

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
ŽMOGAUS IR VISUOMENĖS STUDIJŲ FAKULTETAS
KOMUNIKACIJOS INSTITUTAS

DOVILĖ LUOMONIENĖ

Komunikacijos ir kūrybinių technologijų studijų programa, KKT vmis 22-1 gr.

**NEAPYKANTOS KALBA, KURIĄ PATIRIA GRĮŽĘ
EMIGRANTAI LIETUVOS DARBO RINKOJE**

Magistro baigiamasis darbas

Magistrinio darbo vadovas:

Doc. dr. Gintarė Žemaitaitienė

Vilnius, 2024

TURINYS

LENTELIŲ SĄRAŠAS	3
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS	3
ĮVADAS	4
1. NEAPYKANTOS KALBOS, KAIP KOMUNIKAVIMO PRIEMONĖS, SAMPRATA.....	8
1.1 Komunikacijos samprata.....	8
1.2 Neapykantos kalbos koncepcija.....	11
1.3 Neapykantos kalbos klasifikacija, poveikis ir žala visuomenei.....	16
2. GRĮŽUSIŲ Į LIETUVĄ EMIGRANTŲ RESOCIALIZACIJA LIETUVOJE.....	20
2.1 Grįžtamosios migracija situacija Lietuvoje	20
2.2 Iššūkiai, su kuriais susiduria reemigrantai, grįžę į Lietuvą.....	22
2.3 Lietuvos valdžios veiksmai, grįžusių migrantų, resocializacijai gerinti.....	25
3. TYRIMO „NEAPYKANTOS KALBA, KURIAŲ PATIRIA GRĮŽĘ EMIGRANTAI LIETUVOS DARBO RINKOJE“ METODOLOGIJA, ĮGYVENDINIMAS IR REZULTATAI	28
3.1 Tyrimo „Neapykantos kalba, kurią patiria grįžę emigrantai Lietuvos darbo rinkoje“ metodologija ir įgyvendinimas	28
3.2 Tyrimo „Neapykantos kalba, kurią patiria grįžę emigrantai Lietuvos darbo rinkoje“ pirmosios tyrimo dalies rezultatų analizė	46
3.3 Tyrimo „Neapykantos kalba, kurią patiria grįžę emigrantai Lietuvos darbo rinkoje“ antrosios tyrimo dalies rezultatų analizė	52
3.4 Tyrimo „Neapykantos kalba, kurią patiria grįžę emigrantai Lietuvos darbo rinkoje“ pirmosios ir antrosios tyrimo dalių rezultatų palyginimas	55
IŠVADOS	57
REKOMENDACIJOS	58
LITERATŪROS SĄRAŠAS	59
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA	64
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA.....	65
PRIEDAI	66

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Komunikacijos apibrėžimai

2 lentelė. Interviu dalyvių sąrašas ir jų tapatybės kodavimas

3 lentelė. Iš dalies struktūruoto interviu klausimai ir jų sudarymo logikos pagrindimas

4 lentelė. Laidų stebėjimo protokolo stebėjimo kriterijai ir jų sudarymo logikos pagrindimas

5 lentelė. Susisteminti antros tyrimo dalies rezultatai

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Neapykantos kalbos konceptas ir jo bruožai

2 pav. Neapykantos piramidė

3 pav. Neapykantos nusikaltimų poveikis ir žala visuomenei

4 pav. Grįžusių į Lietuvą emigrantų skaičius tūkstančiais

5 pav. Grįžimo į Lietuvą priežastys (proc.)

6 pav. Nuogąstavimai dėl grįžimo į Lietuvą (proc.)

7 pav. Darbdavių nuostatos apie migracinės patirties turinčius tautiečius

8 pav. Veiksniai, lengvinantys resocializaciją Lietuvoje

ĮVADAS

Temos aktualumas ir iširtumas. Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis nuo 2017 m. iki 2022 m. Lietuvos Respublikos piliečių, grįžusių į Lietuvą, skaičius išaugo beveik dvigubai (Oficialus statistikos portalas, 2023). Šie duomenys atskleidžia, kokia aktuali ši tema yra Lietuvai ir jos visuomenei. Kadangi grįžę emigrantai susiduria su įvairiomis reintegracijos problemomis Lietuvoje, kur nėra išimtis ir pačių lietuvių požiūris į grįžusiuosius. Remiantis *renkuosilietuva.lt* (2021) pateikto Spinter tyrimo duomenimis, net 50% grįžti į Lietuvą planuojančių tautiečių baiminasi dėl sunkumų, su kuriais gali tekti susidurti priprantant prie žmonių bendravimo būdo Lietuvoje ir 53% nerimauja, jog bus sunku priprasti prie darbdavių požiūrio į darbuotojus. Vertinant reemigrantų nuogastavimus, galima išvelgti ir jaučiamą nepalankų požiūrį į juos, kur išvelgiamos ir neapykantos kalbos užuomazgos.

Remiantis A. Pakėnaitės (2015) straipsniu, kuriame ji teigia, kad žiniasklaidos priemonėmis pateikiama informacija ne tik informuoja, bet ir formuoja gyventojų nuomonę apie emigraciją, galima teigti, kad vis dėlto ne patys tautiečiai yra nusiteikę prieš grįžusius emigrantus, o būtent žiniasklaidos priemonės formuoja atitinkamą jų požiūrį. Šiam teiginiui antrina ir I. Budginaitė (2012) teigia, kad žiniasklaida formuoja visuomenės ir pačių migrantų supratimą apie migraciją ir, atitinkamai, gali netiesiogiai veikti emigraciją, sugrįžimą ir grįžtančiųjų integraciją. Dažnu atveju žiniasklaidos formuojamas požiūris nėra toks teigiamas, koks galėtų būti ir dėl to galima teigti, jog tai vienas iš pagrindinių aspektų, formuojančių visuomenės ir darbdavių požiūrį. Tačiau ne visos žiniasklaidos priemonės kuria neigiamas emocijas apie grįžusius emigrantus. Vertinant temos aktualumą žiniasklaidos priemonių kontekste, galima teigti, kad didžiulį optimizmo pliūpsnį Lietuvos tautai suteikia nacionalinio transliuotojo laida „(Ne)emigrantai“, kuri rodoma žiūrimiausiu laiku ir gyvuoja jau beveik 20 metų (www.lrt.lt). Šioje laidoje, jau 5-erius metus galima matyti ir rubriką „Sveiki sugrįžę“ (www.lrt.lt), kurioje interviu duoda būtent į Lietuvą grįžę emigrantai. Jie dažniausiai pasakoja savo sėkmės istorijas, tačiau galima išgirsti ir su kokiais sunkumais susidūrė grįžę į gimtąją šalį.

Toliau nagrinėjant būtent darbdavio neigiamą požiūrį į grįžusius migrantus tyrimus atliko E. Barcevičius (2015), D. Žvalionytė (2015), W. Naudé, M. Siegel ir K. Marchand (2017), J. Zagorskienė (2021). Taip pat savo disertacijoje tyrimą šiuo klausimu pateikė D. Žvalionytė (2014), kur tyrimo išvadose teigiama, jog tyrimo metu atrasta tendencija, kad Lietuvos darbo rinkoje ir visuomenėje grįžusieji susiduria su vyraujančiu gana skeptišku požiūriu į migracijos patirtį ir neretai negali įrodyti ar pritaikyti įgytų žinių, leidžia suprasti, kodėl, nepaisant išaugusio žmogiškojo

kapitalo, grįžusieji patiria integracijos sunkumų. Tad, nors ir disertacija yra rašyta beveik prieš dešimtmetį, tačiau atlikto tyrimo aktualumas yra akivaizdus ir šiuo metu, kai grįžtančiųjų migrantų skaičiai yra išaugę ir jų skaičiaus augimas tiesiogiai proporcingas į darbo rinką bandančių grįžti migrantų skaičiui.

Vertinant neapykantos kalbos ištirtumo aspektą galima teigti, kad didelė dalis atliktų tyrimų yra apie neapykantos kalbos raišką internetinėje erdvėje (socialiniai tinklai, žiniasklaidos publikacijos), o ne apie gyvo bendravimo potyrius. Apie neapykantos kalbos sklaidą internetinėje erdvėje kalba R. Cohen-Almagor (2014), R. Delgado ir J. Stefancic (2014), I. Balsiūnaitė (2016), R. Jonaitienė (2018). Be to pastebėta, kad tiriamųjų grupės dažnu atveju yra įvairios mažumos Lietuvoje, tokios kaip homoseksualūs asmenys, apie kurių patiriamą neapykantos kalbą rašė A. Gocentaitė (2014), imigrantai, kurie buvo I. Balsiūnaitės (2016) tiriamieji bei romų bendruomenė, apie kuriuos tyrimą atliko L. Labanauskas ir L. Žalimienė (2020). Akademiinių šaltinių, kuriuose būtų galima rasti reemigrantų patiriamą neapykantos kalbą, rasti sudėtinga. Didžioji dalis tyrimų yra atlikta apie neapykantos kalbos sklaidą socialinėse medijose, kuriose yra paliečiami praktiškai visi socialiniai visuomenės sluoksniai. Tyrimus šia tema atliko A. Brown (2018), J.W. Howard (2019), A. Matamoros-Fernández ir J. Farkas (2021) bei A. Gutauskas ir Ž. Navickienė (2022). Taigi, apibendrinant tikėtina, jog šiame darbe atliekamas tyrimas bus naujas požiūrio rakursas, kuris padės atskleisti dar mažai analizuotą neapykantos kalbos raiškos pusę, kuri reiškiamą ne socialinėse medijose, o akis į akį ir dažnai lieka neįrodyta.

Temos naujumas. Naujumas šioje temoje atsiskleidžia tame, jog bus nagrinėjama konkrečiai darbdavio komunikuojama neapykantos kalba, grįžusio migranto atžvilgiu. Bus ištirta ar grįžę migrantai patiria diskriminaciją darbo rinkoje, kuri yra paremta būtent jų emigracijos patirtimi bei ar ji yra išreiškiamą naudojant neapykantos kalbą. Galima rasti tyrimų, kurie būtų atlikti apie darbdavio požiūrį į grįžusį emigrantą apskritai, tačiau vertinant konkrečiai neapykantos kalbos kontekste, tokių tyrimų - mažai.

Problematika: vertinant paskutiniųjų kelių metų tendenciją, kad po emigracijos grįžusių į Lietuvą darbingo amžiaus tautiečių skaičius išaugo beveik dvigubai (Oficialus statistikos portalas, 2021), natūraliai galima daryti prielaidą, kad jie yra potencialūs Lietuvos darbo rinkos dalyviai. Tačiau toli gražu ne visų darbdaviai laukia išskėstomis rankomis. Dažnai darbdavių požiūris į grįžusius emigrantus yra neigiamas, nes jie neturi tinkamos patirties Lietuvos darbo rinkai, o užsienyje įgyta patirtis vertinama gana skeptiškai (D. Žvalionytė, 2015). Be to, „nepalankų požiūrį kartais palydi ir iš darbdavių išgirsti nemalonūs komentarai ar epitetai apie emigrantus“ (D. Žvalionytė, 2015). Taigi, šio darbo **problema** – neapykantos kalba, kurią patiria grįžę emigrantai, Lietuvos darbo rinkoje.

Tyrimo klausimai:

1. Ko buvo tikėtasi ir koks buvo iš tiesų darbdavių požiūris į grįžusius emigrantus?
2. Kaip grįžę emigrantai jaučiasi ir su kokiais sunkumais susiduria bandydami įsilieti į darbo rinką ir resocializuotis Lietuvoje?
3. Kaip pasireiškė neapykantos kalba potencialiam darbdaviui komunikuojant su grįžusiais emigrantais?
4. Kokia žala grįžusiam emigrantui buvo padaryta dėl patirtos neapykantos kalbos ir kokie veiksniai padėtų atsirasti pozityviai komunikacijai tarp darbdavių ir grįžusių emigrantų?

Darbo objektas: neapykantos kalba. Konkrečiai bus orientuojamasi į neapykantos kalbą, kurią patiria grįžę emigrantai, bandydami įsilieti į darbo rinką. Kaip esminiai neapykantos kalbos skleidėjai yra traktuojami darbdaviai, kurie tiesiogiai bendraudami skleidžia neapykantos kalbą.

Darbo tikslas: Ištirti neapykantos kalbą, kurią patiria grįžę emigrantai, Lietuvos darbo rinkoje.

Uždaviniai:

- 1) Dokumentų analizės metodu atlikti akademinės literatūros analizę tam, kad būtų galima apibrėžti komunikacijos ir neapykantos kalbos sąvokas bei neapykantos kalbos poveiki ir žalą visuomenei.
- 2) Dokumentų analizės metodu, remiantis antriniais šaltiniais, išsiaiškinti pagrindinius sunkumus, su kuriais susiduria grįžę emigrantai, resocializacijos proceso Lietuvoje metu.
- 3) Taikant kokybinį tyrimo metodą – iš dalies struktūruotą interviu raštu bei atlikus jo tematinę analizę, identifikuoti dėl kokių priežasčių reemigrantai patiria neapykantos kalbą Lietuvos darbo rinkoje ir kokia yra jų emocinė būseną.

Tyrimo metodologinės nuostatos. Tyrimui atlikti pasirenkamas kokybinė metodologija, nes taikant ją bus galima giliau pažvelgti į surinktus duomenis. Pasirenkama naratyvo strategija, kuri padės surinkti pirminius duomenis iš informantų pasakojimų ir giliau pažvelgti į grįžusių emigrantų jausmus, išgyvenimus ir elgseną integruojantis Lietuvos darbo rinkoje bei patiriant neapykantos kalbą.

Tyrimo metodai: palyginimas, apibendrinimas.

Dokumentų analizė. Taikomas dokumentų analizės metodas, kurio metu bus analizuojami trys skirtingi dokumentų tipai: akademinė literatūra, statistiniai duomenys ir nacionalinio transliuotojo laidos „(Ne)emigrantai“, rubrikos „Sveiki sugrįžę“, epizodai. Šie skirtingi duomenų šaltiniai padės įvairiapusiškiau pamatyti neapykantos kalbos sklaidą Lietuvos darbo rinkoje reemigrantų atžvilgiu.

Taip pat bus taikomas empirinis iš dalies struktūruotas interviu raštu, kurio metu bus apklausiami į Lietuvą grįžę emigrantai. Jis padės surinkti informaciją apie reemigrantų patirtis, jauseną ir emocijas integruojantis į darbo rinką.

Duomenų apdorojimas. Taikoma interviu metu surinktų duomenų kokybinė tematinė analizė ir nacionalinio transliuotojo laidos „(Ne)emigrantai“, rubrikos „Sveiki sugrįžę“, rodomų interviu kokybinė tematinė analizė.

Darbo struktūra. Magistro baigiamąjį darbą sudaro įvadas, dvi teorinės dalys ir viena tiriamoji – empirinė darbo dalis. Visose dalyse siekiama įgyvendinti numatytą tikslą, kurio pasiekti padės iškelti uždaviniai. **Pirmoje** dalyje atliekama akademinė šaltinių analizė, kuri suformuoja komunikacijos ir neapykantos kalbos sąvokas bei neapykantos kalbos ypatybes ir sklaidą Lietuvoje tarp tam tikrų socialinių grupių. **Antroje** dalyje atliekama antrinių šaltinių analizė, kurioje išnagrinėjami statistiniai duomenys apie darbdavio požiūrį į grįžusius migrantus ir neapykantos kalbos sklaidą Lietuvoje emigrantų atžvilgiu. Ši dalis padeda atskleisti koks statiškai yra grįžusių emigrantų skaičius, darbdavių požiūris į juos bei su kokiomis baimėmis ir problemomis susiduria reemigrantai grįždami ir stengdamiesi resocializuotis Lietuvoje. **Trečioje**, tiriamojoje dalyje, pristatoma kokybinio pusiau struktūruoto interviu raštu pagalba surinkti duomenys, kuriuos išnagrinėjus ir apibendrinus, gaunamos tam tikros išvados apie neapykantos kalbą, grįžusių emigrantų atžvilgiu, darbo rinkoje. Taip pat atliekama laidos „(Ne)emigrantai“, rubrikos „Sveiki sugrįžę“, rodomų interviu analizė. Bus atliekama kokybinė duomenų analizė, kuri padės išsiaiškinti koks naratyvas yra kuriamas televizijoje apie grįžusius emigrantus.

Baigiamajame darbe buvo naudota dirbtinio intelekto DeepL vertimo programa užsienio autorių citatoms bei santraukos tekstui versti.

Svarbios sąvokos:

Neapykantos kalba - yra sąmoningas ir sąmoningai viešas pareiškimas, kuriuo siekiama pažeminti žmonių grupę (M.A. Paz, J. Montero-Díaz ir A. Moreno-Delgado, 2020).

Reemigrantas – grįžtantieji migrantai (J. Bagdonaitė, 2020).

Lietuvos diaspora – užsienyje gyvenanti lietuvių tautos dalis (I. Gečienė ir Š. Matulaitis, 2014).

Komunikacija – idėjų, informacijos ir nuomonės perdavimas žmogaus žmogui (R. Williams, 2016).

Darbo rinka - tai darbo jėgos pardavimo ir pirkimo ekonominių santykių sistema, kurioje formuojasi darbo užmokestis (A. Gervytė, 2009).

1. NEAPYKANTOS KALBOS, KAIP KOMUNIKAVIMO PRIEMONĖS, SAMPRATA

Šiame skyriuje bus apibrėžta komunikacijos samprata bei gilinamasi į neapykantos kalbos konceptą, kaip į komunikavimo būdą. Apibrėžiama neapykantos kalbos sąvoka, kuri bus naudojama baigiamajame darbe. Remiantis akademiniais šaltiniais, bus pateikiama neapykantos kalbos koncepto klasifikacija, poveikis ir žala visuomenei.

1.1 Komunikacijos samprata

Nuo pat žmonijos civilizacijos atsiradimo pradžios iki pat šių dienų, tarp gyvenančių individų galima rasti vieną bendrą bruožą – poreikį bendrauti ir komunikuoti. Tiesa, kad vystantis civilizacijoms pats komunikavimo procesas keitėsi ir netgi galima sakyti tobulėjo. Keičiantis visuomenei, keitėsi bendravimo manieros bei normos. Nuo kalbos ar rašto, iki spaudos, televizijos ar interneto, tačiau pagrindinis tikslas išliko toks pat iki pat šių dienų – komunikuoti.

Kaip teigia A. Mickūnas ir T. Kačerauskas (2021) savo monografijoje, komunikacija šiais laikais yra laikoma visa apimančia disciplina. Jie teigia, kad kalbėdami apie globalizaciją, politiką, naująsias technologijas, ekonomiką, asmenybės kultus kalbame apie komunikaciją (A. Mickūnas ir T. Kačerauskas 2021). Tačiau į šią sąvoką, galima teikti, kad šiek tiek siauriau pažiūri užsienio autorius S. Hollensen (2015), kuris teigia, kad komunikacija tai bendravimo, keitimosi patirtimi, išgyvenimais, mintimis, ar kitokia informacijos išraiška procesas. Kita vertus, visi individai pasaulyje turi skirtingas patirtis ir išgyvenimus, tad dažnu atveju jų kuriama ir suprantama komunikacija ženkliai skiriasi nuo to, ką buvo norima iškomunikuoti. Tam, kad būtų suformuotas komunikacijos apibrėžimas, kuriuo bus remiamasi baigiamajame darbe, pateikiamos dar keleto skirtingų autorių nuomonės, kad būtų galima suvokti patį komunikacijos konceptą. Nors darbo pagrindinė ašis yra neapykantos kalba, tačiau šiuo atveju būtina apsibrėžti ir komunikacijos sąvoką, nes neapykantos kalba būtent ir kyla iš komunikavimo.

Akademinėje literatūroje komunikacijos samprata yra apibūdinama gana skirtingai, tad iki dabar vis dar negalima rasti vieningo komunikacijos apibrėžimo, kuris tiktų visoms komunikacijos paliečiamoms sritims. Galima teigti, kad tokiai situacijai susiformuoti davė akstiną tai, jog kiekvienas autorius komunikacijos apibrėžimą taiko skirtingoms situacijoms bei naudoja skirtingose aplinkose. Anot J. Pupelienės (2015), komunikacija yra suprantama kaip žmonių grupės, bendruomenės, visuomenę jungiantis elementas, kuris egzistuoja savaime mokslo sampratoje. Vertinant šią sąvoką, galima išvelgti, kad komunikacija traktuojama tarsi savaime suprantamas reiškinys, kurio raiškai yra reikalinga žmonių grupė ar bendruomenė, tačiau bene svarbiausias aspektas yra tas, jog komunikacija

jungia, o neišskiria. Tuo tarpu L. Stundžė (2016) išskiria du lygmenis, per kuriuos galima apibūdinti komunikaciją: „Individo lygmeniu <...> komunikacija yra svarbus įvairovės aspektas, sustiprinantis žinių, suteikiančių naudą individams visuomenėje, <...> o makrolygmeniu <...> komunikacija yra galingas socialinių, ekonominių, politinių ir kitų pokyčių bei inovacijų kūrimo ir sklaidos variklis“. Esminiai aspektai, kuriuos norima pabrėžti yra, kad komunikacija suteikia naudą individams visuomenėje, bei yra galingas inovacijų kūrimo ir sklaidos variklis. J. C. McCroskey (2015) kalbėdamas apie komunikaciją išskiria tris jos tipus: atsitiktinė, ekspresyvi ir retorinė. Remiantis šiais tipais jis suformuoja savitą komunikacijos apibrėžimą: „Komunikacija yra procesas, kai vienas individas savo siunčiama žinute stimuliuoja kito individo mintis“ (J. C. McCroskey, 2015). Šis autorius pateikia dar vieną kitokį požiūrį į komunikaciją, kurio esmę galima sutalpinti į keletą pagrindinių žodžių – žinutė, stimuliuojanti individo mintis. Tačiau čia jau galima įžvelgti, kad komunikacija yra traktuojama kaip procesas. Vertinant tai, kaip pagrindę komunikacijos apibrėžimo ašį, galima rasti jau šį tą bendro skirtingų autorių suformuotose komunikacijos sampratos.

S. Hollensen (2015) akcentuoja, jog komunikacija yra dvipusis procesas tarp informacijos siuntėjo ir gavėjo. Informacijos siuntėjas informaciją užkoduoja tam tikru būdu, kuris yra suprantamas informacijos gavėjui. Informacijos gavėjas supratęs informaciją, dažniausiai tokiu pačiu kodavimu atsako informacijos siuntėjui (S. Hollensen, 2015). Šiam autoriui antrina ir tuo pačiu papildo S. Pesina ir T. Solonchak (2014), kurie teigia, jog komunikacija yra procesas, kuriam svarbu, jog abi komunikuojančios pusės tinkamai žinotų naudojamas žodžių reikšmes, nes verbalinis procesas negali egzistuoti be žodžių reikšmių žinojimo: mes bendraujame būdami įsitikinę, kad bendraujantis asmuo žino mūsų vartojamų žodžių reikšmes. Kitais žodžiais tariant, labai svarbu, kad tiek žinutės siuntėjas, tiek gavėjas vienodai suprastų tiek perduodamus, tiek gaunamus signalus, nes kitu atveju jie paprasčiausiai vienas kito nesupras ir komunikacijos procesas nesivystys. A. K. Yildiz (2017) papildydamas pabrėžia, kad komunikacija yra procesas, kuris vyksta tarpasmeninio bendravimo aplinkoje, kurioje yra tam tikrų elementų, darančių teigiamą arba neigiamą poveikį. Jis išskiria, kad komunikacija yra kompleksinis procesas bei yra daug veiksmų, kurie gali trukdyti arba užtikrinti veiksmingą komunikaciją (A. K. Yildiz, 2017). Kaip vieną iš pagrindinių veiksmų, kurie gali trukdyti sklandžiam komunikacijos procesui jis kaip ir S. Pesina ir T. Solonchak (2014) taip pat išskiria bendravimo procese vartojamos kalbos svarbą. A. K. Yildiz, (2017) teigia, kad tiek siuntėjui, tiek gavėjui yra labai svarbus tapačiai suvokti siunčiamos žinutės prasmę, kad sutaptų požiūris, lūkesčiai bei ketinimai. D. Woo ir P. M. Leonardi (2018) taip pat pritaria, kad komunikacija apibūdinama kaip procesas, kuriam vykstant pasikliaunama kito asmens bendravimo būdu, siekiant pasiekti norimo tikslo tam tikrose situacijose.

Kaip jau pastebėta, svarbiausias bruožas, kurį išskiria daugelis užsienio autorių ir dėl kurio sutaria yra tas, kad komunikacija yra procesas, o ne momentinis ir staigus veiksmas. Apibendrinti ir susisteminti visų analizuotų autorių komunikacijos apibrėžimai pateikiami pirmoje lentelėje:

Autorius	Apibrėžimas
A. Mickūnas ir T. Kačerauskas (2021)	Komunikacija – viską apimanti disciplina, kuri naudojama kalbant apie globalizaciją, politiką, naujas technologijas, ekonomiką ar asmenybės kultus.
S. Hollensen (2015)	Komunikacija – <i>procesas</i> , kurio metu bendraujant, keičiamasi informacija, patirtimis, išgyvenimais, mintimis bei kita informacija.
J. Pupelienės (2015)	Komunikacija - žmonių grupės, bendruomenės, visuomenę jungiantis elementas, kuris mokslo sampratoje egzistuoja savaime.
L. Stundžė (2016)	Komunikacija (individo lygmeniu) - svarbus įvairovės aspektas, sustiprinantis žinių, suteikiančių naudą individams visuomenėje. Komunikacija (makrolygmeniu) - galingas socialinių, ekonominių, politinių ir kitų pokyčių bei inovacijų kūrimo ir sklaidos variklis.
J. C. McCroskey (2015)	Komunikacija - <i>procesas</i> , kai vienas individas savo siunčiama žinute stimuliuoja kito individo mintis.
S. Pesina ir T. Solonchak (2014)	Komunikacija - <i>procesas</i> , kuriam svarbu, jog abi komunikuojančios pusės tinkamai žinotų naudojamas žodžių reikšmes, nes verbalinis procesas negali egzistuoti be žodžių reikšmių žinojimo.
A. K. Yildiz, (2017)	Komunikacija - <i>procesas</i> , kuris vyksta tarpasmeninio bendravimo aplinkoje, kurioje yra tam tikrų elementų, darančių teigiamą arba neigiamą poveikį
D. Woo ir P. M. Leonardi (2018)	Komunikacija - <i>procesas</i> , kuriam vykstant pasikliaunama kito asmens bendravimo būdu, siekiant pasiekti norimo tikslo tam tikrose situacijose

1 lentelė Komunikacijos apibrėžimai
Sudaryta autorės

Taigi, apibendrinant akademinėje literatūroje pateikiamus komunikacijos apibrėžimus, aiškiai matome, kad komunikacija neturi bendro ir visiems tinkamo apibrėžimo. Akivaizdu, jog tai yra dėl to, kad komunikacija yra naudojama absoliučiai visur, kur tik susitinka individai. Būtent tai ir duoda akstina visiems autoriams skirtingai apibrėžti komunikacijos konceptą. Tačiau didžioji dalis paminėtų autorių vis dėlto sutaria, jog komunikacija yra procesas, o ne momentinis, stagnacinis veiksmas. Remiantis autorių pateiktais apibrėžimais, suformuojamas komunikacijos sąvoka, kuria bus remiamasi šiame darbe: *komunikacija – procesas, kuris vyksta tarpasmeninio bendravimo aplinkoje. Jo esmė yra keistis informacija bei patirtimis, norint pasiekti tam tikro tikslo tiek teigiamo, tiek neigiamo*. Vertinant šį apibrėžimą matoma, kad komunikacija, kaip ir viskas pasaulyje, turi ir savo šviesiąją ir tamsiąją pusę. Būtent ji plačiau ir bus nagrinėjama kitame poskyryje.

1.2 Neapykantos kalbos koncepcija

Išgirdus žodžių junginį „neapykantos kalba“ iš tiesų bene kiekvienam mintyse atsiranda nemalonus asociacijos, nors tiksliai apibūdinti šią sąvoką galėtų ne kiekvienas. Vertinant pačios sąvokos sandarą galima teigti, kad neapykantos kalba kyla būtent iš verbalinės komunikacijos, nes tai signalizuoja žodis „kalba“. Tačiau kokį šios sąvokos akademinį apibrėžimą galima būtų pateikti ir pritaikyti baigiamajame darbe, bus išaiškinta šiame poskyryje. Siekiant kuo tiksliau apibrėžti neapykantos kalbos sąvoką, nagrinėjami Lietuvos ir užsienio autorių akademiniai šaltiniai.

Visuomenėje neapykantos kalba ir jos sklaida dažnu atveju pasireiškia kaip laisvės išreikšti savo nuomonę atspindys. Tačiau, kaip teigia I. Balsiūnaitė (2016), neapykantą ir saviraišką derėtų atskirti, nes laisvas kalbėjimas neturėtų varžyti ar žėisti kitų žmonių teisių bei laisvių. Šiai autorei antrina ir A. Gutauskas ir Ž. Navickienė (2022), kurie savo atliktame tyrime teigia, kad būtina nustatyti ribas tarp neapykantos kalbos ir vienos iš demokratijos vertybių – žodžio laisvės. Papildant šių autorių teiginius, L. Labanauskas ir L. Žalimienė (2020) savo straipsnyje apibrėžia, kad neapykantos kalba siekiama sumenkinti asmenį ar grupę, paniekinti orumą dėl tapatybės bruožų: amžiaus, lyties, seksualinės orientacijos, neįgalumo, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, religijos, įsitikinimų ar pažiūrų. Kaip teigia E. Kankevičiūtė, M Songailaitė ir J. Mandravickaitė (2023), atpažįstant neapykantos kalbą, iššūkių gali kelti neapykantos kalbos apibrėžčių įvairovė. Jos išskiria, kad neapykantos kalbai priklauso ir tokios giminingos sąvokos kaip piktnaudžiavimas, agresyvumas, rasizmas, sarkazmas (E. Kankevičiūtė, M Songailaitė ir J. Mandravickaitė, 2023). O štai kitas autorius K. Župerka (2021) pateikia priešingą nuomonę, kad „nepalankaus jausmo kam laipsniai nėra neapykanta, tai ir patyčias, pašaipą, pajuoką, menkinimą, niekinimą (atitinkamais žodžiais išreikštas sąvokas) be atodairos laikyti neapykantos kalba yra

prasmės klaida“. Tos jausmo ir kalbinės ar nekalbinės raiškos pakopos gali vesti į neapykantą, bet gali ir ribotis jausmu „iki neapykantos“ (K. Župerka, 2021).

Taigi, jau iš pateiktų neapykantos kalbos apibrėžimų matoma ir galima drąsiai teigti, kad autoriai neapykantos kalbą traktuoja neigiamai ir netgi galima išvelgti ir nemenką smerkimo prieskonį žmonių, kurie naudoja neapykantos kalbą atžvilgiu. Tačiau A. Smetona (2023) pateikia bene radikaliai kitą požiūrį apie žmones, kurie vartoja neapykantos kalbą, taip tarsi juos „išsteisindamas“. Autorius pažymi, kad žmogaus emocijos yra ne tik valdomos, bet ir pasąmoninės, instinktyvios. Jis išskiria, kad yra pagrindinės šešios bazinės emocijos: pyktis, baimė, liūdesys, nuostaba, džiaugsmas, meilė (A. Smetona, 2023). Nepaisant mokslininkų vertinimo ir klasifikacijos kriterijų, pyktis kaip bazinė emocija patenka į visas klasifikacijas, pabrėžia A. Smetona (2023). Taigi, remiantis šiuo autoriumi, galima teigti, kad pyktis yra žmogaus bazinė emocija. Ši emocija gali būti reiškiamą keliais būdais: veiksmais, judesiais ir, žinoma, kalba. Iš šios išvalgos išplaukia gana netikėtas požiūrio kampas, kad baudžiant žmones, kurie skleidžia neapykantos kalbą, yra pažeidžiama viena iš pamatinių žmogaus emocijų ir bandoma pakeisti žmogaus prigimtį.

Vertinant Lietuvos autorių pateikiamas išvalgas apie neapykantos kalbą, galima teigti, kad netgi neįmanoma rasti bendro ir visiems tinkamo neapykantos kalbos apibrėžimo, nes pati sąvoka netgi nėra iki galo aiški ir kokius veiksmus ar kalbą jai konkrečiai priskirti. Lyginant skirtingus autorius netgi matoma priešprieša tarp jų darbų, kurie vertina tą pačią neapykantos kalbos sąvoką. Kaip pažymėjo viena iš autorių, visų pirma labai svarbu atskirti neapykantos kalbą nuo žodžio laisvės, nes, žinoma, žodžio laisvė yra mūsų prigimtinė teisė, tačiau ji jokių būdu negali žeminti ar įžeisti kito žmogaus. Dažnu atveju prisidengiant žodžio laisve žmonės yra neadekvačiai engiami ir su jais yra komunikuojami visiškai netinkamomis priemonėmis.

Toliau bus nagrinėjami užsienio autoriai ir jų išvalgos apie neapykantos kalbą. Tokiu būdu bus galima palyginti kiek panašus ir kiek skiriasi Lietuvos ir užsienio autorių požiūris ir neapykantos kalbos vertinimas.

Nagrinėjant užsienio autorių neapykantos kalbos apibrėžimus, galima išskirti R. Delgado ir J. Stefancic (2014), kurie tiria neapykantos kalbą internete, tačiau labai taikliai ją apibūdina: „Neapykantos kalba yra asocialaus elgesio modelio pavyzdys, kuris internete randa savo namus“. Tokiu apibrėžimu jie tarsi patvirtina visuomenėje jau gana aiškiai matomą tendenciją, kad internetinėje erdvėje žmonės nevengia kritikuoti kitų asmenų ar jų grupių, taip juos įžeidžiant ar net žeminant. Tačiau galima teigti, kad būtent internetinėje erdvėje akivaizdžiausiai ir atsiskleidžia kaip žmonės prisidengdami žodžio laisve naudoja neapykantos kalbą. Štai ir A. Matamoros-Fernández ir J. Farkas (2021) antrina ir Lietuvos autoriams teigdami, kad sunku nustatyti neapykantos kalbą tiek internete tiek realiame bendravime, nes nėra vieningos šios sąvokos apibrėžties. Tačiau jie siūlo savo

neapykantos kalbos koncepcija, kuri sako, kad neapykantos kalba reiškia įžeidžiančią kalbą, nukreiptą prieš grupę ar asmenį ir galinčią kelti grėsmę socialinei taikai (A. Matamoros-Fernández ir J. Farkas, 2021). Dar vienas užsienio autorius R. Cohen-Almagor, (2014) neapykantos kalbą apibrėžia kaip šališką, priešišką, piktą kalbą, kuri yra nukreipta prieš asmenį ar žmonių grupę dėl tam tikrų jų faktinių ar numanomų savybių. Čia jau galima išvelgti praktiškai vienodas išvalgas su Lietuvos autoriais, kurie taip pat išskyrė, jog neapykantos kalbą galima atpažinti pagal tai, jog ji būna nukreipta į atskirus individus arba jų grupes. A. F. Sellars (2016) taip pat nevengia kvestionuoti pačios neapykantos kalbos neapibrėžtumo teigdamas, kad „daug diskutuojama apie neapykantos kalbos žalą, plitimo būdus, tinkamą viešą ir privačią reakciją į ją ir jos suderinamumą su saviraiškos laisvės teorijomis, atrodo, kad stebėtinai mažai dirbta siekiant apibrėžti neapykantos kalbos terminą“. Jis taip pat pritardamas anksčiau minėtiems autoriams antrina jiems, kad „negali būti rimtų abejonių, jog reiškiamą neapykanta, grindžiama asmens nekintamomis savybėmis tokiomis kaip etninė kilmė ar religinė tapatybė, daro žalą“ (A. F. Sellars, 2016). Kitais žodžiais tariant, neapykantos kalbos naudojimas prieš žmonių savybes, kurios yra nekintamos, yra žalingas reiškinys. Vertinant skirtingų tiek Lietuvos, tiek užsienio autorių darbus, jau formuojasi bendri rėmai, kuriuose jau būtų galima apibūdinti neapykantos kalbą, nors suformuoti konkretų jos apibrėžimą vis dėlto yra sunku. Tačiau nepaisant to, J. W. Howard (2019) lygindamas žodžio laisvę ir neapykantos kalbą, suformavo gana aiškų neapykantos kalbos apibrėžimą: „Neapykantos kalba yra meno terminas, reiškiantis neapykantos išraiška prieš konkrečius žmones (jų grupes) konkrečiomis aplinkybėmis“. Gana makabriškai skamba teiginys, kad neapykantos kalba yra meno terminas, tačiau kita vertus neapykantos kalba yra tam tikra kalba, o visos kalbos pačios iš savęs yra tarsi meno kūriniai – unikalios ir vienintelės. Be to, jeigu neapykantos kalba yra traktuojama kaip menas, tai natūralu, jog ne kiekvienas ją supranta ar priima kaip ir bet kokios rūšies meną. Tad jeigu nėra kreipiamas dėmesys į apibrėžimo antrą dalį, kuriame neapykantos kalba yra traktuojama kaip neigiamas reiškinys, galima būtų teigti, kad šis autorius tarsi iškelia neapykantos kalbą ant pjedestalo kaip meno rūšį.

Tęsiant užsienio autorių akademinę analizę, galima rasti dar vieną panašų požiūrį su vienu iš Lietuvos autorių A. Smetonos (2023) teiginiu, apie neapykantos kalbos vertinimą ir žmonių pamatinės emocinės vertybės – pykčio, pažeidimą. A. Brown (2017) jam antrina sakydamas, kad neapykantos kalbos reguliavimai patys savaime kenkia savirealizacijai ir autonomijai, geriausiu atveju yra neveiksmingi ir dažnai duoda priešingą rezultatą, taip pat kenkia demokratijai ir be kita ko, ir teisėtumui. Be to, charakterizuojant neapykantos kalbą, tas pats autorius pažymi, kad „terminas „neapykantos kalba“ yra tik naujausias iš eilės terminų, kurie istoriškai buvo vartojami įvardijant kalbėjimo formas, kuriomis žmonių puolami grupių ar klasių nariai, kuriems būdingos tam tikros savybės, tokios kaip pavyzdžiui: „rasinė neapykanta“, „grupinis šmeižtas“ ir „neapykantos

propaganda“ (A. Brown, 2017). Remiantis šiuo autoriumi, vėlgi galima išvelgti panašų požiūrį su Lietuvos autoriais E. Kankevičiūtė, M. Songailaitė ir J. Mandravickaitė (2023), kurie taip pat neapykantos kalbą tapatina su agresyvumu bei rasizmu. A. Brown (2017) pažymi, jog šie žodžiai tarsi yra sinonimai, tiesiog neapykantos kalba yra naujausias iš jų.

Orientuojantis į šio darbo temą, kuri tarsi išskiria dvi žmonių grupes, stovinčias skirtingų barikadų pusėse (darbdavys ir ieškantis darbo emigrantas), bene taikliausias neapykantos kalbos apibrėžimas šiam darbui būtų C. R. Carlson (2021): „*Neapykantos kalba yra struktūrinis reiškinys, kai aukštesnio rango asmenys naudoja žodinius išpuolius ir įžeidžiančius vaizdinius, kad išlaikytų savo privilegijuotą socialinį statusą prieš žemesnio rango socialines grupes ar asmenis*“. Šioje definicijoje galima aiškiai išvelgti darbdavio ir darbo ieškančio, į Lietuvą grįžusio, emigranto paveikslus. Darbdavys traktuojamas, kaip asmuo, siekiantis neapykantos kalba, parodyti savo socialinio statuso pranašumą, o Lietuvos emigranto paveikslą galima piešti kaip žemesnio socialinio rango žmogų, kuris patiria neapykantos kalbą.

Išanalizavus užsienio autorių požiūrį, vis dėlto galima išvelgti keletą naujų neapykantos kalbos bruožų: neapykantos kalba yra asocialaus elgesio pavyzdys, ji gali kelti grėsmę socialinei taikai bei ji turi gebėjimą priešišškai nuteikti žmones ne tik dėl faktinių, bet ir dėl numanomų savybių. Kaip bebūtų keista, tačiau galima rasti ir teigiamų išvalgų, kad neapykantos kalba yra meno terminas ir žmonių, kurie ją naudoja teisimas yra prigimtinių ir pamatinių žmogaus emocijų pažeidimas.

Siekiant aiškiau apsibrėžti neapykantos kalbos konceptą, kuris bus naudojamas baigiamajame darbe, pirmame paveiksle išskiriami esminiai neapykantos kalbos apibrėžimai ir bruožai, iš visų pateiktų tiek Lietuvos, tiek užsienio autorių išvalgų, kurie gali padėti atpažinti neapykantos kalbą.

<p><i>Neapykantos kalbos konceptas ir jo bruožai</i></p>	<p>Neapykantos kalba varžo ir žeidžia kitų žmonių teises bei laisves (I. Balsiūnaitė, 2016)</p>
	<p>Neapykantos kalba menkina asmenis ar jų grupę, paniekina orumą dėl tapatybės bruožų (L. Labanauskas ir L. Žalimienė, 2020)</p>
	<p>Neapykantos kalbai giminingos sąvokos: piktnaudžiavimas, agresyvumas, rasizmas, sarkazmas (E. Kankevičiūtė, M. Songailaitė ir J. Mandravickaitė, 2023)</p>
	<p>Neapykantos kalba reiškia įžeidžiančią kalbą, nukreiptą prieš grupę ar asmenį ir galinčią kelti grėsmę socialinei taikai (A. Matamoros-Fernández ir J. Farkas, 2021)</p>
	<p>Neapykantos kalbą yra šališka, priešiška, pikta kalbą, kuri yra nukreipta prieš asmenį ar žmonių grupę (R. Cohen-Almagor, 2014)</p>
	<p>Neapykantos kalba yra grindžiama asmens nekintamomis savybėmis tokiomis kaip etninė kilmė ar religinė tapatybė ((A. F. Sellars, 2016)</p>
	<p>Neapykantos kalba yra neapykantos išraiška prieš konkrečius žmones (jų grupes) konkrečiomis aplinkybėmis (J. W. Howard, 2019)</p>
	<p>Neapykantos kalba kuria asocialų elgesio modelį (R. Delgado ir J. Stefancic, 2014)</p>
<p>Neapykantos kalba - struktūrinis reiškinys, kai aukštesnio rango asmenys naudoja žodinius išpuolius ir įžeidžiančius vaizdinius, kad išlaikytų savo privilegijuotą socialinį statusą prieš žemesnio rango asmenis (C. R. Carlson, 2021)</p>	

1 pav. Neapykantos kalbos konceptas ir jo bruožai
Sudaryta autorės

Apibendrinant, tiek Lietuvos, tiek užsienio autorių akademinį šaltinių analizę, visgi tenka pastebėti, kad tarp sąvokų galima rasti nuoseklumo, panašių požiūrio kampų ir neapykantos kalbos vertinimų, stengiantis ją apibūdinti. Tačiau praktiškai visi sutaria, kad vieningo apibrėžimo nėra, kas yra arba nėra neapykantos kalba. Galima daryti prielaidą, kad galbūt net negali būti vieningo apibrėžimo, nes neapykantos kalba yra labai plati ir gana ginčytina sąvoka. Be to, ji yra nukreipta prieš asmenį ar jų grupę, o kiekvienas individas yra savitas ir ką vienas gali traktuoti kaip neapykantos kalbą, kitas gali visiškai į tai nekreipti dėmesio. Taigi, tai rodo, kad neapykantos kalbos apibrėžimas priklauso nuo asmens į kurį ji yra nukreipta bei jo intelektinių gebėjimų ją atpažinti bei konteksto, kuriame ji yra naudojama.

1.3 Neapykantos kalbos klasifikacija, poveikis ir žala visuomenei

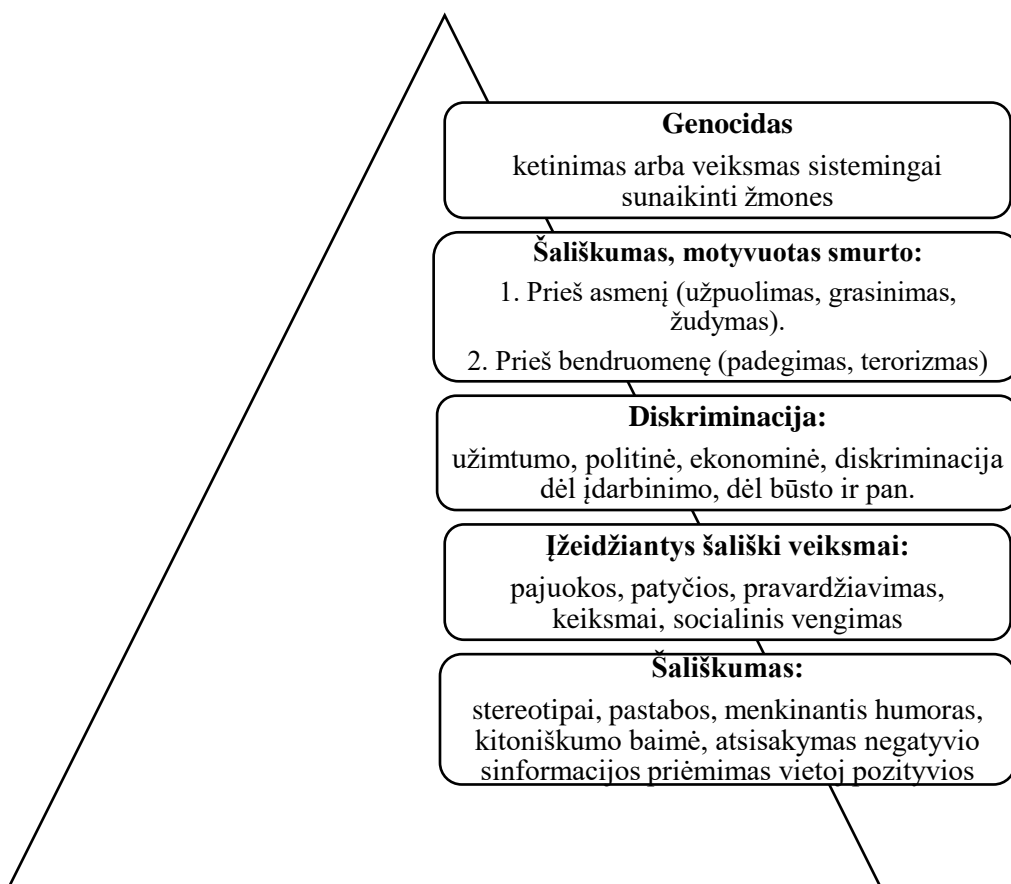
Šiame poskyryje bus atliekama akademinį šaltinių analizė, kuri padės išgryninti kaip yra klasifikuojama neapykantos kalba, kad baigiamajame darbe kaip įmanoma tiksliau būtų galima išgryninti neapykantos kalbos sampratą. Be to, remiantis teorinėmis išvalgomis, bus apibrėžtas poveikis bei žala visuomenei, kurią daro neapykantos kalba. Tai reikalinga atlikti tam, kad baigiamajame darbe būtų galima aiškiau suprasti neapykantos kalbos pasekmes ir jas pastebėti.

Skirtingi autoriai pateikia savitą neapykantos kalbos klasifikaciją, tačiau šia tema akademinį šaltinių nėra daug. Tačiau svarbiausias tikslas yra išgryninti esminius neapykantos kalbos klasifikacijos punktus, kurie geriausiai atspindėtų baigiamojo darbo problematiką.

Analizuojant akademinį šaltinius pastebėta, kad užsienio autorių neapykantos kalbos klasifikaciją pasitelkia atliekant tyrimus socialiniuose tinkluose, siekiant išsiaiškinti koks yra neapykantos kalbas mastas (P. Burnap ir M. L. Williams, 2015, H. Watanabe, M. Bouazizi ir T. Ohtsuki, 2018, F. E. Ayo, O. Folorunso, F. T. Ibharalu ir I. A. Osinuga, 2020). Dėl šios priežasties, galima teigti, jog nėra tikslinga kliautis jų siūloma klasifikacija, nes baigiamasis darbas nebus susietas su socialiniais tinklais ir juose skleidžiama neapykantos kalba. Tačiau kalbant apie Lietuvos autorius, išsiskiria du, kurie gana skirtingai traktuoja kaip reikėtų klasifikuoti neapykantos kalbą. Pirmasis L. Labanauskas (2019) išskiria, kad neapykantos kalba gali būti klasifikuojami pagal tikslą, veikimo būdus (atviras ar latentinis priešiškas) ir šalių konfrontaciją: individas prieš individą, individas prieš grupę, grupė prieš individą, grupė prieš grupę. Štai kitas autorius A. Smetona (2023) į neapykantos kalbos klasifikaciją pažiūri per teisinę prizmę ir skirsto ją į įstatymiškai draudžiamą neapykantos kalbą, įstatymiškai galimą drausti neapykantos kalbą ir įstatymiškai ginamą neapykantos kalbą. Kaip ir buvo minėta, A. Smetonos (2023) klasifikacija yra iš teisinės pusės, baigiamajame darbe bus remiamasi L. Labanausko (2019) siūloma neapykantos kalbos klasifikacija.

Toliau nagrinėjama neapykantos kalbos poveikis ir žala visuomenei. Būtina pabrėžti, kad tai iš tiesų yra labai svarbus aspektas, nes neapykantos kalba, kaip jau pavyko išsiaiškinti, retai kada būna nukreipta į vieną individą. Dažniausiai neigiama žinutė yra nukreipta prieš tam tikrą žmonių grupę, kurioms individai realiai arba tariamai priklauso (pvz.: LGBT bendruomenė, religinės bendruomenės). Kaip teigia P. Iganski ir J. Levin (2015), neapykantos kalbos skleidėjai, taiko į tuos individų tapatybės bruožus, kurių jie dažniausiai negali kontroliuoti ar pakeisti, tokius kaip imigracijos statusas, rasė, religija ar negalia. Natūralu, kad asmuo patyręs neapykantos kalbą patiria didelę baimę ir nerimą bei tai daro akivaizdžią psichologinę žalą jam. Tad labai svarbu išsiaiškinti, kokį poveikį neapykantos kalba daro bendrai visuomenei, nes kiekviena žmonių grupė, nežiūrint į jos dydį, yra visuomenės dalis.

Viešas informacijos skleidimas, kuria siekiama tyčiotis ar niekinti tam tikrą visuomenės grupę paprastai kelia įtampą visuomenėje, nepakantumą kitiems nei daugumos bruožams ir taip kliudo taikiam žmonių sugyvenimui ir socialinei sanglaudai, kuria konfliktams palankią terpę (L. Labanauskas, 2019). Siekiant parodyti neapykantos kalbos poveikį visuomenei, plačiau bus išnagrinėta neapykantos piramidė (Anti Defamation League, 2018) antrame paveiksle.

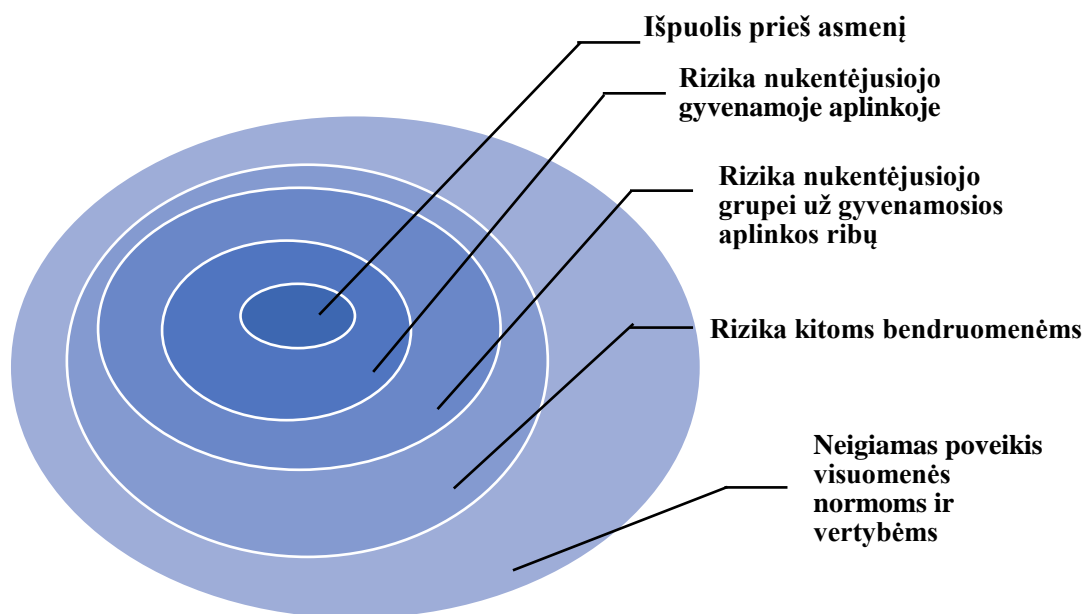

2 pav. Neapykantos piramidė
Šaltinis: (Anti Defamation League, 2018)

Ši piramidė deja neturi nieko bendro su Maslow poreikių piramide ir netgi galima ją pavadinti visiškai priešingybe pirmajai. Neapykantos piramidėje parodytas hierarchinis neapykantos nusikaltimų modelis, kuris parodo su kuo galime susidurti kiekvieną dieną ir koks elgesys nuveda iki siaubingo smurto veiksmų. Nors kiekvieno lygio elgesys neigiamai veikia individus ir grupes, tačiau, kylant piramide aukštyn, galima pastebėti, kad elgesio pasekmės tampa vis pavojingesnės gyvybei. Jei žmonės ar institucijos žemesniuose lygiuose esantį elgesį laiko priimtiniu, tai lemia, kad kitame lygyje esantis elgesys tampa labiau priimtinas (Anti Defamation League, 2018). Kitais žodžiais tariant, jeigu yra pasirenkama ignoruoti pirmuosius, rodos, kartais nekaltus užgauliojimus, jie niekam netrukdam gali kilti piramide aukštyn, kai galiausiai neapykanta pasieks aukščiausią lygį – genocidą. Svarbus aspektas yra tas, kad realybėje įvairios neapykantos formos dažnai yra daugialypės ir mišrios (P. Iganski ir J. Levin, 2015). Dažnu atveju jos susilieja viena su kita ir persipynusios skaudžiai smogia neapykantos adresatui. Tačiau vertinant tik per neapykantos kalbos prizmę, galima teigti, kad ji daugiausiai gali kopti iki trečiojo laiptelio ir tada jau transformuojasi į veiksmus, ne tik žodžius ir tokiu būdu tampa jau neapykantos veiksmu. Taigi, remiantis baigiamojo darbo tematika, aukščiausias neapykantos lygis, kurį gali pasiekti darbdavys prieš reemigrantą yra diskriminacija, nepriimant į darbą dėl emigracijos patirties.

Pasak P. Iganski ir J. Levin (2015), didžioji dalis neapykantos nusikaltimų yra žodiniai (neapykantos kalba) ir apie juos nėra informuojamos atitinkamos instancijos, tačiau tai visiškai nereiškia, jog jų poveikis yra mažas. Neapykantą kurstančios kalbos ir neapykantos nusikaltimai daro žalą ne tik pavieniams asmenims, bet ir visuomenei plačiaja prasme: skatina nesantaiką, trukdo darniai jos raidai (L. Labanauskas, 2019). Trečiame paveiksle pavaizduota neapykantos nusikaltimų, į kuriuos įeina ir neapykantos kalba poveikio ir žalos visuomenei schema.

Plačiau nagrinėjant trečiąjį paveikslą matome kaip einant nuo centro į išorę vis didėja ir plečiasi asmenų, kuriems galimai daromas neapykantos keliamas poveikis ir žala. Pasak P. Iganski ir J. Levin (2015), nukentėję nuo neapykantos nusikaltimų asmenys patiria psichologinius, emocinius ir psichosomatinius sutrikimus. Tačiau net ir pavieniai tokie neapykantos veiksmai ar žodžiai skleidžia didelę baimę ir nerimą, be to sėja baimę nukentėjusio žmogaus gyvenamoje aplinkoje (rajone, mieste). Kaip teigia L. Labanauskas (2019), pamažu ši rizika persikelia nukentėjusiojo grupei už gyvenamosios aplinkos ribų ir kitoms bendruomenėms, ir, pasak mokslininkų, nukentėjus vienai socialinei grupei, baimintis pradeda ir kitos bendruomenės, išsiskiriančios iš visuomenės daugumos. Tokiu būdu yra formuojamas neigiamas poveikis didelė žala visai visuomenei, o ne tik asmeniui prieš kurį yra nukreipta neapykanta.

3 pav. Neapykantos nusikaltimų poveikis ir žala visuomenei
 Sudaryta autorės pagal (P. Iganski ir J. Levin , 2015)

Taigi, apibendrinant galima teigti, kad iš tiesų kartais atrodantis nekaltas žodis, komentaras ar elgesys, iš tikrųjų realybėje daro didžiulį poveikį žmogui, prieš kurį tai yra nukreipta. Svarbus momentas yra tas, kad naudojant neapykantos kalbą prieš vieną asmenį ir niekam į tai nereaguojant, neapykanta gali pasiekti neįtikėtiną lygį. Tačiau nors neapykantos kalba, galima sakyti, kad neapykantos piramidėje turi mažesnę vaidmenį, tačiau būtent nuo jos viskas ir gali prasidėti. Tad labai svarbu jau pirmajame neapykantos etape sureaguoti į žmones, kurie skleidžia neapykantos kalbą, kol ji neperaugo į didesnę neapykantą ir nepalietė ne tik to žmogaus, bet ir visos jo aplinkos ir visuomenės rato, kuriame jis gyvena. Svarbiausia yra suvokti, kad vienas, rodos, mažas veiksmas nėra „nieko tokio“, nes sunku įvertinti ar neapykantos kalbą skleidžiantis žmogus čia ir baigs, ar žengs piramide į viršų.

2. GRĮŽUSIŲ Į LIETUVĄ EMIGRANTŲ RESOCIALIZACIJA LIETUVOJE

Šiame skyriuje bus pateikiama antrinių bei akademinų šaltinių analizė apie grįžusius į Lietuvą emigrantus, kurie po emigracijos pasirinko likti ir gyventi Lietuvoje. Bus atliekama statistinių duomenų analizė apie grįžtančių ir čia liekančių lietuvių srautus bei apie jų nuogąstavimus prieš grįžtant į Lietuvą. Taip pat bus analizuojami sunkumai, su kuriais jiems tenka susidurti bei kaip Lietuvos valdžia padeda jiems prisitaikyti, kokių veiksmų imasi ir kokią realią naudą atliekami veiksmai duoda reemigrantams.

2.1 Grįžtamosios migracija situacija Lietuvoje

Paskutinius keletą metų galima pastebėti gana ryškius grįžtančiųjų į Lietuvą emigrantų srautus. Norinčių sugrįžti ir tam jau pasiryžusių emigrantų sprendimus dažnai veikia ne tik paliktų artimųjų ilgesys Lietuvoje, bet ir situacija pasaulyje (pandemija, geopolitinė situacija). Tikrai galima suprasti emigrantų rūpestį ir nerimą dėl neaiškios padėties pasaulyje ir koks spaudimas yra jaučiamas, kai nežinai kada galėsi pamatyti ir ar apskritai galėsi pamatyti savo artimuosius. Be to, gyvenant svečioje šalyje, kurios kultūra ir istorinė patirtis labai skiriasi nuo Lietuvos, sunku rasti artimų žmonių, kurie iš tiesų suprastų ir atjaustų. Tad vertinant iš minėtų perspektyvų, lietuvių noras grįžti gyventi į Lietuvą po ilgus metus trukusios emigracijos, yra daugiau nei suprantamas.

Remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis ketvirtame paveiksle nuo 2017 m. iki 2022 m. Lietuvos Respublikos piliečių, grįžusių į Lietuvą, skaičius išaugo bene dvigubai (Oficialus statistikos portalas, 2023). Kalbant apie tai, kokios iš tiesų priežastys lėmė grįžtamosios migracijos išaugimą, gana išsamų tyrimą atliko J. Zagorskienė (2021). Atliktame tyrime yra ištirtas

4 pav. Grįžusių į Lietuvą emigrantų skaičius tūkstančiais

Šaltinis: (Oficialus statistikos portalas, 2023)

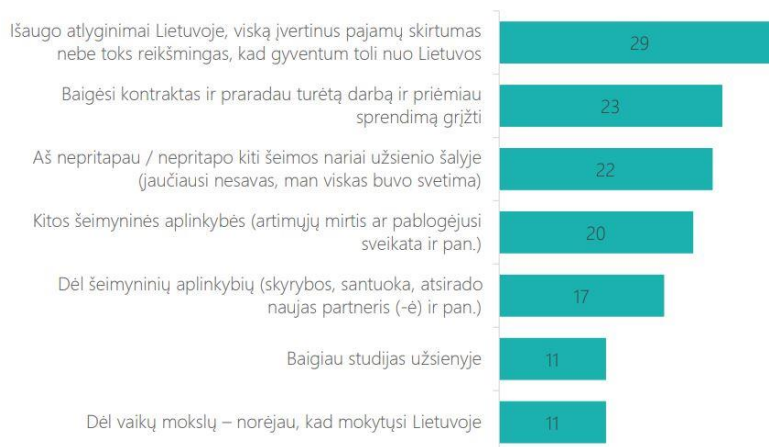
dešimtmetis nuo 2010 m. iki 2020 m. Tyrimo išvados parodė, kad dažniausiai į Lietuvą grįžtama dėl asmeninių, psichologinių, kultūrinių, su sveikatos apsauga ir švietimu susijusių priežasčių, rečiau – dėl politinių, saugumo, socialinių, finansinių ir klimatinų/geografinių priežasčių (J. Zagorskienė, 2021). Ji taip pat nustatė, kad sugrįžimą į Lietuvą labiausiai lemia traukos veiksniai: teigiamai vertinama gyvenimo kokybė Lietuvoje, vaikų gerovės siekimas, užimtumas ir karjera, pasikeitusių šeiminių padėčių, ryšys su Lietuva ir ten likusiais artimaisiais (J. Zagorskienė, 2021). Svarbus aspektas, kurį būtina paminėti, kad tyrimas yra atliktas dar prieš prasidedant geopolitinei suirutei pasaulyje. Nors su tuo susijusių tyrimų nepavyko rasti, tačiau vertinant dabartinę situaciją pasaulyje, galima teigti, kad politinės priežastys, kurios skatintų grįžti, šiuo metu persikeltų iš „rečiau“ įvardijamų į „dažniausiai“.

Tęsiant apie veiksnius, kurie skatintų grįžti lietuvius iš emigracijos, šia tema tyrimą taip pat atliko I. Strumickienė (2019). Jos tyrime dalyvavo tuo metu emigracijoje esantys lietuviai. Ji pabrėžė, kad egzistuoja platus spektras priežasčių, kurios daro įtaką migrantų sprendimui grįžti į tėvynę, pasilikti tikslo šalyje arba praktikuoti transnacionalų gyvenimo būdą (I. Strumickienė, 2019). tyrimo metu išryškėjo šie veiksniai, kurie gali paskatinti migrantus svarstyti apie grįžimą į tėvynę:

- migracijos tikslų pasiekimas;
- gimtojo krašto ilgesys;
- sunkumai integruojantis į tikslo šalies visuomenę.

Tačiau taip pat svarbus aspektas yra tas, kad I. Strumickienės (2019) tyrimas buvo atliktas ne tik prieš geopolitinius pasikeitimus pasaulyje, bet ir prieš 2020 m. buvusią COVID-19 pandemiją. Remiantis Oficialaus statistikos departamento duomenimis (2023) ketvirtame paveiksle matoma, kad būtent po COVID-19 pandemijos sumažėjimo buvo pats didžiausias grįžtančiųjų emigrantų srautas per kone dešimtmetį (23,7 tūkst.). Taip pat atlikti *renkuosilietuva.lt* (2020) spinter tyrimai apie „Visuomenės požiūrį į migracijos procesus ir jos kaita COVID-19 kontekste“ patvirtina, kad COVID-19 situacija suaktyvino grįžtamosios migracijos procesus ir pagrindinė grįžimo priežastis COVID-19 kontekste yra Lietuvoje prieinamos kokybiškos sveikatos priežiūros paslaugos.

Vertinant pirmus du aptartus tyrimus, galima rasti sąsajų, kad lietuviams vis dėlto svarbus yra savas kraštas, Lietuvos sveikatos sistemos kokybiškumas ir Lietuvos bei artimųjų ilgesys paskatina grįžti iš emigracijos. Tačiau vertinant 5 paveikslą, kuriame atsispindi bene vieno iš naujausių tyrimų rezultatai (*renkuosilietuva.lt*, 2023), galima matyti šį tą naujo.

5 pav. Grįžimo į Lietuvą priežastys (proc.)

Šaltinis: (*renkuosilietuva.lt*, 2023)

Penktame paveiksle iliustruoto tyrimo metu buvo apklausti jau grįžę emigrantai. Šio tyrimo rezultatai parodo, kad pagrindinė priežastis, kuri lėmė lietuvių emigrantų grįžimą į Lietuvą yra ekonominės situacijos pagerėjimas Lietuvoje. Tačiau darbo santykių nutraukimas bei nepritapimas svetimoje šalyje dėl kalbos ar kultūros skirtumų taip pat yra svarbūs aspektai, kurie atitinkamai užima antrą ir trečią vietas. Be to, labai netoli nuo išvardintų grįžimo priežasčių yra ir šeimos aspektas, kurį taip pat išskyrė savo atliktuose tyrimuose J. Zagorskienė (2021) ir I. Strumickienė (2018). Tačiau matomas įdomus momentas, kad J. Zagorskienės (2021) tyrime ekonominiai veiksniai išskiriami kaip rečiau nurodomi, o štai *renkuosilietuva.lt* (2023) tyrimas parodė, kad grįžusiųjų į Lietuvą pagrindinis motyvas būtent ir buvo ekonominis. Iš to galima daryti prielaidą, kad Lietuvoje gyvenimas iš tiesų pagerėjo per pastaruosius metus.

Taigi, apibendrinant grįžtamosios migracijos situaciją Lietuvoje matoma, kad vertinant paskutinį penkmetį, grįžtančiųjų skaičius nors ir ne ženkliai, su tam tikrais svyravimais, tačiau auga. Pateikti tyrimai leidžia apibendrinant teigti, kad grįžimą į Lietuvą lemia kompleksinės priežastys, susijusios su situacija tiek Lietuvoje, tiek priimančiose valstybėse. Tačiau visgi galima išskirti pagrindinius veiksnius, kurie lemia lietuvių diasporos grįžimą į Lietuvą: ekonominės situacijos pagerėjimas, sveikatos sistema, nepritapimas svečioje šalyje bei gimtojo krašto/artimųjų ilgesys.

2.2 Iššūkiai, su kuriais susiduria reemigrantai, grįžę į Lietuvą

Šio poskyrio tikslas yra ištyrus antrinius šaltinius, išgryninti informaciją apie reemigrantų jauseną ir sunkumus, su kuriais jie susiduria grįžę į Lietuvą. Tai padaryti yra būtina, kad galima būtų apsibrėžti koks psichologinis klimatas vyrauja tarp reemigrantų ir nustatyti esminius veiksnius, kurie

kelia jiems sunkumų gimtojoje šalyje. Kadangi baigiamojo darbo problematika yra susijusi su darbo rinka, į kurią bando įsilieti darbingo amžiaus reemigrantai, nagrinėjant šaltinius, būtina atkreipti dėmesį į šį aspektą.

Remiantis *renkuosilietuva.lt* (2021) pateikto spinter tyrimo duomenimis šeštame paveiksle, matoma, kad pagrindinę baimę grįžti į Lietuvą įvardina kaip baimę, jog pablogės šeimos finansinė padėtis 58% respondentų tai nurodė kaip pagrindinę priežastį. Tačiau baigiamajam darbui aktualesni yra trys sekantys nuogastavimai. Beveik pusę arba daugiau negu pusę respondentų tarp didžiausių nuogastavimų įvardino būtent darbo rinkos aspektus. Antroje vietoje (53%) respondentų išsakytas nuogastavimas yra apie darbdavio požiūrį į reemigrantus, kas iš esmės signalizuoja apie pesimistines nuotaikas šiuo klausimu. Be jokios abejonės iš to iš karto išplaukia kita baimė, kad bus apskritai sunku susirasti darbą Lietuvos darbo rinkoje. Šį nuogastavimą išreiškė beveik pusę - 48% respondentų. Tai jau galima teigti, yra antrasis pesimistinis signalas, į kurį reikia atkreipti dėmesį. Be to, didelė dalis Lietuvos diasporos (50%) nerimauja dėl tautiečių bendravimo būdo. Tad vertinant reemigrantų nuogastavimus, galima išvelgti ir jaučiamą nepalankų požiūrį į juos Lietuvoje likusių tautiečių.

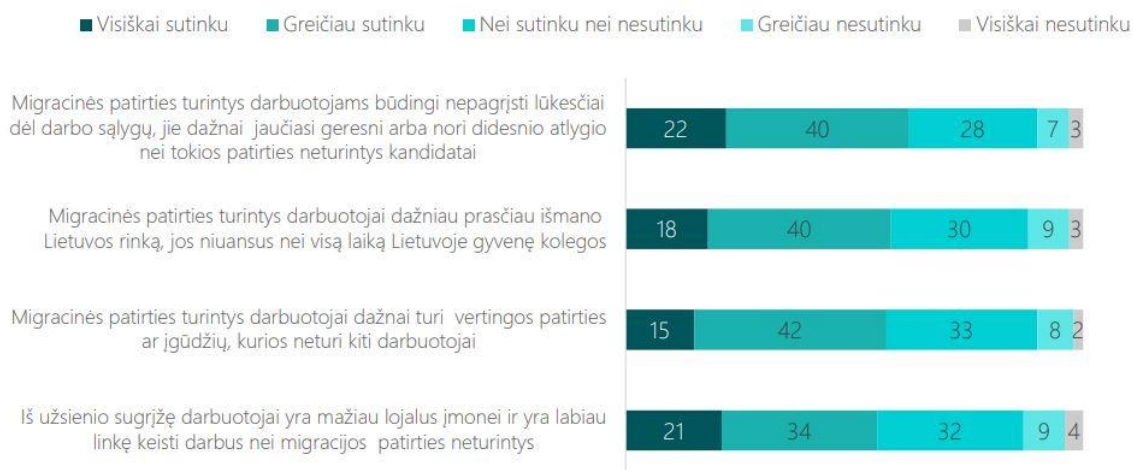

6 pav. Nuogastavimai dėl grįžimo į Lietuvą (proc.)

Šaltinis: (*renkuosilietuva.lt*, 2021)

Taigi, pagrindiniai tyrimo rezultatai, pateikti šeštame paveiksle parodo, kad Lietuvos diasporą nuo grįžimo į Lietuvą stabdo būtent baigiamajame darbe iškelta problematika – sunkumai darbo rinkoje ir žmonių bendravimo būdas. Tačiau galbūt jų nuogastavimai yra nepagrįsti ir iš tiesų darbdaviai žymiai palankiau žiūri į lietuvius, kurie turi darbo patirties užsienyje. Toliau baigiamajame darbe tai padės išsiaiškinti antrinių šaltinių analizė.

Vertinant *renkuosilietuva.lt* (2021) atliktą tyrimą, kuris pateiktas septintame paveiksle, apie darbdavių požiūrį į migracijos patirtį turinčius tautiečius bendrai matoma tendencija, kad Lietuvos diasporos nuogaštavimai apie Lietuvos darbo rinką iš dalies yra pagrįsti. Toliau plačiau bus aptariami septintame paveiksle pateikto tyrimo rezultatai.

7 pav. Darbdavių nuostatos apie migracinės patirties turinčius tautiečius
 Šaltinis: (*renkuosilietuva.lt*, 2021)

Didžiausius nuogaštavimus Lietuvos darbdaviams įdarbinant grįžusius emigrantus sukelia tai, jog jie mano, kad reemigrantai save per gerai vertina kaip specialistus ir tikisi nepagrįstai gerų darbo sąlygų. Daugiau negu pusę respondentų (62%) su šiuo teiginiu arba visiškai arba greičiausiai sutinka. Vertinant antrąjį aspektą, vėlgi daugiau nei pusę tyrime dalyvavusių darbdavių (58%) visiškai arba greičiausiai sutinka su tuo, kad emigracijos patirties turintys tautiečiai prasčiau išmano darbo rinką bei jos niuansus. Iš to galime daryti prielaidą, kad Lietuvos darbdaviai nenori įdėti papildomo darbo ir gaišti daugiau laiko laukiant, kol grįžę emigrantai palaipsniui susipažins su Lietuvos rinkos niuansais ir įsilies į darbą. Tačiau gana įdomų paradoksą galima pamatyti trečiame apklausos punkte. Teiginyje yra minima, kad migracijos patirties turintys darbuotojai dažnai turi vertingos patirties ar įgūdžių, kurių neturi kiti darbuotojai. Su šiuo teiginiu visiškai arba greičiausiai sutinka daugiau negu pusę respondentų (57%). Vertinant antrą ir trečią punktus bendrai, formuojasi toks požiūris, kad Lietuvos darbdaviai nenori skirti papildomai laiko įsiliejant į Lietuvos darbo rinką darbuotojui, kuris savo turimais įgūdžiais yra geresnis už kitus. Tačiau šį paradoksą gana akivaizdžiai pateisina ketvirtas punktas, kuriame vėlgi daugiau negu pusę (55%) respondentų visiškai arba greičiausiai sutinka su tuo, kad migracijos patirties turintys tautiečiai yra mažiau lojalūs įmonei.

Taigi, apibendrinant Lietuvos darbdavių požiūrį į migracijos patirties turinčius tautiečius, galima teigti, jog jų požiūris yra gana paradoksalus. Bendrai vertinant jų nuomonė yra neigiama, tačiau tuo pačiu jie mano, kad reemigrantai turi daugiau vertingos patirties. Iš esmės tai vienintelis teigiamas aspektas, kurį palaiko daugiau negu pusę tyrime dalyvavusių respondentų. Tačiau, kaip grįžusiems iš emigracijos tautiečiams seksis Lietuvos darbo rinkoje, iš esmės priklauso nuo jų pačių turimos patirties bei gebėjimo pateikti save ir žinoma įmonės, kurią jie pozicionuoja kaip potencialų darbdavį. Kadangi *renkuosilietuva.lt* (2021) spinter atlikto tyrimo duomenimis, dažniau migracinės patirties turintys darbuotojai dirba IT įmonėse, didelėse ir labai didelėse įmonėse, o tokių darbuotojų neturinčios dažniau nurodė labai mažos įmonės.

2.3 Lietuvos valdžios veiksmai, grįžusių migrantų, resocializacijai gerinti

Šio poskyrio tikslas yra išsiaiškinti pagrindines priemones, kurios yra taikomos Lietuvoje, kad pagelbėtų resocializuotis grįžusiems į Lietuvą migrantams. Jau kaip pavyko išsiaiškinti anksčiau nagrinėtuose poskyriuose, iš tiesų yra matomas noras grįžti į Lietuvą, tačiau jis yra persipynęs su gana rimtais nuogąstavimais, kurie trukdo žengti tą lemiamą žingsnį. Be jokios, abejonės emigrantų grįžimas, ženkliai prisidėtų prie Lietuvos ne tik demografinės, bet ir ekonominės padėties gerinimo. Tad plačiau aptarkime, kokie yra būdai, padedantys lietuviams resocializuotis savo šalyje po migracijos patirties.

Lietuva iš tiesų nesėdi sudėjusi rankų ir yra sukūrusi ne vieną įrankį, kuris padeda lengviau lietuviams adaptuotis grįžus iš emigracijos. Internetiniame tinklapyje *renkuosilietuva.lt* (2022) spinter buvo atliktas tyrimas, kurio metu buvo apklausiami lietuviai, kad išsiaiškinti kur dažniausiai ieško informacijos apie grįžimą į Lietuvą. Išsiskyrė keturi pagrindiniai šaltiniai:

- Projektai „Renkuosi Lietuvą“ ir „Gal į Lietuvą?“;
- „Sodra“ tinklapis;
- Socialinių tinklų (pvz. Facebook) grupės, skirtos emigrantams;
- Šeimos, draugų ir kitų artimųjų pateikta informacija.

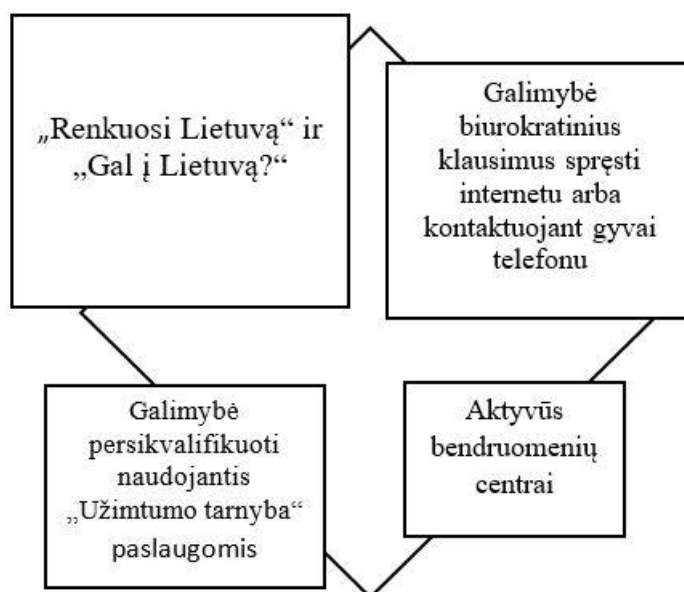
Baigiamajame darbe plačiau bus nagrinėjami pirmame punkte nurodyti projektai „Renkuosi Lietuvą“ ir „Gal į Lietuvą“. Toks sprendimas buvo priimtas dėl to, kad likusieji šaltiniai yra gana aiškūs patys iš savęs ir nereikalauja papildomos analizės ar įžvalgų.

Visų pirma bus aptariamas projektas „Renkuosi Lietuvą“. Savo internetinėje svetainėje jie save apibūdina kaip „migracijos informacijos centras (MIC) „Renkuosi Lietuvą“, kuris buvo įkurtas 2015 m. bendradarbiaujant Tarptautinei migracijos organizacijai (IOM) su Lietuvos Respublikos (LR) Vyriausybe“ (*renkuosilietuva.lt*). Tai jau beveik dešimtmetį veikiantis projektas, kurio

pagrindinis tikslas yra „vieno langelio principu teikti nemokamas konsultacijas ir informaciją sugrįžtantiems arba atvykstantiems gyventi į Lietuvą Lietuvos Respublikos ir užsienio šalių piliečiams bei vykdyti tikslines informacines kampanijas, siekiant palengvinti grįžimą/atvykimą į Lietuvą ir (re)integraciją“ (*renkuosilietuva.lt*). Šioje internetinėje svetainėje galima rasti visą reikalingą informaciją norintiems grįžti į Lietuvą ir joje sėkmingai reintegruoti. Jų siūlomų paslaugų kiekis iš tiesų apima praktiškai viską, pradedant visa reikiama informacija apie Lietuvą, socialines paramas, būstą, sveikatos apsaugą ir baigiant emocine ir psichologine pagalba. Be to, *renkuosilietuva.lt* internetiniame tinklapyje galima rasti jau grįžusių lietuvių sėkmės istorijas. Kas iš tiesų gali įkvėpti emigravusius tautiečius žengti tą lemiamą žingsnį. Galiausiai, norisi pagirti patį tinklapi vizualinį išpildymą. Visa internetinė svetainė pulsuoja Lietuva, patriotizmu ir šiluma. Įsijungus ją, tiesiog iš naujo galima pamilti savo šalį.

Toliau tęsiant apie projektus, plačiau bus apžvelgiamas projektas „Gal į Lietuvą?“. Tai yra Užimtumo tarnybos inicijuotas projektas, kurio pagrindinė inspiracija kilo iš Užimtumo tarnybos 2020 m. atlikto tyrimo. Jo rezultatai parodė, kad net 40,5% emigravusių Lietuvos piliečių svarsto apie grįžimą gyventi į tėvynę (*galilietuva.lt, 2020*). Šio projekto tikslas yra palengvinti vieną iš didžiausių Lietuvos diasporos nuogastavimų grįžus - sėkmingai įsilieti į darbo rinką. Projekto svetainėje rasite ne tik naudingos informacijos, bet ir priemonių padėsiančių imtis veiksmų ir palengvinsiančių darbo paieškų procesą (*galilietuva.lt*). Be to, šis projektas savo internetiniame tinklapyje taip pat siūlo kvalifikacijos kėlimo kursus, profesinius mokymus, įvairius seminarus, kurie naudingi ne tik fiziniam asmeniui, bet ir verslui. Šio projekto internetinis tinklapis taip pat yra labai patogus naudojimui, informacijai pateikiama struktūruotai ir tikslingai. Iš tiesų naudingą informaciją galima rasti visiems, norintiems kuo daugiau sužinoti apie Lietuvos darbo rinką, darbdavius ar rasti naują karjeros kryptį prieš grįžtant į Lietuvą.

Apibendrinant šiuos du projektus iš tiesų viskas atrodo gana pozityviai, tačiau kyla klausimas ar tai iš tiesų teikia realią naudą į Lietuvą planuojantiems grįžti lietuviams. Šiuo klausimu 2022 m. tyrimą atliko *renkuosilietuva.lt*. Rezultatai pateikiami aštuntame paveiksle.

8 pav. Veiksniai, lengvinantys resocializaciją Lietuvoje
Sudaryta autorės pagal (*renkuosilietuva.lt*, 2022)

Atlikto tyrimo (*renkuosilietuva.lt*, 2022) metu patys respondentai įvardino aptartus projektus, kaip labiausiai gelbstinčius reintegruojantis Lietuvoje. Antroje vietoje liko palankios galimybės biurokratinis klausimus spręsti nuotoliniai kanalais. Trečią ir ketvirtą vietas atitinkamai dalinasi „Užimtumo tarnyba“ ir jų suteikiamas galimybė persikvalifikuoti bei aktyvūs bendruomenių centrai. Be jokios abejonės visada suveikia ir žmogiškasis faktorius. Kadangi vieniems patogiau ir lengviau yra bendrauti telefonu gyvai, kitiems labiau patinka informacijos ieškoti patiems. Tad iš tiesų visiškai šališkai teigti, kad pirmoje vietoje esantys projektai yra geriausia, kas gelbėja į Lietuvą grįžtantiems lietuviams negalima, tačiau vienareikšmiškai ten pateikiama informacija ir siūloma pagalba yra tikrai sviri.

Taigi, apibendrinant galima teigti, kad Lietuvos valdžia tikrai yra padariusi solidų darbą, kad grįžtantys tautiečiai iš emigracijos jaustųsi laukiami ir priimami. Be to, pačių emigrantų nuomone, atlikti darbai vertinami tikrai teigiamai, tad be jokios abejonės Lietuvos valdžia tikrai yra suinteresuota pritraukti kaip įmanoma daugiau lietuvių diasporos atgal į Lietuvą. Svarbiausia, kad vykdomi projektai ir toliau būtų sėkmingai finansuojami ir sklandžiai vykdytų savo veiklą.

3. TYRIMO „NEAPYKANTOS KALBA, KURIĄ PATIRIA GRĮŽĘ EMIGRANTAI LIETUVOS DARBO RINKOJE“ METODOLOGIJA, ĮGYVENDINIMAS IR REZULTATAI

Šioje baigiamojo darbo dalyje bus aprašomas tyrimo planavimas, organizavimas ir jo rezultatai.

Ankstesniuose skyriuose teoriniu aspektu apžvelgti komunikacijos apibrėžimai bei iš jos kylantys neapykantos kalbos konceptas. Išaiškintos pagrindinės neapykantos kalbos klasifikacijos, poveikis ir žala visuomenei: šališkumas, įžeidžiantys ir šališki veiksmai, diskriminacija, o visa tai nuo nemalonaus elgesio su vienu žmogumi gali peraugti į tos pačios visos socialinės grupės patiriamą neapykantos kalbą, jeigu dar pradiniam etape nebus sustabdomas neapykantos kalbos skleidėjas. Be to, remiantis antrinių šaltinių analize buvo išgryninti iššūkiai, su kuriais susiduria grįžę į Lietuvą emigrantai bei darbdavių požiūris į juos, kuris nėra teigiamas. Taip pat aptarti antriniai šaltiniai parodė kaip Lietuvos valdžia padeda resocializuotis grįžusiems emigrantams ir kokie konkretūs projektai yra tam sukurti.

Taigi, siekiant dar labiau įsigilinti į reemigrantų patiriamą neapykantos kalbą, jos paplitimą darbo rinkoje bei žmonių jauseną, yra prieinama prie empirinio tyrimo būtinybės.

3.1 Tyrimo „Neapykantos kalba, kurią patiria grįžę emigrantai Lietuvos darbo rinkoje“ metodologija ir įgyvendinimas

Baigiamojo darbo tikslas yra ištirti neapykantos kalbą, kurią patiria grįžę emigrantai, Lietuvos darbo rinkoje. Norint pasiekti šį tikslą, būtina įgyvendinti užsibrėžtus darbo uždavinius. Siekiant tinkamai identifikuoti neapykantos kalbos paplitimą ir žalą grįžusių emigrantų gretose, kurią jie patiria bandydami įsilieti į Lietuvos darbo rinką, buvo pasirinkta atlikti kokybinį tyrimą. Jis pasirinktas kaip tinkamiausias, nes „kokybinis tyrimas skatina sutelkti dėmesį į žmonių mentalines (mąstymo) sąrangas ir patirtis konkrečiuose socialiniuose bei kultūriniuose kontekstuose“ (V. Žydžiūnaitė ir S. Sabaliauskas, 2017). Baigiamajame darbe būtent ir yra nustatytas konkretus socialinis kontekstas – integracija į Lietuvos darbo rinką bei atkreipiamas dėmesys į konkrečių žmonių – grįžusių emigrantų, patirtis. Būtent dėl to buvo pasirinkta kokybinė tyrimo metodologinė prieiga, kurios dėka bus galima giliau pažvelgti į iškeltą problemą.

Kokybinio tyrimo strategijos pagrindumas. Pasirenkama naratyvo tyrimo strategija, nes būtent ją atliekant galima išsiaiškinti „kaip žmogus reaguoja į tam tikras savo gyvenimo situacijas bei kokius aspektus pabrėžia pats tyrimo dalyvis“ (I. Gaižauskaitė ir N. Valavičienė, 2016). Kaip teigia

V. Žydžiūnaitė ir S. Sabaliauskas (2017), naratyvas yra pasakojimas apie seką įvykių, veiksmų, kurie yra reikšmingi, prasmingi pasakotojui arba tam tikrai klausytojų auditorijai. Tie patys autoriai taip pat pabrėžia, kad naratyvo strategija telkiasi į tai, kaip žmonės įprasmina savo asmenines patirtis, pasakodami istorijas. Skirtingi supratimo būdai atspindi charakterius, įvykius, atvejus. (V. Žydžiūnaitė ir S. Sabaliauskas, 2017). Būtent šie aspektai yra labai svarbūs, nes siekiant įgyvendinti iškeltą darbo tikslą, būtina pamatyti kokia buvo tyrimui svarbių įvykių seka grįžusių emigrantų gyvenimuose bei kaip keitėsi jų emocinė būseną, kai keitėsi gyvenimo sąlygos. Taip pat vienas iš naratyvo strategijos privalumų yra tas, kad tyrimo dalyviai turėdami emigracijos patirtį, skirtingai vertina panašias situacijas, su kuriomis susidūrė grįžę, nes kiekvieno iš jų asmeninės savybės ir vertinimo kriterijai skiriasi. Tai padeda pamatyti platesnį spektrą patirčių ir sudėlioti kiekvieno iš tyrimo dalyvių individualų kuriamą naratyvą. Žinoma, čia galima pamatyti ir vieną iš strategijos trūkumą, kad siekiant informatyvių tyrimo rezultatų būtina, kad tyrėjas gebėtų atsiriboti nuo pasakojimo vertinimo per savo patirčių ir išgyvenimų prizmę. Tai patvirtina V. Žydžiūnaitė ir S. Sabaliauskas (2017) teigdami, jog svarbu, kad tyrėjas neinterpretuotų tyrimo dalyvių pateiktų įvykių savitai ir remiantis skirtingomis nuostatomis. Siekiant eliminuoti šį trūkumą, interviu atliekami raštu. Tokiu būdu tyrimo dalyviai suteikia tą informaciją, kuri jiems yra svarbiausia ir papasakoja tuos įvykius, kurie jų gyvenimuose turėjo didžiausią įtaką, nes kiekvieną atsakymą galima apmąstyti ir skirti laiko minčių generavimui. Be to, atliktus pirminį interviu, komentarai ir prašymai patikslinti vėl siunčiami tyrimo dalyviams, taip siekiant kaip įmanoma tiksliau įvertinti jų pateiktą informaciją ir nenukrypti į šalį su interpretacijomis.

Kitas svarbus iššūkis, su kuriuo susiduriama renkantis naratyvo strategiją yra bendradarbiavimo būtinybė. Būtent bendradarbiavimą, kaip svarbiausią naratyvo strategijos bruožą išskiria V. Žydžiūnaitė ir S. Sabaliauskas (2017), kurie teigia, kad esminis naratyvui būdingas bruožas yra bendradarbiavimas tarp tyrėjo ir tyrimo subjektų - tyrimo dalyvis yra tyrėjo bendradarbis, o ne informantas, kuriam tiriantis asmuo vadovauja. Ši savybė yra traktuotina kaip trūkumas, nes nėra lengva sukurti ryšį tarp dviejų skirtingų individų, o čia būtent ir iškyla būtinybė sukurti rūpesčiu ir bendradarbiavimu grįstą santykį tam, kad tyrimo dalyviai jaustųsi saugiai ir atsivertę. Dėl šios priežasties, su kiekvienu tyrimo dalyviu prieš atliekant tyrimą, buvo bendraujama neformalioje aplinkoje ir atliekamas neformalus interviu, siekiant išgirsti jų patirtis ir sukurti pasitikėjimo jausmą tyrėju.

Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo metodai. Bus įgyvendinama dviem duomenų rinkimo metodais. **Pirmasis** – iš dalies struktūruotas interviu raštu. Šis metodas pasirenkamas dėl galimybės jį lengvai pritaikyti besikeičiančioje situacijoje, nes kaip teigia I. Gaižauskaitė ir N. Valavičienė (2016), iš dalies struktūruoto interviu klausimyno struktūra yra lanksti, ji reaguoja į

interviewu eigą. Kadangi interviu atliekami raštu apie emigrantų patirtis ir jauseną tam tikrais gyvenimo periodais, klausimų lankstumas yra labai svarbus, siekiant prisitaikyti prie interviu dalyvio pateiktų atsakymų bei surašytų minčių srauto. Dėl šios priežasties, tyrimo dalyviams interviu siunčiami du kartus – pirmasis etapas skirtas gauti bendrą informaciją ir jų įžvalgas, o antrasis su prašymais patikslinti tam tikrus atsakymus ir aprašytus epizodus. Be to, atliekamam tyrimui labai svarbu, kad tyrime dalyvaujantys asmenys jaustųsi komfortiškai ir pasidalintų kaip įmanoma atviriau savo patirtimis, o būtent raštu pateikiami atsakymai leidžia labiau įsigilinti į klausimą ir apsvarstyti atsakymą. Taip pat svarbus aspektas yra tas, kad „kokybinio interviu pagrindas – atviri klausimai, į juos tikimasi gauti kiek įmanoma platesnius, išsamesnius, atviresnius atsakymus, suformuluotus ir pateiktus paties tyrimo dalyvio, atspindinčius jo perspektyvą“ (I. Gaižauskaitė ir N. Valavičienė, 2016). Šį aspektą galima traktuoti kaip vieną iš bene svarbiausių, kad būtų galima kaip įmanoma giliau išnagrinėti grįžusių emigrantų patirtis, o gauti rezultatai padėtų pasiekti iškeltą darbo tikslą.

Antrasis - nacionalinio transliuotojo laidos „(Ne)emigrantai“, rubrikos „Sveiki sugrįžę“, epizodų kokybinė tematinė analizė. Ši analizė pasirinkama, nes su ja „galima nuodugniai iširti dalyvių perspektyvas“ (www.atlasti.com). „Procesas yra lankstesnis ir kartotesnis nei kiti metodai.“ (www.atlasti.com) tam, kad būtų galima įvairiapusiškiau įvertinti grįžusių emigrantų patirtis. Būtent šios rubrikos analizė pasirenkama tam, kad tikėtina, jog bus randamas pozityvesnis požiūrio kampas į reintegraciją Lietuvos darbo rinkoje, nes minėtoje rubrikoje dalyvaujantys grįžę emigrantai dalijasi savo sėkmės istorijomis. Taigi, norint kokybiškai pasiekti iškeltą baigiamojo darbo tikslą, reikalingas ir optimistinis požiūrio kampas.

Toliau baigiamajame darbe plačiau bus aptariama **pirmosios** tyrimo dalies **metodologija**.

Kokybinio iš dalies struktūruoto interviu dalyvių atrankos kriterijai. Tiriamųjų atranka kokybiniuose tyrimuose yra tikslinė, kai nesiekama suformuoti reprezentatyvios imties vien tik dėl reprezentatyvumo parametro realizavimo, kaip tai tipiškai priimtina kiekybiniuose tyrimuose (V. Žydžiūnaitė ir S. Sabaliauskas, 2017). Kokybinio interviu metu informacijos šaltinis yra žmonės (I. Gaižauskaitė ir N. Valavičienė, 2016), tad būtina nustatyti kuo logiškesnius kriterijus atrankai, kurie padėtų išrinkti tokius žmones, kad jų dalyvavimas tyrime būtų iš tiesų tikslingas. Interviu dalyviams taikytina kriterinė atranka pagal šiuos demografinius kriterijus:

- Amžius – nuo 25-erių metų. Toks amžiaus cenzas pasirinktas tam, kad tyrime dalyvaujantis asmuo būtų baigęs mokslus (jeigu mokėsi) ir tinkamo amžiaus darbo rinkai tiek būdamas užsienyje, tiek grįžęs į Lietuvą;
- Užsienyje praleido bent 2-ejus metus. Toks laiko tarpas pasirenkamas tam, kad interviu dalyvis būtų spėjęs pilnai integruotis kitoje šalyje bei jos darbo rinkoje;

- Lietuvoje gyvena jau daugiau negu 1-erius metus po grįžimo iš emigracijos. Šis laikas nustatytas būtent toks, nes reintegracija savo šalyje dažniausiai trunka greičiau negu užsienio šalyje;
- Asmuo, patyręs sunkumų integruojantis Lietuvos darbo rinkoje po grįžimo iš emigracijos.

Remiantis aukščiau išvardintais kriterijais pirmoje lentelėje pateikiamas interviu dalyvių ir jų kodavimo sąrašas.

Interviu dalyviai	Amžius	Laikas, praleistas emigracijoje	Laikas, praleistas grįžus į Lietuvą
1 dalyvis	51 m.	10 metų	3,5 metų
2 dalyvis	46 m.	11 metų	1,5 metų
3 dalyvis	25 m.	11 metų	2 metai
4 dalyvis	61 m.	5 metai	2 metai
5 dalyvis	44 m.	15 metų	3 metai
6 dalyvis	57 m.	5 metai	7 metai

2 lentelė. Interviu dalyvių sąrašas ir jų tapatybės kodavimas

Sudaryta autorės

Kokybinio iš dalies struktūruoto interviu duomenų rinkimo instrumentas. Pirmajai tyrimo daliai atlikti yra sudaryta trečia lentelė. Jos sudarymo logika paremta baigiamajame darbe iškeltais tyrimo klausimais, kurių pagrindimas paremtas akademinų šaltinių analizės rezultatais. Remiantis šiais faktoriais bei baigiamojo darbo tikslu yra formuojami iš dalies struktūruoto kokybinio interviu klausimai. Kiekvienas iš pateikiamų klausimų turi tam tikrą tikslą, ką būtent tikimasi sužinoti jį uždavus tyrimo dalyviui.

TYRIMO KLAUSIMAS	TEORINIS PAGRINDIMAS	INTEVRIU KLAUSIMAI	KO SIEKIAMA ŠIUO KLAUSIMU
<p>1. Ko buvo tikėtasi ir koks buvo iš tiesų darbdavių požiūris į grįžusius emigrantus?</p>	<p>Remiantis <i>renkuosilietuva.lt</i> (2021) pateikto spinter tyrimo duomenimis, apie pagrindines baimes grįžus po emigracijos, net 53% respondentų jaučia neigiamą darbdavių požiūrį į juos.</p> <p>Didžioji dalis <i>renkuosilietuva.lt</i> (2021) atliktame tyrime dalyvavusių darbdavių (62%) teigia, kad į Lietuvą grįžę emigrantai per gerai vertina save ir tikisi nepagrįstai gerų darbo sąlygų.</p> <p>Didžioji dalis <i>renkuosilietuva.lt</i> (2021) atliktame tyrime dalyvavusių darbdavių (55%) teigia, kad migracijos patirties turintys tautiečiai yra mažiau lojalūs įmonei.</p>	<p>1. Kokie buvo lūkesčiai į darbdavių požiūrį į jus, kai darbinotės Lietuvoje, turint darbo patirties emigracijoje? Kodėl būtent tokie?</p> <p>2. Koks buvo darbdavių požiūris Lietuvoje į tai, kad turite darbo patirties emigracijoje? Jūsų nuomone, kodėl jis buvo būtent toks?</p> <p>3. Kuo Lietuvos darbdavių požiūris į Jus, skyrėsi nuo</p>	<p>Siekiama išsiaiškinti ar grįžę emigrantai iš tiesų „per gerai“ save vertina kaip potencialius darbuotojus, nes turi patirties emigracijoje. Būtent tai gali būti traktuojama kaip vienas iš veiksnių, kurie iššaukia darbdavių neapykantos kalbą jų atžvilgiu.</p> <p>Norima sužinoti kokios buvo pirmosios patirtys grįžusių emigrantų susidūrus su darbdaviais Lietuvoje. Siekiama pamatyti neapykantos kalbos užuomazgas ir neigiamą požiūrį į juos.</p> <p>Siekiama gauti informacijos apie darbdavių požiūrį į emigrantus</p>

		darbdavių požiūrio emigracijoje?	užsienyje, kad būtų galima palyginti su darbdaviais Lietuvoje.
2. Kaip grįžę emigrantai jaučiasi ir su kokiais sunkumais susiduria bandydami įsilieti į darbo rinką ir resocializuotis Lietuvoje?	<p>Remiantis <i>renkuosilietuva.lt</i> (2021) pateikto spinter tyrimo duomenimis, apie pagrindines baimes grįžus po emigracijos, 48% respondentų baiminasi, kad bus sunku susirasti darbą Lietuvos darbo rinkoje.</p> <p>Remiantis <i>renkuosilietuva.lt</i> (2021) pateikto spinter tyrimo duomenimis, apie pagrindines baimes grįžus po emigracijos, net 50% diasporos nerimauja dėl tautiečių bendravimo būdo.</p>	<p>4. Kiek laiko užtruko, kol įsidarbinote Lietuvoje po grįžimo? Kaip manote, kokie veiksniai lėmė tokį laikotarpį?</p> <p>5. Su kokiais pagrindiniais sunkumais susidūrėte resocializuojantis Lietuvoje po grįžimo iš emigracijos? Kaip manote, kas tai lėmė?</p> <p>6. Kokios buvo pagrindinės baimės, su kuriomis susidūrėte, prieš grįžtant į</p>	<p>Išsiaiškinti kaip ilgai truko įsidarbinimo procesas grįžus į Lietuvą ir išgryninti veiksnius, kurie tai lėmė. Siekiama apčiuopti pirmuosius neapykantos kalbos ženklus.</p> <p>Išsiaiškinti su kokiais pagrindinėmis resocializacijos problemomis susidūrė grįžę emigrantai ir ar tai sutapo su jų baimėmis, kurios buvo prieš grįžtant į Lietuvą. Taip pat išsiaiškinti ar resocializuojantis iškilo sunkumų darbo rinkoje ir ar prie to prisidėjo tautiečiai.</p> <p>Sužinoti, ar grįžtančiųjų emigrantų nuogastavimai turi kažką bendro su darbo paieškomis Lietuvoje.</p>

		Lietuvą? Kodėl išskiriate būtent jas?	
3. Kaip pasireiškė neapykantos kalba potencialiam darbdaviui komunikuojant su grįžusiais emigrantais?	<p>Autorius (C. R. Carlson, 2021) išskiria, kad neapykantos kalba - struktūrinis reiškinys, kai aukštesnio rango asmenys naudoja žodinius išpuolius ir įžeidžiančius vaizdinius, kad išlaikytų savo privilegijuotą socialinį statusą prieš žemesnio rango asmenis.</p> <p>Autorius (L. Labanauskas, 2019) klasifikuoja neapykantos kalbą pagal tikslą, veikimo būdus (atviras ar latentinis priešiškus) ir šalių konfrontaciją: individas prieš individą, individas prieš grupę, grupė prieš individą, grupė prieš grupę.</p>	<p>7. Kokia jūsų nuomonė yra apie neapykantos kalbos raišką Lietuvos darbo rinkoje, grįžusių emigrantų atžvilgiu?</p> <p>8. Kokius neapykantos kalbos procesus pastebite Lietuvos darbo rinkoje grįžusių emigrantų atžvilgiu? Ar pastebėjote tam tikrų tendencijų?</p> <p>9. Kokiais būdais, darbdavio skleidžiama neapykantos kalba pasireiškė jūsų</p>	<p>Siekama išsiaiškinti koks yra požiūris į neapykantos kalbą bei ar yra jaučiama jos raiška grįžusių emigrantų atžvilgiu.</p> <p>Siekama identifikuoti neapykantos kalbos paplitimą Lietuvos darbo rinkoje grįžusių emigrantų gretose.</p> <p>Siekama išsiaiškinti kokie neapykantos kalbos raiškos būdai yra darbdavių</p>

	<p>Autoriai (L. Labanauskas ir L. Žalimienė, 2020) teigia, kad neapykantos kalba siekiama sumenkinti asmenį ar grupę, paniekinti orumą dėl tapatybės bruožų: amžiaus, lyties, seksualinės orientacijos, neįgalumo, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, religijos, įsitikinimų ar pažiūrų.</p> <p>Autoriai (A. Matamoros-Fernández ir J. Farkas, 2021) pritaria, kad neapykantos kalba reiškia įžeidžiančią kalbą, nukreiptą prieš grupę ar asmenį ir galinčią kelti grėsmę socialinei taikai.</p>	<p>atžvilgiu, ieškant darbo Lietuvos darbo rinkoje? Kodėl, manote, buvo pasirinktas toks būdas?</p>	<p>naudojami dažniausiai Lietuvos darbo rinkoje.</p>
<p>4. Kokia žala grįžusiam emigrantui buvo padaryta dėl patirtos neapykantos kalbos ir kokie veiksniai</p>	<p>Autoriai (P. Iganski ir J. Levin, 2015) teigia, kad didžioji dalis neapykantos nusikaltimų yra žodiniai (neapykantos kalba) ir apie juos nėra</p>	<p>10. Kaip jus, grįžusį emigrantą, verčia jaustis darbdavių negatyvus elgesys, Lietuvos darbo rinkoje?</p>	<p>Norima išsiaiškinti, kokią žalą žmogui daro prieš jį nukreipta neapykantos kalba.</p>

<p>padėtų atsirasti pozityviai komunikacijai tarp darbdavių ir grįžusių emigrantų?</p>	<p>informuojamos atitinkamos instancijos, tačiau tai visiškai nereiškia, jog jų poveikis yra mažas.</p> <p>Autorius (L. Labanauskas, 2019), pabrėžia, kad neapykantos veiksmai ar žodžiai skleidžia didelę baimę ir nerimą, be to sėja baimę nukentėjusio žmogaus gyvenamoje aplinkoje (rajone, mieste).</p> <p>Autoriai (P. Iganski ir J. Levin, 2015) paantrina, kad nukentėję nuo neapykantos nusikaltimų asmenys patiria psichologinius, emocinius ir psichosomatinius sutrikimus.</p>	<p>11. Ar bandėte imtis kokių veiksmų, kad užkirstumėte kelią tokioms situacijoms darbo paieškose? Jeigu taip, kokių?</p> <p>12. Jūsų nuomone, kaip galima būtų pakeisti tokį darbdavių elgesį Lietuvos darbo rinkoje su grįžusiais emigrantais?</p>	<p>Norima išsiaiškinti, kokių realių ir pasiteisinusių veiksmų gali imtis grįžęs emigrantas, kad užkirstų kelią neapykantos kalbai, kurią prieš jį naudoja darbdavys.</p> <p>Siekama išgirsti rekomendacijas, kaip įveikti neapykantos kalbą iš žmonių, kurie ją patyrę praktiškai ir gali pasidalinti savo išvalgomis.</p>
--	--	--	---

3 lentelė. Iš dalies struktūruoto interviu klausimai ir jų sudarymo logikos pagrindimas
Sudaryta autorės

Kokybinio iš dalies struktūruoto interviu duomenų rinkimo procesas. Su tyrime sutikusiais dalyvauti asmenimis buvo suplanuoti individualūs susitikimai 2024.03.17 tam, kad būtų užpildomos ir pasirašomos tyrimui reikalingos formos, kurios yra 16 ir 17 prieduose - „Informuoto asmens sutikimo forma“ ir „Informacijos apie mokslinį tyrimą lapas dalyviui“ (Dėl Atitikties mokslinių tyrimų etikai vertinimo gairių tvirtinimo, 2020). Po dviejų dienų, t.y. 2024.03.19 elektroniniu paštu buvo išsiųsti interviu klausimai kiekvienam tyrimo dalyviui individualiai, taip siekiant užtikrinti jų konfidencialumą. Buvo priimtas sprendimas, kad per savaitę laiko tyrimo dalyviai atsiųs savo interviu atsakymus. Taigi, iki 2024.03.26 buvo gauti visi interviu. Tada po tyrėjo atliktos pirminės interviu apžvalgos, buvo išsiųsti elektroniniais laiškais su prašymais patikslinti, papildyti ar plačiau atsakyti į tam tikrus klausimus. Antrasis siuntimas įvyko 2024.03.28. Galutiniai interviu tyrėją pasiekė iki 2024.04.02. Tyrime sutikę dalyvauti asmenys buvo informuoti apie visus nustatytus terminus pirmojo neformalaus susitikimo metu ir pasirašant sutikimus sutiko jų laikytis.

Kokybinio iš dalies struktūruoto interviu duomenų apdorojimo metodas. Tyrimui apdoroti naudojama kokybinė tematinė analizė. Šis metodas apima išskyrimą, apibendrinimą, interpretavimą reikšmių „temų“ atrastų analizuojamame kokybinių duomenų bloke (www.atlasti.com). Šis metodas pasirenkamas dėl to, kad „tai diskretiškas metodas, leidžiantis kalbėti duomenims, užtikrinantis, kad tyrimo išvadose svarbiausią vietą užimtų dalyvių balsai ir patirtys“ (www.atlasti.com). Būtent šie aspektai ir yra labiausiai akcentuojami baigiamajame darbe, nes tyrimo epicentras yra grįžusių į Lietuvą emigrantų pasidalintos patirtys ir jų istorijos.

Kokybinio iš dalies struktūruoto interviu tyrimo etika. Visas tyrimo procesas, nuo pradžios iki pabaigos, yra grindžiamas etika. Tyrimas atliktas laikantis mokslinių tyrimų etikos gairių (Dėl Atitikties mokslinių tyrimų etikai vertinimo gairių tvirtinimo, 2020):

1. Pagarba tiriamiesiems:

- **Savanoriškas dalyvavimas.** Dalyvavimas moksliniuose tyrimuose yra savanoriškas ir pagrįstas informuoto asmens sutikimu.

- **Informacija tiriamiesiems.** Informacija apie mokslinį tyrimą turėtų apimti bent šiuos dalykus: 1) tyrėjo kontaktinę informaciją; 2) mokslinio tyrimo temą; 3) duomenų rinkimo būdą ir numatomą trukmę; 4) duomenų rinkimo tikslą, kaip jie bus naudojami toliau, archyvavimo būdus antriniam naudojimui; 5) savanorišką dalyvavimo pobūdį; 6) pateikiamą informaciją apie tikėtiną tyrimo naudą ir galimas rizikas tiriamajam; 7) BDAR 13 straipsnyje nustatytą informaciją apie tiriamojo asmens duomenų tvarkymą.

Tiriamųjų prašymai pateikti papildomą informaciją, susijusią su moksliniu tyrimu-ir reikalingais tiriamojo asmens duomenimis, turi būti atsakyti paprasta ir suprantama kalba, kuo sąžiningiau ir tiksliau.

2. Rizikos įvertinimas:

- **Psichologinės žalos vengimas.** Psichologinės žalos vengimas apima pagarbų elgesį su tiriamaisiais ir etišką rezultatų paskelbimą mokslo publikacijose.

- **Finansinės ir socialinės žalos išvengimas.** Remiantis etikos principais, tvarkant ir saugant konfidencialią informaciją būtina paaiškinti tyrimo dalyviams, kaip bus užtikrinta konfidencialios informacijos apsauga.

3. Konfidencialumas ir duomenų apsauga:

- **Duomenų apsauga: tvarkymas, saugojimas ir skelbimas.** Duomenų apsauga yra svarbiausia privatumo apsaugos sritis renkant ir tvarkant mokslinių tyrimų duomenis bei skelbiant rezultatus. Atliekant mokslinius tyrimus svarbu užtikrinti: 1) mokslinių tyrimų duomenų ir konfidencialumo apsaugą; 2) mokslinių tyrimų duomenų saugojimą ir valdymą; 3) mokslo publikacijų kokybę. Duomenų apsaugos tikslas – sugebėti atverti mokslinių tyrimų duomenis ir rezultatus, išsaugant tiriamųjų konfidencialumą.

Kadangi interviu vykdomi nuotoliniu būdu raštu, būtina sukurti pasitikėjimu ir bendradarbiavimu grįstą ryšį tarp tyrėjo ir tyrimo dalyvių. Prieš išsiunčiant interviu, su kiekvienu tyrimo dalyviu buvo susitinkama neformaliai pokalbiui, kurio metu tyrime sutikę dalyvauti asmenys supažindinami su atliekamu tyrimu, jo tikslu, tyrėju bei atsakomi visi su tyrimu susiję klausimai. Be to, susitikimo metu buvo pristatyti interviu atlikimo terminai.

Kokybinio iš dalies struktūruoto interviu tyrimo ribotumai. Kadangi nėra vieno ir visiems priimtino neapykantos kalbos apibrėžimo, tai sudaro sunkumų ją atpažinti. Dėl šios priežasties interviu dalyviai, nežinodami kas tiksliai yra neapykantos kalba, galėjo jos neatpažinti ir to nepaminti tyrime, nepaisant to, kad ji buvo naudojama darbdavių komunikacijoje su jais.

Toliau baigiamajame darbe bus plačiau aptariama **antrojo** empirinio duomenų rinkimo etapo – nacionalinio transliuotojo laidos „(Ne)emigrantai“, rubrikos „Sveiki sugrįžę“, epizodų analizė – **metodologija.**

Laidos „(Ne)emigrantai“, rubrikos „Sveiki sugrįžę“, epizodų tyrimo atrankos kriterijai. Laidos epizodai, kurie bus atrenkami tyrimui, turi atitikti juose dalyvaujančių asmenų amžiaus cenzą, kuris taip pat nustatomas nuo 25-erių metų, kaip ir pirmajame tyrime. Laikotarpis praleistas užsienyje, laidoje dalyvavusių asmenų, taip pat bus bent 2-eji metai ir grįžimo į Lietuvą laikotarpis bent 1-eri metai. Tyrimui atrinktos laidos, kurios buvo rodomos nuo 2018 m. Toks

laikotarpis pasirenkamas tam, kad sutaptų su pirmajame tyrime dalyvavusio asmens anksčiausiu sugrįžimu iš emigracijos (2017 m. – 6-ojo interviu dalyvio grįžimas) ir tuo pačiu atitiktų dar vieną kriterijų – bent 1-eri metai po sugrįžimo į Lietuvą. Tokiu būdu siekiama sugretinti abiejų tyrimų dalyvių patirtis, kurias jie turėjo panašiu laikotarpiu grįžę į Lietuvą ir bandydami reintegrotis Lietuvoje. Planuojamas peržiūrėti laidų skaičius priklausys nuo gaunamų duomenų tikslingumo tyrimui, tačiau laidų turi būti ne mažiau kaip 8. Toliau pateikiami apibendrinti laidos „(Ne)emigrantai“, rubrikos „Sveiki sugrįžę“, epizodų atrankos kriterijai:

- Dalyvių amžius nuo 25-erių metų;
- Laikotarpis praleistas užsienyje bent 2-eji metai;
- Laikotarpis praleistas Lietuvoje bent 1-eri metai;
- Laidos rodomos nuo 2018 m.

Laidos „(Ne)emigrantai“, rubrikos „Sveiki sugrįžę“, epizodų tyrimo duomenų rinkimo instrumentas. Antrajai tyrimo daliai atlikti yra sudaryta ketvirta lentelė. Jos sudarymo logika paremta baigiamajame darbe iškeltais tyrimo klausimais, kurių pagrindimas paremtas akademinų šaltinių analizės rezultatais. Remiantis šiais faktoriais bei baigiamojo darbo tikslu yra formuojami laidos stebėjimo protokolo kriterijai. Kiekvienas iš pateikiamų kriterijų turi tam tikrą tikslą, ką būtent siekiama sužinoti atliekant laidos stebėjimą.

TYRIMO KLAUSIMAS	TEORINIS PAGRINDIMAS	STEBĖJIMO KRITERIJAI	KO SIEKIAMA ŠIAIS KRITERIJAI
<p>1. Ko buvo tikėtasi ir koks buvo iš tiesų darbdavių požiūris į grįžusius emigrantus?</p>	<p>Remiantis <i>renkuosilietuva.lt</i> (2021) pateikto spinter tyrimo duomenimis, apie pagrindines baimes grįžus po emigracijos, net 53% respondentų jaučia neigiamą darbdavių požiūrį į juos.</p> <p>Didžioji dalis <i>renkuosilietuva.lt</i> (2021) atliktame tyrime dalyvavusių darbdavių (62%) teigia, kad į Lietuvą grįžę emigrantai per gerai vertina save ir tikisi nepagrįstai gerų darbo sąlygų.</p> <p>Didžioji dalis <i>renkuosilietuva.lt</i> (2021) atliktame tyrime dalyvavusių darbdavių (55%) teigia, kad migracijos patirties turintys tautiečiai yra mažiau lojalūs įmonei.</p>	<p>Įvardijama, kokį darbą dirba šiuo metu.</p> <p>Įvardijama, kodėl pasirinko tokį darbo pobūdį</p>	<p>Pirmaisiais dviem kriterijais siekiama išsiaiškinti ar lūkesčiai darbui atitiko realią situaciją grįžus į Lietuvą po emigracijos.</p> <p>Šiuo kriterijumi siekiama išsiaiškinti, kokios buvo pagrindinės priežastys, lėmusios, kad asmuo pasirinko dabartinį savo darbą. Norima rasti užuominas apie teigiamą arba neigiamą darbdavių komunikavimą.</p>

<p>2. Kaip grįžę emigrantai jaučiasi ir su kokiais sunkumais susiduria bandydami įsilieti į darbo rinką ir resocializuotis Lietuvoje?</p>	<p>Remiantis <i>renkuosilietuva.lt</i> (2021) pateikto spinter tyrimo duomenimis, apie pagrindines baimes grįžus po emigracijos, 48% respondentų baiminasi, kad bus sunku susirasti darbą Lietuvos darbo rinkoje.</p> <p>Remiantis <i>renkuosilietuva.lt</i> (2021) pateikto spinter tyrimo duomenimis, apie pagrindines baimes grįžus po emigracijos, net 50% diasporos nerimauja dėl tautiečių bendravimo būdo.</p> <p>.</p>	<p>Emocinė būseną interviu metu, išreikšta verbali kalba.</p> <p>Emocinė būseną interviu metu, išreikšta neverbali kalba.</p> <p>Įvardija kiek laiko užtruko resocializacija Lietuvoje.</p>	<p>Šiuo kriterijumi siekiama išsiaiškinti, ką žmogus jautė ir išgyveno, bandydamas integruotis darbo rinkoje ir resocializuotis Lietuvoje.</p> <p>Šiuo kriterijumi siekiama pamatyti tai, ko žmogus negali ar nedrįsta pasakyti, bet išduoda kūno kalba. Tai netgi kartais svarbiau negu tai, kas yra pasakoma žodžiais.</p> <p>Paskutinių dviejų kriterijų tikslas yra padėti išsiaiškinti su kokiais sunkumais resocializacijos procese susidūrė į Lietuvą grįžę emigrantai ir kokios pagrindinės priežastys tai lėmė.</p>
---	--	---	--

		<p>Nurodo, su kokiais pagrindiniais sunkumais susidūrė resocializuojantis Lietuvoje bei įvardija priežastis.</p>	
<p>3. Kaip pasireiškė neapykantos kalba potencialiam darbdaviui komunikuojant su grįžusiais emigrantais?</p>	<p>Autorius (C. R. Carlson, 2021) išskiria, kad neapykantos kalba - struktūrinis reiškinys, kai aukštesnio rango asmenys naudoja žodinius išpuolius ir įžeidžiančius vaizdinius, kad išlaikytų savo privilegijuotą socialinį statusą prieš žemesnio rango asmenis.</p> <p>Autorius (L. Labanauskas, 2019) klasifikuoja neapykantos kalbą pagal tikslą, veikimo būdus (atviras ar latentinis priešiškus) ir šalių konfrontaciją: individas prieš individą,</p>	<p>Įvardija, Lietuvos darbdavių požiūrį į juos bei jų patirtį emigracijoje</p> <p>Įvardija, kokį darbą dirbo emigracijoje</p>	<p>Šiuo kriterijumi siekiama pamatyti, su koku darbdavių požiūriu susidūrė grįžę emigrantai Lietuvoje. Norima išsiaiškinti, ar grįžę emigrantai patyrė teigiamą ar labiau neigiamą darbdavių požiūrį į juos. Tikimas išvelgti neapykantos kalbos užuomazgų.</p> <p>Šiuo kriterijumi siekiama išsiaiškinti kokį darbą dirbo emigracijoje asmuo ir ar įgyta patirtis toje sferoje vėliau padėjo grįžus į Lietuvą.</p>

	<p>individas prieš grupę, grupė prieš individą, grupė prieš grupę.</p> <p>Autoriai (L. Labanauskas ir L. Žalimienė, 2020) teigia, kad neapykantos kalba siekiama sumenkinti asmenį ar grupę, paniekinti orumą dėl tapatybės bruožų: amžiaus, lyties, seksualinės orientacijos, neįgalumo, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, religijos, įsitikinimų ar pažiūrų.</p> <p>Autoriai (A. Matamoros-Fernández ir J. Farkas, 2021) pritaria, kad neapykantos kalba reiškia įžeidžiančią kalbą, nukreiptą prieš grupę ar asmenį ir galinčią kelti grėsmę socialinei taikai.</p>		
<p>4. Kokia žala grįžusiam emigrantui buvo padaryta dėl patirtos neapykantos kalbos ir</p>	<p>Autoriai (P. Iganski ir J. Levin, 2015) teigia, kad didžioji dalis neapykantos nusikaltimų yra žodiniai (neapykantos kalba) ir apie juos nėra informuojamos</p>	<p>Įvardija, kaip jautėsi emigracijoje</p>	<p>Šiais kriterijais siekiama išsiaiškinti, kokia buvo žmogaus emocinė būseną emigracijoje bei grįžus į Lietuvą. Taip bus galimas palyginti, kur emigrantas jautėsi geriau ir kokios pagrindinės to</p>

<p>kokie veiksniai padėtų atsirasti pozityviai komunikacijai tarp darbdavių ir grįžusių emigrantų?</p>	<p>atitinkamos instancijos, tačiau tai visiškai nereiškia, jog jų poveikis yra mažas.</p> <p>Autorius (L. Labanauskas, 2019), pabrėžia, kad neapykantos veiksmai ar žodžiai skleidžia didelę baimę ir nerimą, be to sėja baimę nukentėjusio žmogaus gyvenamoje aplinkoje (rajone, mieste).</p> <p>Autoriai (P. Iganski ir J. Levin, 2015) paantrina, kad nukentėję nuo neapykantos nusikaltimų asmenys patiria psichologinius, emocinius ir psichosomatinus sutrikimus.</p>	<p>Įvardija, kaip jautėsi grįžus į Lietuvą</p>	<p>priežastys. Tikimasi išgirsti apie darbdavių komunikavimą ir jų padaryta įtaką emigrantams.</p>
--	---	--	--

4 lentelė. Laidų stebėjimo protokolo stebėjimo kriterijai ir jų sudarymo logikos pagrindimas
Sudaryta autorės

Laidos „(Ne)emigrantai“, rubrikos „Sveiki sugrįžę“, epizodų tyrimo duomenų apdorojimo metodas. Tyrimui apdoroti naudojama kokybinė tematinė analizė. Ši analizė pasirenkama, nes jos pagalba „dalyvių patirtis ir perspektyvos akcentuojamos siekiant juos giliau suprasti“ (www.atlasti.com). Būtent tai ir siekiama padaryti šio tyrimo metu – suprasti ir išgirsti tikrąsias grįžusių emigrantų patirtis, tyrėjui atsiribojant nuo savo turimų patirčių. Tokiu būdu apdorojant gautus duomenis, jie tiksliau parodys, kokia yra į Lietuvą grįžusių emigrantų patirtis Lietuvos darbo rinkoje ir sukurs papildomą pridėtinę vertę baigiamajam darbui.

Laidos „(Ne)emigrantai“, rubrikos „Sveiki sugrįžę“, epizodų tyrimo duomenų rinkimo procesas. Duomenys antrajai tyrimo daliai buvo renkami nuo 2024.04.03 iki 2024.04.06. Toks laikotarpis buvo pasirenkamas tikslingai, nes jau buvo gauti visi pirmosios tyrimo dalies interviu atsakymai. Kadangi šios tyrimo dalies tikslas yra pamatyti pozityviają grįžusių emigrantų resocializacijos pusę, minėtuoju laikotarpiu buvo žiūrimos laidos, kurių dalyviai atitinka nustatytus kriterijus. Iš viso buvo peržiūrėti 22 „(Ne)emigrantai“, rubrikos „Sveiki sugrįžę“ epizodai. Buvo atrinkti 8 tyrimo tikslą atspindintys epizodai, kurių kiekvienam buvo užpildytas laidos stebėjimo protokolas.

Laidos „(Ne)emigrantai“, rubrikos „Sveiki sugrįžę“, epizodų tyrimo atlikimo etika. Šioje tyrimo dalyje atliekama laidų, kurios buvo rodomos nacionalinio transliuotojo kanale, analizė. Tad tiesioginio kontakto su tyrimo dalyviais nėra. Kadangi nėra galimybės gauti jų sutikimo dalyvauti baigiamojo darbo tyrime, negalima užtikrinti išgirstos informacijos konfidencialumo, nes būtent tai atliekama „pritraukimo į tyrimą etapu paaiškinant tyrimo dalyviui, kaip bus naudojami interviu duomenys“ (I. Gaižauskaite ir N. Valavičiene, 2016). Tačiau, kadangi laidoje dalyvaujantys asmenys, buvo rodomi nacionalinio transliuotojo kanale, galima daryti išvadą, kad jų pateiktą informaciją galima naudoti, nes ji yra viešai prieinama. Tačiau atliekant šį tyrimą išlaikomas kiekvieno laidos epizodo herojaus asmens konfidencialumas. Kiekvienas atrinktas asmuo koduojamas pagal laidos pasirodymo eterijoje metus ir metų laiką (pvz.: 2018 metų pavasaris) taip užtikrinant, kad tyrime pateikta informacija nebūtų susieta su konkrečiu individu.

Laidos „(Ne)emigrantai“, rubrikos „Sveiki sugrįžę“, epizodų tyrimo ribotumai. Pagrindinis ribotumas, kuris išryškėja šio tyrimo metu yra tas, kad vertinami jau atlikti interviu. Dėl šios priežasties, tyrėjas turi sugebėti atsiriboti nuo savo patirčių ir turimo požiūrio bei stengtis išgirsti būtent tai, ką norėjo pasakyti interviu dalyvis. Nėra galimybės perklausti klausimo ar pasigilinti į tam tikrą temą, tad pagrindinis iššūkis yra tinkamas gautos informacijos interpretavimas ir pritaikymas baigiamajame darbe.

3.2 Tyrimo „Neapykantos kalba, kurią patiria grįžę emigrantai Lietuvos darbo rinkoje“ pirmosios tyrimo dalies rezultatų analizė

Šiame poskyryje bus pateikiam ir analizuojami pirmosios kokybinio tyrimo dalies – iš dalies struktūruoto interviu, atlikto raštu, rezultatai. Siekiant susisteminti interviu gautą informaciją, sudaryta tematinės analizės rezultatų lentelė, kuri pateikta 7 priede. Joje išskirtos keturios pagrindinės temos bei joms priskiriamos potemės. Temos sudarytos remiantis baigiamajame darbe iškeltais tyrimo klausimais, taip siekiant išgryninti ir gauti tyrimui reikalingą informaciją. Išskiriamos temos, kurios plačiai apibrėžia emigrantų lūkesčius ir baimes prieš grįžtant į Lietuvą, realią jų patirtį, kurią jie turėjo jau sugrįžus į Lietuvą, neapykantos kalbos patirtis Lietuvos darbo rinkoje ir galiausiai, kokios būtų grįžusių emigrantų rekomendacijos po jų patirtos komunikacijos su Lietuvos darbdaviais.

Pirmoje temoje „**Lūkesčiai ir baimės prieš grįžtant į Lietuvą**“ išskiriamos dvi potemės: „Lietuvos darbo rinkoje“ ir „Emocinė žmogaus būseną“ (žr. 7 priede). Šios potemės padeda konkrečiai pamatyti koks buvo emigrantų nusiteikimas bei kokia buvo emocinė būseną prieš grįžtant į Lietuvą.

Pirmoje potemėje išgryninti interviu dalyvių atsakymai (numeriai po citatų, nurodo tyrimo dalyvio kodavimo numerį, kuris nurodytas 2 lentelėje) : „<...> buvo baimė dėl darbo.“ (1), „Pagrindė nerimavau ar pavyks susirasti darbą, ar dar būsiu paklausi darbo rinkoje.“ (2), „Pinigai, nepripažinimas, atstūmimas. <...> dažnai apie emigrantus kalbama ne pačiais gražiausiais epitetais. Tad šis šleifas tikrai gąsdino, ir baugino.“ (3), „Didelių lūkesčių neturėjau, tačiau maniau, kad įgyta gyvenimiška ir darbinė patirtis turės teigiamos įtakos įsidarbinimui Lietuvoje.“ (4) „Pagrindinė baimė buvo prisitaikyti visai kitokiuose darbo santykiuose kolektyve <...>.“ (4) „Tikėjau, kad mano sukauptą patirtis užsienyje bus vertinama teigiamai, nes žinojau, kad tokių specialistų Lietuvoje yra nedaug.“ (5) „Tikėjau, kad darbdavys mane pasitiks maloniai, kaip žmogų, kuris gali jam padėti ir kuriam galiu padėti aš.“ (6) „Vienintelė baimė buvo, kaip susirasti darbą ir nebedirbti fizinio pamaininio darbo.“ (6). Galima įžvelgti, kad emigrantų pagrindinės baimės ir lūkesčiai buvo susiję būtent su integracijos iššūkiais Lietuvos darbo rinkoje. Lūkesčiai, kuriuos turėjo emigrantai, bendrai buvo vidutiniški. Galima teigti, kad buvo bandoma nusiteikti kitokiam bendravimui su darbdaviu, kas yra ganėtinai adekvatu, kadangi 5 iš 6 interviu dalyvių, prieš emigruojant turėjo vienokią ar kitokią darbo patirtį Lietuvoje ir žinojo, koks yra darbdavių bendravimas ir kokia yra Lietuvos darbo rinka.

Nagrinėjant antrą potemę „Emocinė žmogaus būseną“ (žr. 7 priede), buvo svarbu pamatyti, kokios emocinės būsenos emigrantai ruošėsi grįžti į Lietuvą. Joje išskiriami atsakymai: „<...> jaučiausi laiminga, nes grįžau į savo mylimą kraštą ir pas savo mylimus žmones.“ (1), „<...> džiaugiausi grįžusi į Lietuvą, į savo gimtąją šalį, kur supa mano artimi žmonės.“ (2), „<...> širdyje

visada turėjau svajonę grįžti namo, į Lietuvą. “ (3), „<...> grįžti į savo kraštą labai norėjau ir laukiau tos dienos. “ (4), „Grįžimo į Lietuvą tikrai labai laukiau ir džiaugiausi, kai susidėliojo palankios aplinkybės grįžti. “ (5), „<...> grįžti į Lietuvą svajojau jau seniai <...>. “ (6). Galima matyti, kad emocinė būsena prieš grįžtant buvo iš tiesų labai gera. Be išimties visi interviu dalyviai džiaugėsi dėl grįžimo į Lietuvą arba seniai apie tai svajojo.

Apibendrinant pirmąją temą, galima daryti išvadas, kad nors emigrantai ir jautė baimę dėl integracijos Lietuvos darbo rinkoje, dėl požiūrio į juos bei darbdavių bendravimo, jų emocinė būsena buvo pakili. Pagrindinė to priežastis buvo noras grįžti į savo gimtąjį kraštą pas artimuosius. Galima teigti, kad tyrimo dalyviams, rodos, visas baimes kompensuoja žinojimas, kad jie bus savo šalyje ir nebeturės emigranto statuso.

Antroji tema **„Reali patirtis jau grįžus į Lietuvą“** (žr. 7 priede) išskiriama tam, kad būtų galima palyginti, kaip realybė atitiko lūkesčius ir baimes, kurios buvo prieš grįžtant bei išsiaiškinti ar pasikeitė emocinė būsena grįžus į Lietuvą. Dėl šios priežasties pirmosios dvi potėmės išlieka tos pačios ir papildomai pridedama dar viena potėmė - „Resocializuojantis Lietuvoje“. Jos tikslas yra pamatyti platesniu rakursu, kaip sekėsi grįžusiems emigrantams reintegrotis Lietuvoje ir neapsistoti vien ties Lietuvos darbo rinkos perspektyva. Toliau pereiname prie atsakymų analizės pagal potėmes.

Antrosios temos pirmoje potėmėje „Lietuvos darbo rinkoje“ (žr. 7 priede) išskirti tyrimo dalyvių atsakymai: *„<...> darbdaviai, pas kuriuos kreipiausi Lietuvoje dėl darbo, buvo labai skeptiškai nusiteikę mano atžvilgiu. “ (1), „<...> bandant ieškoti darbo su darbo sutartimi, supratau, kad labai skiriasi darbdavių mentalitetas ir požiūris į darbuotoją. “ (1), „Mano darbo patirtis nebuvo niekaip vertinama, argumentuojant tuo, kad kita rinka, kitas požiūris ir tai, ką tu dirbai mums čia, Lietuvoje, netinka. “ (2), „<...> Lietuvos darbo rinkoje emigranto vaizdinys pakankamai aiškus ir vienodas – nepatikimas. “ (3), „<...> daugybė Lietuvos darbdavių atsidarę darbo aprašymą ir pamatę užsienio patirtį, net nesvarsto kandidato kandidatūros. “ (3), „<...> ėjau atvira širdimi į darbo pokalbius, nes tvirtai tikėjau jog tokios patirties kokią atsinešu aš, turi vienetai žmonių. “ (3), „<...> jaučiau, jog darbdaviai gana iš aukšto žiūri į mane, tarsi būčiau iš žemesnio sluoksnio ir galinti dirbti tik juodus darbus. “ (4), „Man Lietuvoje buvo užvertos durys, pasakant, kad čia tau ne užsienis, kad tokią algą mokėtume, tiesiogiai pasiūlė „nusileisti ant žemės“. (5), „Pirmasis pokalbis buvo nemalonus, buvo pasiūlyta grįžti į Angliją ir ten dirbti, nes tokių nekvalifikuotų žmonių pilnos pakampės <...>. “ (6). Iš pateiktų tyrimo dalyvių atsakymų matoma, kad nors emigrantų lūkesčiai prieš grįžtant į Lietuvą buvo vidutiniai, tačiau sugrįžus ir susidūrus su realybe patirtys yra nemalonios. Vertinant pasidalintas patirtis matoma, kad atsiskleidžia neigiamas darbdavių požiūris į reemigrantus, nuvertinama jų darbo patirtis, dominuoja nepagarbus bendravimas bei skeptiškas požiūris. Įdomu yra tai, kad tarp kai kurių tyrimo dalyvių amžiaus skirtumas yra keli dešimtmečiai, bet patirtys Lietuvos*

darbo rinkoje, grįžus po emigracijos labai panašios. Tad galima daryti išvadą, kad nepaisant amžiaus, visi grįžę emigrantai turi labai panašias galimybes integruotis Lietuvos darbo rinkoje, nes jie visi buvę emigrantai, o tai jiems tarsi yra minusas prieš Lietuvos darbdavius.

Antrosios temos antra potėmė „Emocinė žmogaus būseną“ (žr. 7 priede) leis įvertinti, kaip pasikeitė ir ar apskritai pasikeitė emigrantų emocinė būseną jau po grįžimo į Lietuvą. Pateikiami tyrimo dalyvių atsakymai: „<...> darbdaviai iš tiesų išmušė mane iš vėžių.“ (1), „Stengiuosi nepasiduoti bendram neigiamam lietuvių požiūriui, kaip čia negerai, kokios mažos algos.“ (2), „<...> jaučiau kaip į mane žiūrima kaip į eks. emigrantę, nevykėlę, kuri nesugebėjo susikurti gyvenimo Lietuvoje ir išvyko dirbti juodo darbo svetur.“ (3), „<...> grįžus iš emigracijos yra labai sunku emociškai. Jaučiausi niekam tikusi, nereikalinga, buvo iš tiesų labai liūdna <...>.“ (4), „Mane nustebino darbdavių elgesys, buvau atpratęs nuo tokio neigiamo žmonių vertinimo. Tačiau per daug nesureikšminau, nepriėmiau to asmeniškai sau <...>.“ (5), „<...> džiaugiausi, kad grįžau ir pagaliau galiu būti namuose“. (6) Vertinant emigrantų emocinę būseną po grįžimo galima matyti, kad ji arba suprastėjo arba liko tokia pati. Didžioji dalis išsakytos jausenos pablogėjimo yra susijusi būtent su nemalonia patirtimi darbo rinkoje arba su tautiečiu neigiamu požiūriu į emigrantus. Vis dėlto, nors emigrantai ir buvo pasiruošę grįžimui psichologiškai, nedėjo daug lūkesčių, tačiau tai, ką patyrė realybėje, juos vis dėlto nemaloniai supurtė. Tačiau nepaisant ir neigiamos patirties, kai kurie, sugebėjo išlikti pozityvūs, kas parodo jų stiprų emocinį nusiteikimą kurti gyvenimą Lietuvoje, nepaisant iššūkių.

Antrosios temos trečia potėmė „Resocializuojantis Lietuvoje“ (žr. 7 priede) padės nustatyti platesnį spektrą resocializacijos sunkumų, su kuriais susidūrė grįžę emigrantai. Tyrimo dalyvių atsakymai: „Resocializaciją apunkino aplinkinių žmonių požiūris ir laisvai sakoma nuomonė, kad bus blogai, nepragyvensi, čia tau ne užsienis <...>.“ (1), „Sunku buvo priprasti, kad Lietuvoje dažnai sutikti žmonės būna pikti, be šypsenu, rūškano veido, su klausimu ko tau čia reikia, važiuok į užsienį, čia tu neišgyvensi <...>“. (2), „Mano pagrindinės bėdos buvo biurokratinės.“ (3), „Pagrindiniai sunkumai yra prisitaikyti prie visai kitokių (blogąja prasme) darbdavio ir darbuotojo santykių. Tai lemia susiformavę Lietuvoje hierarchijos lygiai tarp darbdavio ir darbuotojo.“ (4), „<...> nepatyrčiau didelių resocializacijos problemų <...>. Vienintelis dalykas, kas apunkino, tai žmonių požiūris, neigiamos mintys, kad man nepasisėks, kad neužsidirbsiu.“ (5), „Neturėjau jokių problemų grįžusi. Grįžau į savo namus <...>“. (6). Vertinant resocializaciją Lietuvoje, galima pamatyti vyraujančią naują aspektą – tautiečių požiūrį į emigrantus, kuris padarė neigiamą įtaką ir emocinei emigrantų būsenai. Pusę tyrimo dalyvių išskyrė, kad resocializaciją jiems apunkino būtent pesimistinės nuotaikos ir komentarai iš tautiečių. Galima daryti prielaidą, kad nors Lietuva ir stengiasi, kad emigrantai grįžtų ir jaustųsi gerai, tačiau vidinis Lietuvos mikroklimatas yra niūrus. Panašu, kad yra vis dar gajus

susiformavęs požiūris, kad emigracijoje galima uždirbti daugiau ir grįžus į Lietuvą turėtų užgriūti finansiniai sunkumai. Taip pat, galima pastebėti, kad yra išskiriamos niūrios nuotaikos ir nesišypsantys žmonės, nuo kurių emigrantai jau buvo atpratę svečioje šalyje. Be to, vienas tyrimo dalyvis išskiria, kad resocializaciją apsunkino kitoks (blogąja prasme) santykis, kuriamas tarp darbdavių ir darbuotojų. Tačiau stengiantis išvelgti ir pozityvią pusę matoma, kad vienas tyrimo dalyvis neišskyrė jokių resocializacijos problemų ir buvo pakilios emocinės būsenos, nes grįžo namo.

Apibendrinant antrąją temą, galima palyginti, kad reali situacija Lietuvos darbo rinkoje, grįžusius emigrantus nuyvlė. Jie nors ir nebuvo susikūrę didelių lūkesčių prieš grįžtant, vis dėlto realybė buvo blogesnė. Negatyvios patirtys darbo rinkoje taip pat paveikė ir didžiosios dalies tyrimo dalyvių emocinę būseną į blogąją pusę, lyginant kokia ji buvo prieš grįžtant. Vertinant resocializacijos sunkumus, su kuriais susidūrė grįžę emigrantai, vyrauja naujas aspektas - tautiečių požiūris į grįžusius emigrantus. Pusę visų tyrimo dalyvių išskyrė, kad jiems resocializaciją apsunkino būtent negatyvus tautiečių nusiteikimas ir bandoma primesti nuostata, kad Lietuvoje sunku išgyventi. Tačiau taip pat buvo minima, kad resocializacija buvo apsunkinta ir dėl darbdavių negatyvaus požiūrio į reemigrantus.

Toliau pereiname prie trečiosios temos „**Patirta neapykantos kalba**“ (žr. 7 priede), kuri yra pagrindinė baigiamojo darbo ašis. Jos tikslas išsiaiškinti su kokia neapykantos kalba susidūrė grįžę emigrantai Lietuvos darbo rinkoje, ką ir parodo pirmoji potėmė „Lietuvos darbo rinkoje“ (žr. 7 priede). Antroji potėmė „Emocinė būseną“ taip pat kartojasi ir čia, nes taikant naratyvo strategiją būtina išsiaiškinti, kokia yra žmogaus vidinė būseną po patirtų išgyvenimų. Toliau pateikiama interviu dalyvių atsakymus pagal potėmes.

Patirta neapykantos kalba Lietuvos darbo rinkoje grįžusių emigrantų pavyzdžiais: „<...> buvo pirmosios dvi darbovietės, kur tikrai pajaučiau, kad į mane yra žiūrima iš aukšto. Bene vieni iš pirmųjų žodžių buvo: „tai ką neužsidirbai ten?“, „galvoji pas mus bus geriau?“, „niekas tau nemokės Danijos atlyginimo.“ (1), „<...> man pasakė, kad čia ne užsienis, kad bet ką priimtų ir mokėtų tūkstančius.“ (1), „<...> tu eilinis darbuotojas turėtum džiaugtis už suteiktą galimybę dirbti, kad ir už grašius, tau čia ne užsienis, mes tiek negalime mokėti.“ (2), „<...> pamenu, kai viename darbo pokalbyje, paklausus atlyginimo režius, gavau atsakymą: „Tik nesitikėk kad gausi kiek užsieny gaudavai.“ (3), „<...> Lietuvoje buvau baigusi tik 6 klases ir tų darbdavių nuomone, jie negali atsakyti už užsienio mokyklų mokymo kokybę. Todėl traktuoja, kad aš iš tiesų baigiau tik 6 klases.“ (3), „<...> pastebiu neapykantos kalbos tendencijas, kurios pasireiškia nepagarba, nuvertinimu, savo galios demonstravimu ir savęs sureikšminimu.“ (4), „<...> nepagarbus elgesys su manimi ir tokie žodžiai kaip „juodadarbė“, „čia tau ne Norvegija, kad tiek mokėtume“, „nusileisk ant žemės su savo norais“, yra neapykantos kalba <...>.“ (4), „<...> patyriau du pagrindinius

dalykus, pirmasis tas, kad nenori ar negali mokėti atlyginimo, kurio žmogus yra tikrai vertas, argumentuojant, kad „čia tau ne užsienis“, o antrasis, kad nėra vertinama patirtis, kurią turi sukaukęs.“ (5), „Buvo sumenkintas mano noras užsidirbti ir atlyginimas, kurio prašiau buvo tiesiog išjuoktas. Paklausė manęs: „Gal iš mėnulio nukritai? Kas tau tiek mokės?“ (6). Analizuojant gautus interviu atsakymus, akivaizdžiai išryškėja pagrindinės dvi tendencijos: pirmoji, kad grįžusiems emigrantams nėra galimybės arba nenorima mokėti atlyginimo, kurio jie prašo ar yra verti ir antroji, kad nėra vertinama arba yra nuvertinama darbo patirtis, kurią jie įgijo užsienyje. Taip pat gana ryškiai matomas bruožas, kad darbdaviai tarsi net neįsiklausę į žmogaus poreikius, turi susidarę nuomonę, kad grįžę emigrantai reikalavimų užsienyje gauto atlygio, neatsižvelgdami į Lietuvos darbo rinkos galimybes. Be to, interviu buvo išskirtas ir Lietuvos darbdavių galios demonstravimas prieš darbuotoją. Norint suprasti, kaip grįžę emigrantai jautėsi išgirdę tokią komunikaciją, toliau pereinama prie antrosios potėmės.

Trečiosios dalies antroji potėmė „Emocinė būseną“ (žr. 7 priede) padės suprasti grįžusių emigrantų jausmus ir vidinius išgyvenimus po komunikacijos su Lietuvos darbdaviais. Gauti atsakymai interviu metu: „Jaučiausi pažeminta ir visiškai nesupratau, kodėl manęs negerbia kaip žmogaus.“ (1), „Pradžioje tikrai atrodė nusvirus rankos stengiantis kažkur įsidarbinti, nes tarsi atsimuši į sieną.“ (2), „Tikrai liūdna, kad dažnu atveju grįžęs emigrantas sulaukia daug nepasitenkinimo <...>.“ (3), „<...> Lietuvoje jaučiuosi žeminama<...>.“ (4), „<...> Lietuvoje pasijaučiau blogai ir kad esu žemiau už darbdavius, su kuriais bendravau.“ (5), „Mane toks elgesys pribloškė ir likau visiškai nesupratusi, kodėl taip žmogus su manimi bendrauja.“ (6), „Jaučiausi labai blogai, buvo net nusvirusios rankos kažką daryti. Atrodo nebesupratau, kas aš esu ir ko esu verta. Tarsi emigracija iš manęs kažką atėmė, o ką aš nesupratau.“ (6). Pateikti interviu dalyvių atsakymai iš tiesų parodo, kad patirtys yra skaudžios. Didžioji dalis pažymi, kad jaučiasi blogai arba labai blogai, jaučiasi negerbiami ir žeminami. Galim teigti, kad nors emigrantai buvo pasiruošę psichologiškai kitokiai darbdavių komunikacijai su jais Lietuvoje, tačiau tikroji situacija vis dėlto juos sukrėtė labiau negu jie tikėjosi. Iš to galima daryti išvadą, kad darbdavių komunikavimas su darbuotojais ženkliai skiriasi, lyginant su užsieniu. Tą patvirtina ir patys emigrantai interviu metu.

Apibendrinant trečiąją temą galima teigti, kad grįžę emigrantai Lietuvos darbo rinkoje patyrė neapykantos kalbą iš darbdavių. Pagrindiniai aspektai būtų nuostatos dėl aukšto atlyginimo reikalavimų bei jų turimos patirties neįvertinimas. Ši grįžusių emigrantų patirtis Lietuvos darbo rinkoje privertė juos jaustis labai blogai ir žemino juos kaip žmones. Akivaizdu, kad skleidžiama neapykantos kalba turi neigiamą poveikį žmogaus emocinei būsenai ir netgi jo savivertei. Nepaisant to, kad emigrantai turi patirties integruojantis svečioje šalyje, vis dėlto tai, ką jie patyrė grįžę į Lietuvą, juos paveikė emociškai.

Paskutinė tema kokybinio pusiau struktūruoto interviu analizėje yra „**Rekomendacijos, kaip išvengti neapykantos kalbos**“ (žr. 7 priede). Ši dalis išskirta tikslingai, siekiant gauti rekomendacijas iš žmonių, kurie tiesiogiai susidūrė su darbdavių skleidžiama neapykantos kalba. Kadangi tokių žmonių įžvalgos gali padėti visai kitu kampu pamatyti problemą ir išgryninti prevencines priemones remiantis patirtimi ir realiais išgyvenimais. Toliau analizuojami interviu dalyvių atsakymai.

Rekomendacijos, kaip išvengti neapykantos kalbos, kurias pateikia grįžę emigrantai, patyrę neapykantos kalbą Lietuvos darbo rinkoje: „<...> nereikia turėti jokio ryšio su jais ir mes gyvenam visiškai skirtinguose pasauliuose. Nereikia, kad jie susitiktų.“ (1), „Pamažu turėtų keistis ir pareigybių aukštinimas, paprastą darbą dirbančių žmonių žeminimas.“ (2), „<...> pakeisti galime tik mes patys, buvę emigrantai <...>. Labai svarbu nepasiduoti provokacijoms, įžeidinėjimams ir skleisti žinią, kad buvę emigrantai gali ir nori socializuotis ir dirbti Lietuvoje.“ (3), „<...> pakeisti darbdavių elgesį Lietuvos darbo rinkoje yra gana sunku. <...> Svarbiausia, susidūrus su tokiais darbdaviais, kurie tave menkina, suprasti, kad čia jie turi problemų, o ne tu ir nuo tokių žmonių tiesiog atsiriboti“. (4), „Mano nuomonė, tiesiog nereikia turėti reikalų su tokiais darbdaviais. Pats gyvenimas ir aplinkybės privers juos keistis <...>.“ (5), „Darbdaviai tiesiog turi išmokti vertinti žmones pagal tai, kokias jie vertybes turi, kokie darbštūs yra, o ne pagal tai, kur gyveno ir dirbo pastaruosius metus.“ (6). Galima pastebėti, kad didžioji dalis interviu dalyvių rekomenduoja tiesiog neturėti bendrų reikalų su tokiais darbdaviais, kurie skleidžia neapykantos kalbą. Be to, buvo išskiriama, kad svarbu rinktis vertybiškai sutampančius darbdavius ir darbovietes, o norint kažką pakeisti, to turi norėti patys darbdaviai. Tačiau, jeigu jie nematys problemos savo elgesyje, natūralu, kad ir nesiims jos spręsti. Taigi, galima teigti, jog yra svarbu, kad darbdaviai žinotų, jog buvę emigrantai yra pasiruošę dirbti už adekvatų atlyginimą Lietuvos darbo rinkoje, nelyginant su užsienio šalimis ir jie pasiruošę resocializuotis savo gimtoje šalyje bei nori būti visaverčiais visuomenės nariais.

Taigi, apibendrinus pirmąją kokybinio tyrimo dalį gaunami rezultatai parodė, kad emigrantai prieš grįžtant į Lietuvą dažniausiai baiminosi dėl integracijos Lietuvos darbo rinkoje, tačiau jų emocinė būseną buvo pakili, nes jie laukė grįžimo į savo gimtąją šalį. Toliau vertinant realią situaciją Lietuvos darbo rinkoje jau sugrįžus matoma, kad nors ir lūkesčiai nebuvo dideli, tačiau Lietuvoje situacija buvo blogesnė negu reemigrantai tikėjosi. Natūralu, kad tai neigiamai paveikė ir jų emocinę būseną į blogąją pusę, kas taip pat apsunkino resocializaciją Lietuvoje. Be to, prie sunkumų resocializuojantis prisidėjo ne tik darbdaviai, bet ir pati visuomenė, kuri bandė įrodyti, jog Lietuvoje sunku išgyventi ir skleidė negatyvią nuomonę. Taip pat tyrimas parodė, kad grįžę emigrantai patyrė neapykantos kalbą iš darbdavių. Pagrindinės to priežastys buvo atlyginimas bei jų turimos patirties

nuvertinimo. Žiūrint per šią prizmę matoma, kad emocinė būseną ritasi žemyn ir čia jau netgi paliečiama žmogaus savivertė, nes grįžę emigrantai jautėsi pažeminti dėl darbdavių komunikacijos. Tačiau vis dėlto, galima teigti, kad neapykantos kalba, kurią jie patyrė paveikė emocinę būseną tik momentiška ir nepaliko gilių žaizdų. Tokias išvadas galima daryti iš to, kad bene visi tyrimo dalyviai įvardino, jog toks darbdavių bendravimas yra tik jų problema ir pačių emigrantų tai neliečia, o norint išvengti tokių situacijų tiesiog reikia atsiriboti nuo tokių žmonių. Toks situacijos vertinimas parodo, kad grįžę emigrantai iš tiesų yra emociškai stabilūs ir nors vidinės jausenos kreivė, lyginant nuo gyvenimo užsienyje ir grįžimo į Lietuvą, krito, tačiau ilgoje perspektyvoje neapykantos kalba jų nepaveikė taip stipriai, kaip galima buvo tikėtis.

3.3 Tyrimo „Neapykantos kalba, kurią patiria grįžę emigrantai Lietuvos darbo rinkoje“ antrosios tyrimo dalies rezultatų analizė

Šiame poskyryje bus pateikiami ir analizuojami antrosios tyrimo dalies - nacionalinio transliuotojo laidos „(Ne)emigrantai“, rubrikos „Sveiki sugrįžę“, epizodų kokybinės tematinės analizės, rezultatai. Nagrinėjamos rubrikos analizei buvo pildomi laidos stebėjimo protokolai (nuo 8 iki 15 priedai). Užpildyti laidų analizės protokolai yra pateikiami žr. 8-15 priedus. Siekiant aiškiai pateikti gautus rezultatus, buvo sudaryta penkta lentelė, kurioje pateikiami susisteminti antros tyrimo dalies rezultatai. Toliau bus aptariami antroje tyrimo dalyje gauti rezultatai.

Kriterijai	Apibendrinti komentarai
Įvardija, kokios buvo emigracijos priežastys	Didžioji dalis laidos dalyvių emigravo dėl noro pažinti pasaulį ir patirti nuotykių. Likusieji dėl noro užsidirbti ir įgyvendinti savo svajones.
Įvardija, kokios buvo grįžimo į Lietuvą priežastys	Didžioji dalis grįžo į Lietuvą, nes jautė didelį tėvynės ilgesį, emigracijoje nesijautė priimti ir vertinami. Be to, keletui atsirado noras vaikams parodyti jų šaknis ir grįžti į gimtąją šalį.
Įvardija, kokį darbą dirba šiuo metu	Pusę visų asmenų įkūrė savo verslus ir juos sėkmingai vysto Lietuvoje, kita dalis dirba samdomą darbą Lietuvos arba užsienio kapitalo įmonėse.
Įvardija, kodėl pasirinko tokį darbo pobūdį	Daugiau negu pusę grįžusių emigrantų pasirinko dabartinį savo darbą dėl to, kad tai buvo jų svajonė. Neišskiriant ar tai jų verslas, ar samdomas darbas. Likusiųjų netenkino darbo užmokestis norimoje pozicijoje arba buvo neįvertinta emigracijos patirtis Lietuvos darbdavių, dėl to jie dirba dabartinį savo darbą.

Emocinė būsena interviu metu, išreikšta verbaline kalba	Absoliučiai visi įvardija, kad Lietuvoje jaučiasi labai laimingi, saugūs, jaučiasi savi, ramūs ir priimti. Pagaliau nebesijaučia svetimšaliais ir kuria gyvenimą savo šalyje.
Emocinė būsena interviu metu, išreikšta neverbaline kalba	Praktiškai visų emocinė būsena atsispindėjo ir jų neverbalinėje kalboje. Visi, išskyrus vieną, atrodė ramūs, atviri, matomas šiltas akių kontaktas ir kalbėjimo tonas.
Įvardija, kiek laiko užtruko resocializacija Lietuvoje	Resocializacijos laikotarpis svyruoja nuo pusmečio iki 2-jų metų. Tačiau toks ilgas periodas buvo dėl neeilinės situacijos pasaulyje – pandemijos, kuri apsunkino viską.
Nurodo, su kokiais pagrindiniais sunkumais susidūrė resocializuojantis Lietuvoje bei įvardija priežastis	Šiuo klausimu išryškėjo du pagrindiniai aspektai – žmonių negatyvus požiūris į emigrantų grįžimą, nes esą bus sunku išgyventi Lietuvoje, o antrasis – darbo paieškos sunkumai. Kalbant apie antrąjį aspektą, galima pamatyti tendenciją, kad grįžę emigrantai negavo norimo darbo užmokesčio arba nebuvo įvertinta jų patirtis emigracijoje.
Įvardija, Lietuvos darbdavių požiūrį į juos bei jų patirtį emigracijoje	Buvo 2, kurie neįvardino, tačiau tai nieko keisto, nes abiem atvejais žmonės grįžę pradėjo kurti savo verslą. Likusieji darbdavių požiūrį į juos įvardino kaip neigiamą, nes nebuvo įvertinta jų darbo patirtis emigracijoje.
Įvardija, kokį darbą dirbo emigracijoje	Darbai įvairūs tiek kvalifikuoti, tiek ne.
Įvardija, kaip jautėsi emigracijoje	Vos vienas laidos dalyvis įvardino, kad emigracijoje nuo pat pradžių jautėsi gerai, kiti jautėsi gerai po ilgesnio laiko. Tačiau pradžia buvo sunki didžiąjai daliai. Emigracijoje žmonės jautėsi svetimšaliais, nepritapo ir dažnu atveju labai trūko artimų žmonių rato, kur galėtų jaustis savimi.
Įvardija, kaip jautėsi grįžus į Lietuvą	Visi laidos dalyviai grįžę į Lietuvą jautėsi laimingi. Nors žmonės yra gana skirtingų amžiaus kategorijų, skirtingos šeimyninės padėties bei turi skirtingų patirčių, visus juos vienijo noras grįžti į Lietuvą ir čia kurti gyvenimą. Visi jaučiasi pakiliai, laimingi grįžę namo ir svarbiausia - jaučiasi savi.

**5 lentelė Susisteminti antros tyrimo dalies rezultatai
Sudaryta autorės**

Gauti antrosios tyrimo dalies rezultatai rodo, kad didžioji dalis žmonių emigranto kelią pasirinko ne dėl sunkaus gyvenimo Lietuvoje, o dėl noro pažinti pasaulį, pakeliauti. Taip pat grįžimui įtaką vienareikšmiškai padarė vyraujanti bendra priežastis – tėvynės ilgesys. Toliau vertinant jų bandymus įsilieti į darbo rinką matoma, kad patirčių yra įvairių. Nedidelė dalis (2 laidos dalyviai) grįžusių emigrantų įvardija, kad susidūrė su neigiamu darbdavių požiūriu į juos bei jų patirtį emigracijoje, likusieji įvardija, jog dirba darbą, apie kurį svajojo. Netgi pusė visų laidos dalyvių turi įkūrę savo verslus ir juos sėkmingai vysto Lietuvoje.

Toliau vertinant resocializacijos aspektą, didžioji dalis išskyrė, kad didžiausių sunkumų sukėlė tautiečių požiūris ir negatyvūs komentarai, jog Lietuvoje sunku bus išgyventi bei sunkumai susirandant darbą. Vienų netenkino siūlomas atlyginimas, o kitiems nebuvo suteikiama galimybė parodyti savo įgytą patirtį užsienyje. Tačiau buvo pastebėta, kad laidose šie neigiami aspektai buvo paminėti jų stipriai neakcentuojant.

Galiausiai kalbant apie žmonių emocinę būseną, visi laidos dalyviai jaučiasi laimingi būdami Lietuvoje, saugūs savo šalyje ir ramūs, būdami su savo artimais žmonėmis. Jų emocinė būseną akivaizdžiai atsispindi ir neverbalinėje kalboje, nes visų žvilgsniai atviri, kalbėjimas ramus ir įtraukiantis. Lyginant jų emocinę būseną Lietuvoje ir emigracijoje, tai ji radikaliai skiriasi. Praktiškai visi emigracijoje jautėsi svetimšaliai, nepritaapę ir visiems trūko artimųjų. Žinoma tie, kurie emigracijoje praleido bene du dešimtmečius, susikūrė patogų gyvenimą užsienyje. Tik pažymi, jog pradžioje įsiliesiant į nepažįstamos šalies kultūrą, buvo sunku. Tačiau grįžimas į Lietuvą absoliučiai visiems buvo laimės kupinas įvykis. Visų emocinė būseną buvo pakili ir pagrindinis motyvas, ką dažniausiai išskyrė žmonės, tai yra jausmas, jog esi savas savoje šalyje. Svarbu pastebėti, kad būtent ši takoskyra tarp „blogos“ ir „geros“ emocinės būsenos užsienyje ir Lietuvoje, buvo stipriai akcentuojama visų nagrinėtų laidų siužetuose.

Taigi, apibendrinant galima matyti, kad laidoje nėra daug fokusuojamasi į neigiamus aspektus ir laidos herojai savo patirtis stengiasi pateikti per pozityvumo prizmę. Tai rodo, jog laidos „(Ne)emigrantai“, rubrikos „Sveiki sugrįžę“ naratyvas yra kuriamas pozityvus ir siekiama skleisti žinią, kad į Lietuvą grįžti gera. Galima tai pastebėti iš žmonių emocinės būsenos bei įvardijamų grįžimo priežasčių. Jie pabrėžia, jog užsienyje jautėsi nepripažinti, o Lietuvoje jaučiasi savi ir ramūs. Tad vienareikšmiškai galima teigti, jog šios žiniasklaidos priemonės tikslas yra rodyti laimingus ir sėkmingus žmones, kurie grįžo į Lietuvą ir kuria savo gyvenimą. Tikėtinas laidos tikslas yra paskatinti daugiau lietuvių grįžti iš emigracijos arba sulaikyti tuos, kurie nori emigruoti.

3.4 Tyrimo „Neapykantos kalba, kurią patiria grįžę emigrantai Lietuvos darbo rinkoje“ pirmosios ir antrosios tyrimo dalių rezultatų palyginimas

Atlikus abiejų tyrimo dalių rezultatų analizes, galima pamatyti tiek panašumų, tiek skirtumų. Tyrimų rezultatai bus palyginami remiantis trimis pagrindiniais aspektais: emocinė būseną, resocializacijos sunkumai bei patirta neapykantos kalba darbo rinkoje.

Vertinant emocinę būseną, matomas akivaizdus panašumas tarp visų emigrantų - jie visi norėjo grįžti į Lietuvą dėl vienokių ar kitokių priežasčių. Visų emocinė būseną buvo pakili ir jie jautėsi laimingi. Tačiau laidoje dalyvavę grįžę emigrantai net ir po grįžimo jautėsi laimingi ir ramūs, o štai interviu dalyviai pažymi, kad jų emocinė būseną suprastėjo po grįžimo. Pagrindinės to priežastys yra susijusios su patirtimi darbo rinkoje. Tad vertinant interviu dalyvių emocinę būseną, galima ją apibūdinti, kaip linksmuosius kalnelius: iš aukštai krito žemyn, o paskui vėl kilo, o laidų dalyvių emocinė būseną stabiliai buvo rodoma pozityvi visą laiką, nepaisant nežymių sunkumų.

Toliau vertinant resocializacijos sunkumus, tai pagrindinis sutapęs aspektas yra tautiečių neigiamas požiūris. Jį įvardino abiejų tyrimo dalių reemigrantai. Tačiau šį aspektą bene labiausiai akcentavo visi laidos „(Ne)emigrantai“, rubrikos „Sveiki sugrįžę“ herojai, o štai interviu dalyviai pagrindinį akcentą išskyrė būtent darbdavius. Tad nors abiejų tyrimo dalių pagrindiniai resocializacijos sunkumai Lietuvoje sutapo, tačiau akcentas abiejų pusių buvo dedamas skirtingiems veiksniams.

Galiausiai vertinant neapykantos kalbą Lietuvos darbo rinkoje matoma akivaizdi tendencija, kad apie ją kalbėjo tik interviu dalyviai. Jie grįžę iš emigracijos ir bandydami įsilieti į Lietuvos darbo rinką, patyrė neapykantos kalbą ir apie ją papasakojo su konkrečiais pavyzdžiais. Pagrindinės priežastys, dėl kurių darbdaviai komunikuojant pasitelkė neapykantos kalbą, buvo per dideli atlyginimo lūkesčiai bei emigracijoje įgytos patirties nuvertinimas. Tiesa, šiuos sunkumus, įsidarbinant Lietuvoje, paminėjo ir keli laidos „(Ne)emigrantai“ herojai, tačiau tai buvo parodoma tik epizodiškai ir tam nebuvo skiriamas didelis dėmesys. Kalbant apie grįžimą į Lietuvos darbo rinką, laidos dalyvių patirtys pateikiamos pozityviai ir perspektyviai, kas iš esmės radikaliai skiriasi nuo interviu dalyvių pasidalintų patirčių.

Taigi, apibendrinant abi tyrimo dalis galima pamatyti, jog sukuriama du skirtingi naratyvai. Pirmasis – kuriamas iš dalie struktūruoto interviu dalyvių. Jis yra gana pesimistinis, nes grįžę emigrantai patyrė neapykantos kalbą Lietuvos darbo rinkoje. Istorijos, kuriomis jie pasidalino rodo, kad sunku grįžus iš emigracijos integruotis Lietuvos darbo rinkoje ir norint sėkmingai rasti darbą, reikia būti emociškai stipriam, ką jiems ir pavyko padaryti. Antrasis naratyvas yra pozityvus ir sukuriama laidos „(Ne)emigrantai“, rubrikos „Sveiki sugrįžę“ herojų. Nagrinėta laidos rubrika

formuoja pozityvų požiūrį į grįžimą į Lietuvą, kas yra visiškai natūralu, nes būtent toks ir yra šios rubrikos konceptas. Atliktos abi tyrimo dalys patvirtino, kad kiekviena tema turi tiek šviesiąją, tiek tamsiąją puses ir prieš priimant svarbius sprendimus patartina žinoti jas abi.

IŠVADOS

1. Dokumentų analizės pagalba išryškėja keli esminiai neapykantos kalbos bruožai, kurie leidžia suformuoti neapykantos kalbos definiciją: *neapykantos kalba yra struktūrinis reiškinys, kai aukštesnio rango asmenys naudoja žodinius išpuolius ir įžeidžiančius vaizdinius, kad išlaikytų savo privilegijuotą socialinį statusą prieš žemesnio rango socialines grupes ar asmenis.* Taip pat dokumentų analizė parodė, kad neidentifikuota neapykantos kalba gali padaryti didelę žalą ne tik asmeniui, prieš kurį ji yra nukreipta, tačiau ilgainiui paliesti visą jo aplinką bei visuomenės ratą, kuriai jis priklauso. **Taigi, iš to išryškėja būtinybė asmenims ar jų grupėms, prieš kuriuos naudojama neapykantos kalba, gebėti laiku atpažinti ją visuose kontekstuose, nes laiku neužkirtus kelio jos plitimui, galima žala gali stipriai paveikti jų emocinę būseną.**

2. Dokumentų analizė parodė, kad per pastaruosius keletą metų į Lietuvą grįžtančių darbingo amžiaus emigrantų skaičius beveik padvigubėjo. Nustatyta, kad pagrindiniai sunkumai, su kuriais susiduria į Lietuvą grįžę emigrantai resocializacijos procese, yra visuomenės pesimistinių nuomonių sklaida bei neigiamas darbdavių vertinimas. Svarbu pabrėžti, kad visuomenės nariai reiškia nepasitenkinimą gyvenimo kokybe Lietuvoje, tačiau pačių reemigrantų jie nevertina neigiamai, o štai darbdaviai turi susikūrę neigiamą grįžusių emigrantų paveikslą ir tai atsispindi jų komunikacijoje. **Taigi, iš to matoma, kad darbdavių komunikacija formuoja palankią terpę neapykantos kalbai, kuri yra nukreipta prieš grįžusius emigrantus, kurie traktuojami kaip pažeidžiama socialinė grupė dėl savo emigracijos patirties.**

3. Empirinis kokybinis tyrimas atskleidė, kad pagrindinės priežastys, dėl kurių grįžę emigrantai patiria neapykantos kalbą iš Lietuvos darbdavių yra dvi – nevertinama jų darbo patirtis emigracijoje bei manoma, jog jie nori didesnių atlyginimų negu Lietuvos rinka gali pasiūlyti. Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad po patirtos neapykantos kalbos reemigrantų emocinė būseną nuo pakilios (po grįžimo į Lietuvą), krenta žemyn (po bendravimo su Lietuvos darbdaviais), tačiau stiprus emocinis stuburas leidžia jiems ne tik emociškai greitai atsitiesti bet ir netapatinti savęs su darbdavių išsakytais žodžiais. Jie renkasi atsiriboti nuo darbdavių, kurie skleidžia neapykantos kalbą. **Taigi, išaiškėjo, kad nors Lietuvos darbdavių skleidžiama neapykantos kalba, kaip reiškinys, nukreiptas prieš reemigrantus, egzistuoja, tačiau grįžusių emigrantų gretose matomos gebėjimo identifikuoti neapykantos kalbą užuomazgos ir priimamas sprendimas - atsiriboti, taip apsaugant save.**

REKOMENDACIJOS

1. Kadangi teorinė medžiaga ir kokybinis tyrimas atskleidžia unikalias grįžusių emigrantų patirtis, susijusias su neapykantos kalba, reemigrantams reikalinga savišvieta apie neapykantos kalbą Lietuvos darbo rinkoje ir dalinimasis savo patirtimi su tikslinėmis grupėmis socialiniuose tinkluose. Pasidalinimas savo patirtimi padėtų grįžtantiems pasiruošti psichologiškai susidurti su iššūkiais, kurie galimai laukia integruojantis Lietuvos darbo rinkoje.
2. Kokybinis tyrimas parodė, kad neapykantos kalba iš darbdavių kyla dažnu atveju dėl išankstinių nuostatų. Dėl šios priežasties Lietuvos darbdaviai, kurie yra įsitraukę į Užimtumo tarnybos inicijuotą projektą „Gal į Lietuvą?“, galėtų ne tik siūlyti darbo vietas, tačiau taip pat galima būtų surengti jiems seminarą arba parengti nuotolinius mokymus (siekiant tęstinumo) apie tai, su kokiais sunkumais Lietuvos diaspora susiduria bei kaip būtų galima jiems padėti integruojantis Lietuvos darbo rinkoje po emigracijos. Šie įrankiai padėtų suprasti, kokią didelę įtaką reemigrantų integracijai turi darbdavių komunikacija su jais.
3. Nusprendus grįžti į Lietuvą, ne vienas emigrantas kreipiasi į Migracijos informacijos centrą (MIC) „Renkuosi Lietuvą“. Šią platformą galima išnaudoti parengiant vaizdinį seminarą apie neapykantos kalbą Lietuvos darbo rinkoje, kuri leistų reemigrantams ją identifikuoti, jeigu tektų susidurti ieškant darbo Lietuvoje.
4. Tyrėjams, kurie planuotų plėtoti tyrimą, rekomenduojama vykdyti ne kokybinį, o kiekybinį tyrimą, kuris padėtų išmatuoti neapykantos kalbos paplitimą Lietuvos darbo rinkoje. Tyriamieji gali būti pasirenkami ne tik grįžę emigrantai, tačiau ir nuolat Lietuvoje gyvenantys ir dirbantys lietuviai. Be to, esant poreikiui pratęsti tyrimą, galima atlikti kokybinį tyrimą, kurio pagrindiniai dalyviai būtų darbdaviai. Tokiu būdu būtų išgirsta ir kitos pusės nuomonė ir jų patirtys su grįžusiais emigrantais.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Ayo, F. E., Folorunso, O., Ibharalu, F. T. ir Osinuga, I. A. (2020). Machine learning techniques for hate speech classification of twitter data: State-of-the-art, future challenges and research directions. *Computer Science Review*, 38, 100311. Doi: <https://doi.org/10.1016/j.cosrev.2020.100311>
2. *Apie mus*. (2024). Migracijos informacijos centras „Renkuosi Lietuvą“. Prieiga per internetą: <https://www.renkuosilietuva.lt/lt/apie-mus/>
3. *Apie mus*. (2024) Užimtumo tarnybos projekto tinklapis. Prieiga per internet: <https://galilietuva.lt/apie>
4. Bagdonaitė, J. (2020). Remigration in Lithuania in the 21st century: Readiness of the education system to accept students from returning families. *Vilnius University Open Series*, 3, 6-15, doi: 10.15388/SRE.2020.1.
5. Balsiūnaitė, I. (2016). Neapykantos kalbos raiška Lietuvos interneto dienraščių publikacijose apie pabėgėlius. *Žurnalistikos tyrimai*, (11), 78–102. doi: 10.15388/zt/jr.2016.11.10751.
6. Barcevičius, E. (2015). Pranašai savame krašte: specialusis „Politologijos“ numeris apie grįžtamąją migraciją. *Politologija*, (2 (78)), 3-13. Prieiga per internetą: <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=458386>
7. Brown, A. (2017). What is hate speech? Part 1: The myth of hate. *Law and Philosophy*, 36, 419-468. Doi: <https://doi-org.skaitykla.mruni.eu/10.1007/s10982-017-9297-1>
8. Brown, A. (2018). What is so special about online (as compared to offline) hate speech? *Ethnicities*, 18(3), 297–326. doi: 10.1177/1468796817709846.
9. Budginaitė, I. (2012). Visuomeniniai grįžtamosios migracijos veiksniai: grįžusių migrantų įvaizdis viešojoje erdvėje ir visuomenės požiūris. *Užburtas ratas? Lietuvos gyventojų grįžtamoji ir pakartotinė migracija*.
10. Burnap, P. ir Williams, M. L. (2015). Cyber hate speech on twitter: An application of machine classification and statistical modeling for policy and decision making. *Policy & internet*, 7(2), 223-242. Doi: <https://doi-org.skaitykla.mruni.eu/10.1002/poi3.85>
11. Carlson, C. R. (2021). *Hate speech*. Prieiga per internetą: [https://books.google.lt/books?hl=lt&lr=&id=dDoiEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP9&dq=Carlson,+C.+R.+\(2021\).+Hate+speech&ots=fmaqhc_JhI&sig=2GiIjBxo4Pj3YqDZw4kGklKKtIU&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false](https://books.google.lt/books?hl=lt&lr=&id=dDoiEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP9&dq=Carlson,+C.+R.+(2021).+Hate+speech&ots=fmaqhc_JhI&sig=2GiIjBxo4Pj3YqDZw4kGklKKtIU&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false)

12. Cohen-Almagor, R. (2014). Countering hate on the Internet. *Annual Review of Law and Ethics*, 22, 431-443. doi: 10.37974/ALF.126.
13. *Darbdavių nuostatos apie patirtį Lietuvoje ir užsienyje įgijusius darbuotojus*. (2021). Migracijos informacijos centras „Renkuosi Lietuvą“. Prieiga per internetą: https://www.renkuosilietuva.lt/file/repository/Renkuosi_Lietuva_tyrimas_10_2021.pdf
14. Delgado, R., ir Stefancic, J. (2014). Hate speech in cyberspace. *Wake Forest Law Review*, 49(2), 319. Prieiga per internetą: https://scholarship.law.ua.edu/fac_articles/560
15. *Dėl Atitikties mokslinių tyrimų etikai vertinimo gairių tvirtinimo*. 2020/Nr.V-60. TAR. Žiūrėta 2024 m. kovo 9 d. Prieiga per internetą: [V-60 Dėl Atitikties mokslinių tyrimų etikai vertinimo gairių tvirtinimo \(e-tar.lt\)](https://www.tar.lt/2020/V-60-Del-Atitikties-moksliniu-tyrimu-etikai-vertinimo-gairiu-tvirtinimo)
16. Gaižauskaitė, I. ir Valavičienė, N. (2016). *Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu*. Vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas
17. Gečienė, I., ir Matulaitis, Š. (2014). Lithuanian Diaspora Role in Sustainable Development of Country. *Regional Formation and Development Studies*, 8(3), 84-91.
18. Gervytė, A. (2009) *Lietuvos darbo rinka. Mikroekonominė analizė* (magistro darbas). Prieiga per internetą: <https://vb.mruni.eu/object/elaba:1822796/>
19. Gocentaitė, A. (2014). *Vyrų ir moterų homoseksualumo raiškos ypatumai* (magistro darbas). Prieiga per internetą: <https://gs.elaba.lt/object/elaba:2178061/>
20. Gutauskas, A. ir Navickienė, Ž. (2022). Neapykantos nusikaltimai ir neapykantos kalba: kur prasideda ir kur baigiasi saviraiškos laisvės ribos? *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka*, 29, 74–92. doi: 10.13165/PSPO-22-29-08.
21. Hollensen, S. (2015). *Marketing management: A relationship approach*. Pearson Education.
22. Howard, J. W. (2019). Free Speech and Hate Speech. *Annual Review of Political Science*, 22(1), 93–109. doi: 10.1146/annurev-polisci-051517-012343.
23. Iganski, P. ir Levin, J. (2015). *Hate Crime: A Global Perspective*. Prieiga per internetą: https://books.google.lt/books?hl=lt&lr=&id=p6OsBwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=Hate+Crime:+A+Global+Perspective+iganski&ots=Bnoag_muIS&sig=xl4l6vCpUPNIOM8B7HxJgAQAYxk&redir_esc=y#v=onepage&q=Hate%20Crime%3A%20A%20Global%20Perspective%20iganski&f=false
24. *Iš užsienio grįžusių emigrantų nuomonės tyrimas dėl reintegracijos*. (2023). Migracijos informacijos centras „Renkuosi Lietuvą“. Prieiga per internetą: https://www.renkuosilietuva.lt/file/repository/Ataskaita_IOM_grize_emigrantai_2310_final.pdf

25. Yildiz, A. K. (2017). Effective communication skills to manage the library: relations between managers and librarians. *Qualitative and Quantitative Methods in Libraries*, 1(2), 141-153. Prieiga per internet: <http://www.qqml.net/index.php/qqml/article/view/52>
26. Jonaitienė, R. (2018). Neapykantos kalbinė raiška internetiniuose komentaruose. Prieiga per internetą: <https://www.vdu.lt/cris/entities/etd/3baeaa9f-1715-4480-8d10-378b31aa3dfa/details>
27. Kačerauskas, T. ir Mickūnas, A. (2021). *Tarp komunikacijos teorijų: šimtas klausimų*. doi: 10.20334/2021-056-M
28. Kankevičiūtė, E., Songailaitė, M. ir Mandravickaitė, J. (2023). Neapykantos kalbos atpažinimas lietuviškuose komentaruose panaudojant dirbtinį intelektą. *Vilnius University Open Series*, 27-34. Prieiga per internetą: <https://www.zurnalai.vu.lt/open-series/article/view/32216>
29. Labanauskas, L. (2019). *Neapykantos nusikaltimų pažeidžiamų bendruomenių kokybinio tyrimo ataskaita*. Prieiga per internetą: https://www.jotvingiugimnazija.lt/images/dokumentai/kiti/nusikaltimu_tyrimas.pdf
30. Labanauskas, L. ir Žalimienė, L. (2020). Neapykantos kalbos ir neapykantos incidentų patirtys Panevėžio Romų bendruomenėje. *Lietuvos socialinė raida*, (9), 76-90.
31. Lietuvos radijos ir televizijos mediateka (2023). *Mediateka/(Ne)emigrantai (2023)*. Prieiga per internetą: <https://www.lrt.lt/mediateka/video/ne-emigrantai>
32. Matamoros-Fernández, A. ir Farkas, J. (2021). Racism, Hate Speech, and Social Media: A Systematic Review and Critique. *Television & New Media*, 22(2), 205–224. doi: 10.1177/1527476420982230
33. McCroskey, J. C. (2015). *An introduction to rhetorical communication*. Routledge. Prieiga per internetą: https://books.google.lt/books?hl=lt&lr=&id=vHz4CgAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=An+in+roduction+to+rhetorical+communication&ots=CWqPlreq78&sig=HtNVT6Mi90yglEQ3FQZzr2NDdds&redir_esc=y#v=onepage&q=An%20introduction%20to%20rhetorical%20communication&f=false
34. *Pagrindiniai lietuvių diasporos nuogastavimai dėl grįžimo į Lietuvą. Sociologinis tyrimas*. (2021). Migracijos informacijos centras „Renkuosi Lietuvą“. Prieiga per internetą: https://www.renkuosilietuva.lt/file/repository/Tyrimas_2021_m_diasporos_nuogastavimai.pdf
35. Naudé, W., Siegel, M. ir Marchand, K. (2017). Migration, entrepreneurship and development: critical questions. *IZA Journal of Migration*, 6(1), 1-16. Prieiga per internetą: <https://izajodm.springeropen.com/articles/10.1186/s40176-016-0077-8>

36. Oficialus statistikos portalas (2023). *Lietuvos gyventojai (2023 m. leidimas), tarptautinė migracija*. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/lietuvos-gyventojai-2023/gyventoju-migracija/tarptautine-migracija>
37. Pakėnaitė, A. (2015). Emigranto paveikslas piliečių žurnalistikoje. *Žurnalistikos tyrimai*, (9), 74-96.
38. Paz, M. A., Montero-Díaz, J. ir Moreno-Delgado, A. (2020). Hate speech: A systematized review. *Sage Open*, 10(4), doi: 10.1177/2158244020973022
39. Pesina, S. ir Solonchak, T. (2014). The Sign in the Communication Process. In *International Science Conference: International Conference on Language and Technology (June 19-20). World Academy of Science, Engineering and Technology. International Science Index* 8(6) 1021-1029. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/283086141_The_Sign_in_the_Communication_Process
40. Pupelienė, J. (2015). *Mokslo komunikacija*. Mokomoji knyga.
41. Sellars, A. F. (2016). Defining hate speech. *Berkman Klein Center Research Publication*, 16-48. Prieiga per internetą: <https://deliverypdf.ssrn.com/delivery.php?ID=414065068026024118023068071112086002017016005008033085110094123005099068122064093004003032103103116031046075077120007019122096055010000046009113011094085089117091023029011005087002013010091025099002091112089116067099083116073085001079022122009096029&EXT=pdf&INDEX=TRUE>
42. Smetona, A. Laisvė kalbėti neapykantos kalba. *Prace Bałtystyczne*. 8, 45-56. Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego. doi: 10.31338/uw.9788323561712
43. Strumickienė, I. (2019). Lietuvių grįžtamoji migracija: tarp nesėkmės, nostalgijos ir noro tobulinti Lietuvą. *Oikos: lietuvių migracijos ir diasporos studijos*, 7-19. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistika.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2019~1580972842252/>
44. Stundžė, L. (2016). Lyčių studijų mokslo komunikacija 1992–2012 metų periodinių leidinių straipsniuose. *Informacijos mokslai*, (74), 111-115.
45. *Thematic Analysis vs. Content Analysis*. Prieiga per internetą: [Thematic vs. Content Analysis | Comparison & Selection Criteria - ATLAS.ti \(atlasti.com\)](https://atlasti.com/Thematic-vs-Content-Analysis-Comparison-Selection-Criteria)
46. *Visuomenės požiūris į migracijos procesus ir jo kaitą COVID-19 kontekste tyrimas*. (2020). Migracijos informacijos centras „Renkuosi Lietuvą“. Prieiga per internetą: https://www.renkuosilietuva.lt/file/repository/Ataskaita_IOM_COVID_kontekstas_2020.pdf

47. Watanabe, H., Bouazizi, M. ir Ohtsuki, T. (2018). Hate speech on twitter: A pragmatic approach to collect hateful and offensive expressions and perform hate speech detection. *IEEE access*, 6, 13825-13835. doi: [10.1109/ACCESS.2018.2806394](https://doi.org/10.1109/ACCESS.2018.2806394)
48. Williams, R. (2016). *Communications*. Random House.
49. Woo, D. ir Leonardi, P. M. (2018). Breaking into collaboration: Communicative strategies for gaining entry when you are not invited. *Journal of Communication*, 68 (6), 1127-1154. Prieiga per internet: <https://academic.oup.com/joc/article/68/6/1127/5113161?login=true>
50. Zagorskienė, J. (2021). *Grižtamosios migracijos situacija Lietuvoje ir ją lemiančios priežastys* (magistro darbas). Prieiga per internetą: <https://vb.ku.lt/object/elaba:80275776/>
51. Žydžiūnaitė, V. ir Sabaliauskas, S. (2017). *Kokybiniai tyrimai: principai ir metodai*. Vadovėlis socialinių mokslų studijų programų studentams. Vilnius: Vaga.
52. Župerka, K. . (2021). Ar įmanoma apibrėžti vadinamosios neapykantos kalbos ribas?. *Acta Humanitarica Academiae Saulensis*, 28, 46-58. Doi: <https://doi.org/10.15388/AHAS.2021.3>
53. Žvalionytė, D. (2014). *Grižusių migrantų integracija kilmės šalies darbo rinkoje: Lietuvos atvejo analizė* (daktaro disertacija). Prieiga per internetą: <https://epublications.vu.lt/object/elaba:2186100/>
54. Žvalionytė, D. (2015). Migracijos patirtis–pranašumas ar trūkumas Lietuvos darbo rinkoje?. *Politologija*, (2 (78)), 58-93. Prieiga per internetą: <https://www.cceol.com/search/article-detail?id=458395>

SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA

Magistro baigiamajame darbe buvo analizuojamas neapykantos kalbos konceptas, tyrinėta su kokiomis baimėmis susiduria į Lietuvą planuojantys grįžti emigrantai ir su kokiais realiais iššūkiais susiduria jau grįžę. Pagrindinis nagrinėjamas aspektas buvo darbdavių komunikacija su grįžusiais emigrantais įsidarbinimo kontekste. Atlikus tyrimą paaiškėjo, kad darbdaviai skleidžia neapykantos kalbą komunikuodami su reemigrantais ir dėl šios priežasties pastarieji traktuojami kaip subjektai prieš kuriuos yra naudojama neapykantos kalba, dėl jų turimos emigracijos patirties.

Baigiamojo darbo tikslas - iširti neapykantos kalbą, kurią patiria grįžę emigrantai, Lietuvos darbo rinkoje. Tikslui pasiekti iškelti uždaviniai - dokumentų analizės metodu atlikti akademinės literatūros analizę tam, kad būtų galima apibrėžti komunikacijos ir neapykantos kalbos sąvokas bei neapykantos kalbos poveiki ir žalą visuomenei; dokumentų analizės metodu, remiantis antriniais šaltiniais, išsiaiškinti pagrindinius sunkumus, su kuriais susiduria grįžę emigrantai, resocializacijos proceso Lietuvoje metu; taikant kokybinį tyrimo metodą – iš dalies struktūruotą interviu raštu bei atlikus jo tematinę analizę, identifikuoti dėl kokių priežasčių reemigrantai patiria neapykantos kalbą Lietuvos darbo rinkoje ir kokia yra jų emocinė būseną. Tyrimo objektas - neapykantos kalba. Duomenų rinkimas buvo įgyvendintas dviem kokybiniais duomenų rinkimo metodais: iš dalies struktūruotas interviu raštu bei nacionalinio transliuotojo laidos „(Ne)emigrantai“, rubrikos „Sveiki sugrįžę“, epizodų analizė. Kokybinio tyrimo duomenų analizei naudota kokybinė tematinė duomenų analizė.

Tyrimo rezultatai parodė, kad neapykantos kalbą grįžę emigrantai iš darbdavių patiria dažniausiai dėl dviejų priežasčių: nevertinama jų darbo patirtis emigracijoje bei manoma, jog jie nori didesnių atlyginimų negu Lietuvos rinka gali pasiūlyti. Ši patirtis atsiliepė ir jų emocinei būsenai, kuri prieš grįžtant į Lietuvą buvo pakili, o sugrįžus suprastėjo dėl patirtos neapykantos kalbos. Optimistinis aspektas yra tas, kad grįžę emigrantai geba identifikuoti neapykantos kalbą ir emociškai greitai atsitiesti, o saugodami save renkasi atsiriboti nuo tokių darbdavių.

Darbo struktūra: įvadas, dvi teorinės dalys ir viena tiriamoji empirinė darbo dalis. Visos trys dalys siekia įgyvendinti iškeltą darbo tikslą, remiantis išsikeltais uždaviniais. Darbo apimtis: 65 puslapiai (be priedų); pateikiamos 5 lentelės, 8 paveiksai, 17 priedų; darbe panaudoti 54 šaltiniai.

Raktiniai žodžiai: *neapykantos kalba, reemigrantai, Lietuvos diaspora, komunikacija, darbo rinka.*

SANTRAUKA ANGLŲ KALBA

The Master's thesis analysed the concept of hate speech, explored the fears faced by emigrants planning to return to Lithuania and the real challenges faced by those who have already returned to Lithuania. In addition, employers' communication with returnees in the context of employment was a key aspect of the study. The study revealed that employers use hate speech in their communication with returnees and for this reason the returnees are treated as subjects against whom hate speech is used because of their emigration experience.

The aim of this thesis is to investigate the hate speech experienced by returning emigrants in the Lithuanian labour market. The objectives of the study are to analyse academic literature by means of document analysis in order to define the concepts of communication and hate speech and the impact and harm of hate speech on society; to find out the main difficulties faced by returning emigrants during the resocialisation process in Lithuania by means of document analysis based on secondary sources; using a qualitative research method - semi-structured written interviews and a thematic analysis of the interviews - to identify the reasons why returnees experience hate speech in the Lithuanian labour market and their emotional state. The object of the study is hate speech. The data collection was carried out using two qualitative data collection methods: a semi-structured written interview and an analysis of episodes of the national broadcaster's programme "(Ne)emigrantai", the section "Sveiki sugrižę". Qualitative thematic data analysis was used to analyse the data.

The results of the survey showed that returning expats are subjected to hate speech from employers for two reasons: their work experience in emigration is not valued and they are perceived as wanting higher salaries than the Lithuanian market can offer. Moreover, this experience has also affected their emotional state, which was upbeat before returning to Lithuania, but has deteriorated since returning due to their experience in the Lithuanian labour market. On the optimistic side, returnees are able to identify hate speech and recover emotionally quickly, and choose to distance themselves from such employers to protect themselves.

The paper is structured as follows: an introduction, two theoretical parts and one exploratory empirical part. All three parts aim to fulfil the aim of the thesis, based on the set objectives. The thesis contains 65 pages (excluding appendices), 5 tables, 8 figures, 17 appendices, and uses 54 sources.

Keywords: *hate speech, reemigrants, Lithuanian diaspora, communication, labour market.*

PRIEDAI

1 priedas. Interviu, atliktas 1-mojo dalyvio.

2 priedas. Interviu, atliktas 2-ojo dalyvio.

3 priedas. Interviu, atliktas 3-ojo dalyvio.

4 priedas. Interviu, atliktas 4-ojo dalyvio.

5 priedas. Interviu, atliktas 5-ojo dalyvio.

6 priedas. Interviu, atliktas 6-ojo dalyvio.

7 priedas. Tematinės analizės rezultatų lentelė.

8 priedas. Laidos stebėjimo protokolas nr. 1.

9 priedas. Laidos stebėjimo protokolas nr. 2.

10 priedas. Laidos stebėjimo protokolas nr. 3.

11 priedas. Laidos stebėjimo protokolas nr. 4.

12 priedas. Laidos stebėjimo protokolas nr. 5.

13 priedas. Laidos stebėjimo protokolas nr. 6.

14 priedas. Laidos stebėjimo protokolas nr. 7.

15 priedas. Laidos stebėjimo protokolas nr. 8.

16 priedas. Informuoto asmens sutikimo forma.

17 priedas. Informacijos apie mokslinį tyrimą lapas dalyviui.

Interviu, atliktas 1-mojo dalyvio

1. Trumpai papasakokite apie save ir savo patirtį emigracijoje bei grįžus į Lietuvą: koks Jūsų amžius, kiek laiko praleidote emigracijoje, kokioje šalyje gyvenote ir kiek laiko jau esate Lietuvoje?

Esu 51 metų moteris, emigracijoje buvau 10 metų (Danija), Lietuvoje esu jau ketvirti metai. Džiaugiuosi grįžus namo, nes čia mano žmonės, kurie svarbiausi mano gyvenime.

2. Kokie buvo Jūsų lūkesčiai į darbdavių požiūrį į Jus, kai darbinotės Lietuvoje, turint darbo patirties emigracijoje? Kodėl būtent tokie?

Gyvenu mažame miestelyje tad tikėjausi, kad įsidarbinti nebus sunku, čia pažįstame ir žinome vieni apie kitus. Turiu ikimokyklinio ugdymo mokytojo išsilavinimą, turiu 19 metų patirtį, sužinojau, kad reikia specialisto, pateikiau prašymą ir buvau priimta. Tačiau iki to praėjo metai, kurie dovanėjo tikrai ne pačias maloniausias patirtis. Pirmieji du darbdaviai, pas kuriuos kreipiausi Lietuvoje dėl darbo, buvo labai skeptiškai nusiteikę mano atžvilgiu. Tačiau su dabartiniu darbdaviu nekilo jokių nesusikalbėjimų, nesklandumų, nes turiu išsilavinimą, darbo patirtį, pažįsta mane kaip specialistą. Bet kolegos ugdymo įstaigoje priėmė kitaip, sakė man: neuždirbsi kaip užsieny, bus sunku, viskas pasikeitė švietime ar pasivysi ir t.t. Šiandien galiu sakyti pasivijau, o gyvenimiškos patirties ir kitokio požiūrio į darbą, optimizmo siekti tikslo, nepalūžti, su šypsena veide siekti tikslų padėjo emigracija, nes ten tavęs niekas nežino ir tu turi savo darbu užsitarnauti pagarbą.

3. Koks buvo darbdavių požiūris Lietuvoje į tai, kad turite darbo patirties emigracijoje? Jūsų nuomone, kodėl jis buvo būtent toks?

Mano atveju buvo gražus ir šiltas bendravimas su dabartiniu darbdaviu. Tačiau pirmieji du, į kuriuos kreipiausi ieškodama darbo, tikrai supurtė mane. Suprantu, ieškojau darbo ne pagal specialybę, tiesiog norėjau dirbti. Tad man pasakė, kad čia ne užsienis, kad bet ką priimtų ir mokėtų tūkstančius. Pirmieji du darbdaviai, pas kuriuos lankiausi, labai aiškiai leido suprasti, kad dirbdama pas juos galiu dirbti labai gerai, tačiau nebūsiu vertinama, nes grįžau iš emigracijos. Jie mane tarsi laikė tėvynės išdavike ir kadangi grįžau vadinasi man nepasisekė, o dabar turiu už tai kentėti. Jaučiausi pažeminta ir visiškai nesupratau, kodėl manęs negerbia kaip žmogaus.

4. Kuo Lietuvos darbdavių požiūris į Jus, skyrėsi nuo darbdavių požiūrio emigracijoje?

Emigracijoje nesvarbu kokį darbą dirbi į tave žiūri su pagarba nes jei tu šiandien čia dirbi tu esi labai daug mums, visada prisiminsiu, kai įsidarbinome didelėje automobilių pardavimo

įmonėje ir įmonės savininkas pasakė: „tu čia labai svarbi tu esi aukštai (rankų mostais parodė) o aš esu labai mažas ir va čia žemai be jūsų“. Pas mus Lietuvoje vis dar yra žiūrima į užimamas pareigas kitaip. Įsidarbinti, grįžti į Lietuvos rinką grįžusiems iš emigracijos yra sunku dėl požiūrio į tave.

5. Kiek laiko užtruko, kol įsidarbinote Lietuvoje po grįžimo? Kaip manote, kokie veiksniai lėmė tokį laikotarpį?

Mano atveju praėjo metai. Pradžioje buvau pradėjusi ieškoti darbo su darbo sutartimi, bet labai nemaloniai nuteikė darbdavių požiūris į mane. Tada planavau pradėti individualią veiklą švenčių dekoravimu, bet sutrukdė COVID. Taip pat susidūriau su didele konkurencija mažame miestelyje. Visi vieni kitus pažįsta, tad norint dekoruoti šventę, viską užsisakinėja iš pažįstamų žmonių. Taip susidūriau tik su konkurentų atkalbinėjimais. Sakė, kad nieko čia neuždirbsiu, sunku su švenčių dekoru ir dar plius kai neturiu patirties, grįžus iš užsienio sunku adaptuotis. Jaučiau, kad menkino mane ir mano galimybes bei užsidegimą dirbti sau.

6. Su kokiais pagrindiniais sunkumais susidūrėte resocializuojantis Lietuvoje po grįžimo iš emigracijos? Kaip manote, kas tai lėmė?

Resocializaciją apsunkino aplinkinių žmonių požiūris ir laisvai sakoma nuomonė, kad bus blogai, nepragyvensi, čia tau ne užsienis. Tačiau šiuo atveju galvoju pats turi susitvarkyti su savimi ir pats nuspręsti kas turi būti šalia tavęs, kuo mažiau girdėti negatyvių pasisakymų: o kaip čia negerai, ką darysi, bus sunku, neuždirbsi. Apsupus save pozityviais žmonėmis, pats pradedi į viską žiūrėti pozityviai.

7. Kokios buvo pagrindinės baimės, su kuriomis susidūrėte, prieš grįžtant į Lietuvą? Kodėl išskiriate būtent jas?

Baimės - nebuvo, nes grįžau namo. Galvojau jei išgyvenau svetimose šalyje, Lietuvoje tikrai išgyvensiu. Tad tokios kaip socialinės baimės nebuvo, jaučiausi laiminga, nes grįžau į savo mylimą kraštą ir pas savo mylimus žmones. Tačiau, buvo baimė dėl darbo. Kadangi praktiškai niekas negalėjo dirbti, sunku buvo ieškoti darbo, o bandant ieškoti darbo su darbo sutartimi, supratau, kad labai skiriasi darbdavių mentalitetas ir požiūris į darbuotoją. Tiksliau sakant prisiminiu, kaip viskas buvo prieš emigraciją ir po 10 metų nelabai kas pasikeitė. Dėl to pradėjo suktis mintys apie individualią veiklą.

8. Kokia jūsų nuomonė yra apie neapykantos kalbos raišką Lietuvos darbo rinkoje, grįžusių emigrantu atžvilgiu?

Manau, kad nėra vertinamas pats žmogus, jautiesi niekam nereikalingas, kažkoks kitoks, nes dirbai emigracijoje ir ko tau čia reikia, nebus tau čia taip gerai. Labai daug negatyvumo ne tik pasisakymuose, bet ir žmonių veiduose tai matai, jauti. Mano nuomone, neapykantos kalba tikrai yra ir aš ją pajaučiau nuo pat pradžių, kai bandžiau ieškoti darbo. Darbdaviai galvoja, kad aš noriu

neįgyvendinamų sąlygų ir nerealaus atlygio, tokia tarsi susiformavusi nuomonė, kad grįžę emigrantai nori uždirbti tiek, kiek užsienyje. O aš tik norėjau darbo savo šalyje, kad man neberekėtų palikti artimųjų.

9. Kokius neapykantos kalbos procesus pastebite Lietuvos darbo rinkoje grįžusių emigrantų atžvilgiu? Ar pastebėjote tam tikrų tendencijų?

Manau, kad išankstiniu nusistatymu, kad nebus tau čia taip gerai, kaip emigracijoje, negausi tokių pajamų, o jei netinka nereikia tavęs. Grįžęs turi būti labai stiprus tiek emociškai, tiek fiziškai, nes tu grįžęs kaip ir turi jausti kaltę kodėl buvai išvažiavęs. Tarsi turi jaustis blogai ir nuleidęs galvą eiti prašyti darbo, sutikti su visom sąlygomis ir džiaugtis tuo, ką gauni.

10. Kokiais būdais, darbdavio skleidžiama neapykantos kalba pasireiškė jūsų atžvilgiu, ieškant darbo Lietuvos darbo rinkoje? Kodėl, manote, buvo pasirinktas toks būdas?

Mano atveju buvo pirmosios dvi darbovietės, kur tikrai pajaučiau, kad į mane yra žiūrima iš aukšto. Bene vieni iš pirmųjų žodžių buvo: „tai ką neužsidirbai ten?“, „galvoji pas mus bus geriau? Niekas tau nemokės Danijos atlyginimo.“ Tai buvo aiškūs signalai, kad manęs nevertina kaip žmogaus ir specialisto, o žiūri kaip į emigrantą, kuris paliko savo šalį ir dabar grįžęs nori kažko daugiau.

11. Kaip Jus, grįžusį emigrantą, verčia jaustis darbdavių negatyvus elgesys, Lietuvos darbo rinkoje?

Tie pirmieji kontaktai su darbdaviais iš tiesų išmušė mane iš vėžių, bet greitai supratau, kad aš nors ir dirbau paprastą darbą emigracijoje, esu visa galva vertybiškai aukščiau už šituos vadovus ir mums tiesiog ne pakeliui. Man nereikia dirbti pas juos, nereikia turėti jokio ryšio su jais ir mes gyvenam visiškai skirtinguose pasauliuose. Nereikia, kad jie susitiktų.

12. Ar bandėte imtis kokių veiksmų, kad užkirstumėte kelią tokioms situacijoms darbo paieškose? Jeigu taip, kokių?

Nebandžiau, tiesiog iš darbo pokalbių išėjau būdama šoke. Man kartais reikia laiko, kad suprasčiau, kas ir kodėl buvo sakoma, Tad tiesiog labai greitai pasidariau išvadas, kad reikia ieškoti kitokių žmonių, su kuriais labiau sutampa vertybės ir su jais bandyti užmegzti darbinius santykius.

13. Jūsų nuomone, kaip galima būtų pakeisti tokį darbdavių elgesį Lietuvos darbo rinkoje su grįžusiais emigrantais?

Manau pagarba žmogui, žmogaus vertybių vertinimas. Lietuvoje dar vis labai ryškiai matosi ir jaučiasi pareiginės galios, nėra žmogus vertinamas už pastangas, už darbus. Darbdavį nuo darbuotojo skiria labai plati praraja.

Interviu, atliktas 2-ojo dalyvio

1. Trumpai papasakokite apie save ir savo patirtį emigracijoje bei grįžus į Lietuvą: koks Jūsų amžius, kiek laiko praleidote emigracijoje, kokioje šalyje gyvenote ir kiek laiko jau esate Lietuvoje?

Aš esu 46-erių, emigracijoje buvau apie 11 metų. Gyvenau Danijoje. Svetimoje šalyje man labai pasisekė su ten sutiktais danais, jie buvo paslaugūs, pasiruošę bet kada padėti, supratingi. Lietuvoje jau esu apie 1,5 metų. Džiaugiausi grįžusi į Lietuvą, į savo gimtąją šalį, kur supa mano artimi žmonės.

2. Kokie buvo Jūsų lūkesčiai į darbdavių požiūrį į Jus, kai darbinotės Lietuvoje, turint darbo patirties emigracijoje? Kodėl būtent tokie?

Žinoma turėjau nerimą, nes buvau girdėjusi įvairių grįžusių emigrantų patirčių su darbdaviais ar tiesiog paprastais žmonėmis ir jų požiūriais į emigrantus. Tikėjausi, kad po tiek laiko kol nebuvo Lietuvoje, jau bus pasikeitęs darbdavių požiūris į darbuotojus. Tikėjausi, kad bus vertinamas žmogus už jo gebėjimus atlikti jam paskirtą darbą. Maniau, kad už kokybiškai atliktą darbą galiu prašyti didesnio atlygio, tačiau teko nusivilti. Darbdaviai vis dar žiūri pradžiai naudos sau, o kas liko, jei liko darbuotojui. Kažkodėl visada turi suprasti kaip sunku verslininkui, juk jis taip stengiasi sukurti darbo vietas, o tu eilinis darbuotojas turėtum džiaugtis už suteiktą galimybę dirbti, kad ir už grašius, tau čia ne užsienis, mes tiek negalime mokėti. Pirmas nusivylimas ir buvo kalba apie algos dydį.

3. Koks buvo darbdavių požiūris Lietuvoje į tai, kad turite darbo patirties emigracijoje? Jūsų nuomone, kodėl jis buvo būtent toks?

Darbdaviui nerūpi kokios patirties tu turi, jam svarbu tik atliktas darbas, jokie tobulėjimo, jokių pokyčių. Tyliai dirbk savo darbą, nekelk bangų. Darbdavys nėra suinteresuotas investuoti į tave. Mano darbo patirtis nebuvo niekaip vertinama, argumentuojant tuo, kad kita rinka, kitas požiūris ir tai, ką tu dirbai mums čia, Lietuvoje, netinka. Reikia visko mokytis iš naujo. Manau, taip buvo dėl to, kad bendrai žmonės, kurie nebuvo emigravę negali suprasti, ką tu patyrei ir kokią bagažą turi. Kartais net ne darbinį, o žmogiškąjį, kurio niekas nevertina,

4. Kuo Lietuvos darbdavių požiūris į Jus, skyrėsi nuo darbdavių požiūrio emigracijoje?

Emigracijoje susidūriau su labai teigiamu ir žemišku darbdavio požiūriu. Nesvarbu kokias pareigas žmonės užima, kokio išsilavinimo visi vieni su kitais bendrauja lygiai vienodai, nėra žeminimo ar reikalavimo, kad turi kreiptis direktoriau, visada prašo vadinti vardu. Mokykloje

mokiniai mokytojus taip pat vadina vardais. Buvo situacija, emigracijos pradžioje, man buvo paaiškinta, kad darbdaviui galima rašyti žinutes, kad mes su juo esame tame pačiame lygyje, man tai buvo labai keista patirtis, kad nėra svarbios pareigos, pirmoje vietoje žmogaus ryšys ir paprastas bendravimas, tolerantiškas požiūris į emigrantą, didelė empatija, net gi kalbos barjeras, nebuvo bėda. Danijos žmonėms svarbiausia buvo mano darbo kokybė, jie tai labai vertino. To labai pasigedau Lietuvoje, čia vis dar išlikęs senasis požiūris į darbuotoją, vis dar reikalaujama kreiptis įvardinant pareigas. Galbūt ne visur, nežinau, bet mano patirtis sako, kad didžioji dalis darbdavių likę tokie.

5. Kiek laiko užtruko, kol įsidarbinote Lietuvoje po grįžimo? Kaip manote, kokie veiksniai lėmė tokį laikotarpį?

Aš pusę metų planavau nedirbti, pailsėti. Po pusmečio pradėjau domėtis kokia yra darbo pasiūla, kokių darbuotojų labiausia trūksta šiuo metu. Pabandžiusi ieškoti darbo pagal savos specialybę ir patirtimi užsienyje, supratau, kad man nepavyks. Kadangi grįžau į savo gimtąjį miestelį, ten nėra didelė darbo pasiūla. O darbdaviai, į kuriuos kreipiausi, manęs ir mano patirties neįvertino, o tik pažemino savo kalbomis apie tai, kad nėra tinkama mano turima patirtis. Tada nutariau mokytis kažko naujo, keisti savo kvalifikaciją. Mokslai užtruko penkis mėnesius. Baigiau individualios priežiūros darbuotojo mokymus, atlikau praktiką ir dabar gaunu pasiūlymus terminuotiems darbams ir kol kas esu patenkinta. Man patinka darbas su žmonėmis

6. Su kokiais pagrindiniais sunkumais susidūrėte resocializuojantis Lietuvoje po grįžimo iš emigracijos? Kaip manote, kas tai lėmė?

Dažnas sutiktas stebisi, kad po to ilgo laiko emigracijoje nusprendžiau grįžti į Lietuvą. Dar ir po pusantrų metų sutikti klausia kaip man sekasi emigracijoje, manau dar reiks nemažai laiko, kad vėl patapčiau sava, o ne emigrantė. Stengiuosi nepasiduoti bendram neigiamam lietuvių požiūriui, kaip čia negerai, kokios mažos algos ir t. t. Labai dažnas sutiktas skundžiasi kaip sunkiai galą su galu suduria, kaip neduoda nieko uždirbti, kaip sunku pragyvenimu Lietuvoje. Čia žmonės skundžiasi netgi jiems nepatinkančiu oru. Labai niūrūs veidai, mažai kas šypsosi. Nesinorėtų patapti vienu iš jų, bambekle. Kadangi emigracijoje pripratau prie kitokių žmonių ir kitokių nuotaikų. Sakoma, kad svarbiausia yra išmokti net ir lietui lyjant šypsotis ir matyti jame grožį, manau, emigracija ir ten sutikti žmonės mane to išmokė.

7. Kokios buvo pagrindinės baimės, su kuriomis susidūrėte, prieš grįžtant į Lietuvą? Kodėl išskiriate būtent jas?

Pagrindė nerimavau ar pavyks susirasti darbą, ar dar būsiu paklausi darbo rinkoje. Jeigu nepasisektų, planavau mokytis, bet nežinojau ar po tokios ilgos pertraukos man tai pavyks. Turint pajamas visur yra gerai, tai patyriau jau svetimose šalyje. Svarbu turėti tikslą ir jo siekti. Prireikė

laiko, bet juk šalia buvo savi žmonės, ko man labiausia trūko emigracijoje. Supratau, kad reikia protingai planuoti ir mažais žingsneliais eiti į priekį.

8. Kokia jūsų nuomonė yra apie neapykantos kalbos raišką Lietuvos darbo rinkoje, grįžusių emigrantu atžvilgiu?

Dažnas neįsigilinę tikrų priežasčių, reiškia savo negatyvią nuotaiką, požiūrį. Dažnai be rimtos priežasties purkštauja dėl blogo gyvenimo, mažų algų ar dar kokios kitokios priežasties piktinasi. Sunku buvo priprasti, kad Lietuvoje dažnai sutikti žmonės būna pikti, be šypsenų, rūškano veido, su klausimu ko tau čia reikia, važiuok į užsienį, čia tu neišgyvensi, nepritapsi, neišsilaikysi. Tai labiausiai pasimatė, kai pradėjau ieškoti darbo.

9. Kokius neapykantos kalbos procesus pastebite Lietuvos darbo rinkoje grįžusių emigrantų atžvilgiu? Ar pastebėjote tam tikrų tendencijų?

Tie patys besikartojantys sakiniai, čia neišgyvensi, čia mažos algos, niekam tavęs čia nereikia. Pradžioje tikrai atrodė nusvirs rankos stengiantis kažkur įsidarbinti, nes tarsi atsimuši į sieną. Ypač kai sulauki komentarų, kad tavo patirtis nieko neverta, ne tokia rinka, kitokie poreikiai. Tada tarsi galvoji, kad tavo 11 metų gyvenimo yra nieko verti, bet viskam atslūgus pagalvoji, kad tiesiog turbūt susidūrei su netinkamais darbdaviais, su kuriais jūsų vertybės ir požiūris į gyvenimą labai skiriasi.

10. Kokiais būdais, darbdavio skleidžiama neapykantos kalba pasireiškė jūsų atžvilgiu, ieškant darbo Lietuvos darbo rinkoje? Kodėl, manote, buvo pasirinktas toks būdas?

Dažniausia priešiškusmas jaučiasi, kai kalba pasisuka apie atlyginimą. Pirmi žodžiai, čia tau ne užsienis, čia tokių algų nieks nemoka. Manau, visi vis dar galvoja, kad užsienyje pinigus vežam vežimais ir nežinom, kur juos dėti. Nesupranta, kad emigravęs kitoje šalyje tu taip pat kuriesi gyvenimą, nori jaustis komfortiškai, gyventi patogiai ir nors ir uždirbi daugiau, bet išleidi taip pat daugiau. Tad darbdaviai galvoja, kad nori atlyginimo pagal užsienio standartus net neišsiaiškinę tavo poreikio.

11. Kaip Jus, grįžusį emigrantą, verčia jaustis darbdavių negatyvus elgesys, Lietuvos darbo rinkoje?

Mane kaip žmogų tai žeidžia. Atrodo, kad nėra svarbu, kas aš esu, ką aš galiu ir kokios patirties turiu. Viskas, ką mato darbdavys tai emigranto etiketė. Suprantu, kad mūsų požiūris į žmogų ir vertybės labai skiriasi ir tiesiog galvoju, kad su tokiais žmonėmis man tiesiog ne pakeliui.

12. Ar bandėte imtis kokių veiksmų, kad užkirstumėte kelią tokioms situacijoms darbo paieškose? Jeigu taip, kokių?

Nors tai mane žeidžia kaip žmogų, bet stengiuosi to nepriimti asmeniškai. Mano nuomone, tai tų žmonių problema, tai nėra mano bėda, į kurią turėčiau kažkaip reaguoti. Tad vienintelis dalykas, ko ėmiausi, tiesiog atsiribojau nuo tokių darbdavių ir pas juos nebegrįžau.

13. Jūsų nuomone, kaip galima būtų pakeisti tokį darbdavių elgesį Lietuvos darbo rinkoje su grįžusiais emigrantais?

Manau su laiku pasikeis žmonių požiūris į emigrantus. Keisis visuotinė samprata, visuotinis požiūris. Pamažu turėtų keistis ir pareigybių aukštinimas, paprastą darbą dirbančių žmonių žeminimas. Kuo lankstesnis mąstymas, paprastesnis ir žemiškesnis bendravimas, kaip lygus su lygiu, nesvarbu pareigybės, tuo empatiškesni, nuoširdesni, supratingesni vienas kitam būsimė.

Interviu, atliktas 3-ojo dalyvio

1. Trumpai papasakokite apie save ir savo patirtį emigracijoje bei grįžus į Lietuvą: koks Jūsų amžius, kiek laiko praleidote emigracijoje, kokioje šalyje gyvenote ir kiek laiko jau esate Lietuvoje?

Kai man buvo 13 metų kartu su mama išvykome į Daniją. Emigracija lėmė kelios priežastys, bet pagrindinė turbūt kaip ir daugelio – pinigai. Aš nepasirinkau savo noru emigruoti, tai buvo mano mamos sprendimas, ir kadangi aš buvau nepilnametė, neturėjau pasirinkimo kaip tik emigruoti kartu. Pirmieji metai Danijoje tikrai nebuvo lengva, nauja kultūra, nauja kalba, naujas miestas ir tiesiog naujas gyvenimas. Atvykusi į Daniją aš tęsiau mokyklą, kuri buvo su sustiprinta danų kalba. Praėjus 2 metams mane perkėlė į įprastą danų klasę, kur visos pamokos vyko danų kalba. Baigusi vidurinę mokyklą puikiai kalbėjau ir vis dar kalbu danų kalba, bei turiu Danijos brandos atestatą. Tad trumpai tariant, aš įsiliejau į danų kultūrą, baigiau mokyklą, turėjau draugų, kalbėjau jų kalbą ir buvau tapusi viena jų, bet širdyje visada turėjau svajonę grįžti namo, į Lietuvą. Viso Danijoje praleidome 11 metų ir į Lietuvą grįžome 2022 metų rugsėjo mėnesį.

2. Kokie buvo Jūsų lūkesčiai į darbdavių požiūrį į Jus, kai darbinotės Lietuvoje, turint darbo patirties emigracijoje? Kodėl būtent tokie?

Ne veltui praėjusiame klausime paminėjau žodį svajonė, nes grįžimas į Lietuvą tikrai buvo svajonė ir turbūt kiek per rožinė. Buvau labai savimi pasitikinti,ėjau atvira širdimi į darbo pokalbius, nes tvirtai tikėjau jog tokios patirties kokią atsinešu aš, turi vienetai žmonių. Netradicinė emigrantė, baigusi danų mokyklą, puikiai kalbanti danų kalba, skandinaviškos pasaulėžiūros žmogus, o kas tokio darbuotojo nenorėtu? Tačiau realybė, kiek kitokia, aš buvau suvienodinta su emigrantais kurių emigracijos priežastys stipriai skiriasi nuo manosios. Visgi aš iki pat šiol esu įsitikinusi jog aš netinku į kategorija eks. emigrantas, nes mano patirtis tikrai skiriasi nuo dėl darbo emigravusių lietuvių.

3. Koks buvo darbdavių požiūris Lietuvoje į tai, kad turite darbo patirties emigracijoje? Jūsų nuomone, kodėl jis buvo būtent toks?

Savo darbo aprašyme, buvau įrašiusi įvairių darbų, kuriuos teko dirbti. Man nei vienas darbas nėra gėdinimas, kaip tik, manau jog kiekviena patirtis išmoko ir duoda naujų žinių. Vienas iš mano darbų kuriuos aprašiau buvo valytoja. Pastebėjau jog nei vienas darbdavys neužsiminė apie šia mano patirtį, todėl tai padariau pati. Manau kad valytojos darbas išmoko greičio, disciplinos ir tvarkos. Šias savybes išvardinusi darbdaviui, sulaukiau komentarų jog „Keista kaip mokėdama danų kalba, dirbau eilini emigranto darbą“. Viena iš pagrindinių problemų, yra nepasitikėjimas, mat emigrantai yra „nepatiki ir nepastovus“, tai gan dažnai girdėdavau interviu metu, kur turėdavau

apginti save ir paneigti tokį mitą. Turėjau ir puikiu patirčių, visgi gavau darbą be patirties, ir sėkmingai toliau dirbu šioje įmonėje.

4. Kuo Lietuvos darbdavių požiūris į Jus, skyrėsi nuo darbdavių požiūrio emigracijoje?

Pastebėjau jog Lietuvoje darbdavys turi begalę reikalavimų kuriuos reikia atitikti norint gauti darbą, reikalavimų daug, bet deja atlygis dažnai neatitinka kiek atsakomybių darbo pozicija turi. Danijoje dirbau įvairius darbus ir drąsiai galiu teigti jog, darbo krūviai ir alga stipriai skiriasi. Manau Danijos darbo rinka turi žymiai adekvatesnį požiūrį į jaunos, patirties neturinčius žmones. Mano atveju, mokėjau danų kalbą, tad darbo paieškos ir požiūris į mane tikrai buvo labai teigiamas. Danijos darbdaviai su didžiuliu džiausimu girdavo jog svetimšalė moką jų kalbą ir neretai sulaukdavau daug pagyrų. Lietuvoje, deja susidūriau su kitokia patirtimi, niekam neįdomu kad baigiau mokyklą ir kalbu kita kalba, jaučiau kaip į mane žiūrima kaip į eks. emigrantę, nevykėlę, kuri nesugebėjo susikurti gyvenimo Lietuvoje ir išvyko dirbti juodo darbo svetur.

5. Kiek laiko užtruko, kol įsidarbinote Lietuvoje po grįžimo? Kaip manote, kokie veiksniai lėmė tokį laikotarpį?

Darbą Lietuvoje gavau pakankamai greitai, po 3 savaičių darbo paieškų gavau 2 darbo pasiūlymus. Manau labai svarbu kaip tu pats pozicionuoji save darbo rinkoje, labai svarbu apginti savo patirtį ir parodyti darbdaviui jog, net jeigu aš neturiu tinkamos darbo patirties, aš turiu asmeninę patirtį kuri išugdė mane kaip gera, kruopštu, visapusiškai įdomu asmenį. Manau mano pačios užsidegimas įrodyti kad aš ne pilka masė ir turiu ką duoti įmonei, lėmę trumpas darbo paieškas.

6. Su kokiais pagrindiniais sunkumais susidūrėte resocializuojantis Lietuvoje po grįžimo iš emigracijos? Kaip manote, kas tai lėmė?

Mano pagrindinės bėdos buvo biurokratinės. Kadangi išvykau iš Lietuvos 13 metų, niekada neteko susidurti su Lietuvos darbo taisyklėmis, mokesčių politika ir panašiais dalykais.

7. Kokios buvo pagrindinės baimės, su kuriomis susidūrėte, prieš grįžtant į Lietuvą? Kodėl išskiriate būtent jas?

Pinigai, nepripažinimas, atstūmimas. Kaip ir minėjau, dažnai apie emigrantus kalbama ne pačiais gražiausiais epitetais. Tad šis šleifas tikrai gąsdino, ir baugino prieš grįžtant. Pinigai, tai pagrindinė priežastis kodėl daugelis lietuviu emigruoja, o sugrįžus tikrai nebūna lengva gauti darbą ir tuo labiau tokius pinigus kuriuos išdirbdavai svetur.

8. Kokia jūsų nuomonė yra apie neapykantos kalbos raišką Lietuvos darbo rinkoje, grįžusių emigrantu atžvilgiu?

Visų pirmą, man apskritai labai liūdna jog tiek daug lietuvių būna priversti emigruoti, dėl dažniausios priežasties – pinigų, ir nepritekliaus. Kas dar labiau liūdina, jog grįžus į Lietuva, dažnas lietuvis jau turi susidarę emigranto įvaizdį ir pakeisti šia nuomonę yra pakankamai sunku. Susidūriau su tuo, kad Lietuvos darbo rinkoje emigranto vaizdinys pakankamai aiškus ir vienodas – nepatikimas. Labai tikiuosi, kad su laiku ši nuomonė pasikeis, ir vis daugiau emigravusių lietuvių grįš ir įrodys jog užsieninio darbo patirtis, Lietuvos darbdaviams gali atnešti naujo vėjo, idėjų, darbo aplinkos bei kitu daug teigiamų praktikų kurios jau yra norma užsienyje.

9. Kokius neapykantos kalbos procesus pastebite Lietuvos darbo rinkoje grįžusių emigrantų atžvilgiu? Ar pastebėjote tam tikrų tendencijų?

Vienos tendencijos kuria pastebėjau dar neminėjau. Tai jog grįžę į Lietuvą emigrantai dažnu atveju reikalauja iš Lietuvos darbdavių neadekvačiai dideli atlyginimų. Kas mano patirtimi yra visiškai netiesa. Taip, sutinku kad, svetur net ir paprasčiausias darbas yra žymiai geriau apmokamas negu Lietuvoje, tačiau čia jau kalbame apie visuotinę problemą kuria Lietuva turi. Sutinku kad yra, labai sunku išgyventi iš algos kuria siūlo tik grįžusiems emigrantams Lietuvos darbdaviai. Su šia bėda susiduriu ir pati. Labai gerai pamenu, kai viename darbo pokalbyje, paklausus atlyginimo režius, gavau atsakymą: „Tik nesitikėk kad gausi kiek užsieny gaudavai“. Manau tai didžiulė visuotinė bėda, kuri su laiku tik didėja.

10. Kokiais būdais, darbdavio skleidžiama neapykantos kalba pasireiškė jūsų atžvilgiu, ieškant darbo Lietuvos darbo rinkoje? Kodėl, manote, buvo pasirinktas toks būdas?

Turėjau vieną situaciją kai po pirmo darbo pokalbio gavau atsakymą jog, buvo nuspręsta tęsti pokalbius su kitais kandidatais, nes Lietuvoje buvau baigusi tik 6 klases, ir tų darbdavių nuomone, jie negali atsakyti už užsienio mokyklų mokymo kokybę. Todėl traktavo, kad aš iš tiesų baigiau tik 6 klases. Tai buvo vienas iš juokingiausių ir absurdiškiausių atsakymu kokios esu gavusi.

11. Kaip Jus, grįžusį emigrantą, verčia jaustis darbdavių neigiamus elgesys, Lietuvos darbo rinkoje?

Tikrai liūdna, kad dažnu atveju grįžęs emigrantas sulaukia daug nepasitenkinimo iš gimtoje šalyje gyvenančių žmonių. Manau kiekvienas emigrantas sutiktu jog nėra lengva išvažiuoti, tačiau tikrai nėra lengva ir grįžti.

12. Ar bandėte imtis kokių veiksmų, kad užkirstumėte kelią tokioms situacijoms darbo paieškose? Jeigu taip, kokių?

Visada steigiuosi apginti savo poziciją, ir visuomet pabrėžiu jog mes visi esame skirtingi, ir nevalia „kišti“ visų emigravusių žmonių po vienu „skėčiu“.

13. Jūsų nuomone, kaip galima būtų pakeisti tokį darbdavių elgesį Lietuvos darbo rinkoje su grįžusiais emigrantais?

Manau tai sąmoningumo ir kultūros klausimas. Lietuva kaip šalis ir žmonių elgsena dažnu atveju dar labai toli nuo to visų labai norimo skandinaviško laisvumo ir gyvenimo būdo. Kiekvienam iš mūsų vertėtų gerai pagalvoti, kodėl žmogus pasirinko emigruoti, nes priežasčių būna daugybė. Mano atveju, aš nepasirinkau emigracijos pati, tad labai liūdna jog daugybė Lietuvos darbdavių atsidarę darbo aprašymą ir pamatę užsienio patirti, net nesvarsto kandidato kandidatūros. O šią nuomonę pakeisti galime tik mes patys, buvę emigrantai, kurie pasirenka grįžti ir kurti gyvenimą gimtinėje. Labai svarbu nepasiduoti provokacijoms, įžeidinėjimams ir skleisti žinią, kad buvę emigrantai gali ir nori socializuotis ir dirbti Lietuvoje.

Interviu, atliktas 4-ojo dalyvio

1. Trumpai papasakokite apie save ir savo patirtį emigracijoje bei grįžus į Lietuvą: koks Jūsų amžius, kiek laiko praleidote emigracijoje, kokioje šalyje gyvenote ir kiek laiko jau esate Lietuvoje?

Man 61 metai, dirbau Norvegijoje nuo 2016 metų. Lietuvoje esu jau antri metai, grįžau 2022 metais. Darbas, kurį dirbau buvo gana įvairus: dirbau žemės ūkyje pas ūkininkus, namų valymas privačiame sektoriuje ir daugiausiai teko dažyti medinius namus. Galima sakyti tai buvo pagrindinis mano darbas.

2. Kokie buvo Jūsų lūkesčiai į darbdavių požiūrį į Jus, kai darbinotės Lietuvoje, turint darbo patirties emigracijoje? Kodėl būtent tokie?

Didelių lūkesčių neturėjau, tačiau maniau, kad įgyta gyvenimiška ir darbinė patirtis turės teigiamos įtakos įsidarbinimui Lietuvoje.

3. Koks buvo darbdavių požiūris Lietuvoje į tai, kad turite darbo patirties emigracijoje? Jūsų nuomone, kodėl jis buvo būtent toks?

Mano manymu, darbo patirtis įgyta emigracijoje nedarė jokios teigiamos įtakos darbdaviui. Taip buvo dėl to, kad jaučiau, jog darbdaviai gana iš aukšto žiūri į mane, tarsi būčiau iš žemesnio sluoksnio ir galinti dirbti tik juodus darbus, nes jų nuomone, emigrantai yra juodadarbiai.

4. Kuo Lietuvos darbdavių požiūris į Jus, skyrėsi nuo darbdavių požiūrio emigracijoje?

Darbdavių požiūris į mane emigracijoje ir Lietuvoje gana ženkliai skyrėsi. Emigracijoje buvau vertinama už savo darbą, kurį atlikau atsakingai, gerai ir gana sparčiai. Lietuvoje neatsižvelgiama į darbuotojo patirtį, sugebėjimus ir asmenines savybes. Emigracijoje, nors ir dirbau paprastu darbus, tačiau jaučiausi lygiavertis žmogus su savo vadovais, o Lietuvoje jaučiuosi žeminama dėl savo tokio darbo, kurį dirbau emigracijoje.

5. Kiek laiko užtruko, kol įsidarbinote Lietuvoje po grįžimo? Kaip manote, kokie veiksniai lėmė tokį laikotarpį?

Grįžusi darbo ieškojau beveik metus, priklausiau užimtumo tarnybai, kuri padėjo ieškotis darbo, tačiau susidūriau su gana skeptišku požiūriu į save dėl amžiaus ir dėl savo turimos patirties emigracijoje. Užimtumo tarnybos siūlymu baigiau kursus, kad galėčiau įsidarbinti socialinio darbuotojo padėjėja. Po kursų darbą susiradau gana greitai, kažkur po mėnesio. Tam įtaką, manau, padarė didelė socialinių darbuotojų paklausa mūsų regione.

6. Su kokiais pagrindiniais sunkumais susidūrėte resocializuojantis Lietuvoje po grįžimo iš emigracijos? Kaip manote, kas tai lėmė?

Pagrindiniai sunkumai yra prisitaikyti prie visai kitokių (blogąja prasme) darbdavio ir darbuotojo santykių. Tai lemia susiformavę Lietuvoje hierarchijos lygiai tarp darbdavio ir darbuotojo. Norvegijoje darbdavys ir darbuotojas yra lygiateisiai, o Lietuvoje to labai trūksta.

7. Kokios buvo pagrindinės baimės, su kuriomis susidūrėte, prieš grįžtant į Lietuvą? Kodėl išskiriate būtent jas?

Pagrindinė baimė buvo prisitaikyti visai kitokiuose darbo santykiuose kolektyve, lyginant su Norvegija. Buvau girdėjusi iš draugų apie Lietuvoje vyraujančius nepagarbius santykius tarp darbdavio ir darbuotojo, nepagarbų požiūrį į darbuotoją.

8. Kokia jūsų nuomonė yra apie neapykantos kalbos raišką Lietuvos darbo rinkoje, grįžusių emigrantų atžvilgiu?

Mano nuomone, neapykantos kalbos raiška Lietuvos darbo rinkoje egzistuoja. Ją tikrai patyriau ieškodama darbo, tačiau iki šiol negalėjau tinkamai įvardyti, kas tai buvo.

9. Kokius neapykantos kalbos procesus pastebite Lietuvos darbo rinkoje grįžusių emigrantų atžvilgiu? Ar pastebėjote tam tikrų tendencijų?

Grįžusių emigrantų atžvilgiu pastebiu neapykantos kalbos tendencijas, kurios pasireiškia nepagarba, nuvertinimu, savo galios demonstravimu ir savęs sureikšminimu.

10. Kokiais būdais, darbdavio skleidžiama neapykantos kalba pasireiškė jūsų atžvilgiu, ieškant darbo Lietuvos darbo rinkoje? Kodėl, manote, buvo pasirinktas toks būdas?

Savo atžvilgiu jčiau nepagarbą ir viršenybės demonstravimą. Darbdavio credo – nenori, nedirbk, atsiras norinčių ir be tavęs, arba turi sutikti su visais jo reikalavimais ir sąlygomis. Suprantu, kad nepagarbus elgesys su manimi ir tokie žodžiai kaip „juodadarbė“, „čia tau ne Norvegija, kad tiek mokėtume“, „nusileisk ant žemės su savo norais“, yra neapykantos kalba, kurią patyriau ieškodama darbo.

11. Kaip Jus, grįžusį emigrantą, verčia jaustis darbdavių negatyvus elgesys, Lietuvos darbo rinkoje?

Prisitaikyti darbo rinkoje grįžus iš emigracijos yra labai sunku emociškai. Jaučiausi niekam tikusi, nereikalinga, buvo iš tiesų labai liūdna, nes grįžti į savo kraštą labai norėjau ir laukiau tos dienos. Čia, atrodo, galioja visai kitokios vertybės darbiniuose santykiuose, negu buvau pratusi.

12. Ar bandėte imtis kokių veiksmų, kad užkirstumėte kelią tokioms situacijoms darbo paieškose? Jeigu taip, kokių?

Ieškodama darbo pati ir susidūrusi su tokiu neigiamu požiūri į save, tiesiog neleidau savęs menkinti ir išeidavau iš tokių darbo vietų. Suprantu, kad problema yra ne su manimi, o su darbdaviais. Negaliu teigti, kad vis yra tokie, turbūt yra ir geresnių patirčių, bet mano patirtis yra tikrai labai neigiama. Geroji praktika buvo tada, kai darbinausi į užimtumo tarnybos siūlomą darbo vietą, ten tiesiog manęs jau laukė ir nekvestionavo mano darbų ir patirčių emigracijoje.

13. Jūsų nuomone, kaip galima būtų pakeisti tokį darbdavių elgesį Lietuvos darbo rinkoje su grįžusiais emigrantais?

Mano manymu, pakeisti darbdavių elgesį Lietuvos darbo rinkoje yra gana sunku, nes užsienio šalyse yra seniai susiformavę žmonių tarpusavio santykiai, kurie grįsti pagarba, lygiateisiškumu, kas Lietuvoje dar tik kuriasi ir retai gali būti sutinkama. Svarbiausia, susidūrus su tokiais darbdaviais, kurie tave menkina, suprasti, kad čia jie turi problemų, o ne tu ir nuo tokių žmonių tiesiog atsiriboti.

Interviu, atliktas 5-ojo dalyvio

1. Trumpai papasakokite apie save ir savo patirtį emigracijoje bei grįžus į Lietuvą: koks Jūsų amžius, kiek laiko praleidote emigracijoje, kokioje šalyje gyvenote ir kiek laiko jau esate Lietuvoje?

Man 44metai, išvykęs buvau 15 metų, gyvenau Danijoje. Lietuvoje esu jau ketveri metai. Grįžimo į Lietuvą tikrai labai laukiau ir džiaugiasi, kai susidėliojo palankios aplinkybės grįžti.

2. Kokie buvo Jūsų lūkesčiai į darbdavių požiūrį į Jus, kai darbinotės Lietuvoje, turint darbo patirties emigracijoje? Kodėl būtent tokie?

Tikėjau, kad mano sukaupta patirtis užsienyje bus vertinama teigiamai, nes žinojau, kad tokių specialistų Lietuvoje yra nedaug. Danijoje dirbau gana specifinį darbą, kuriame reikėjo išsilaikyti tam tikrus kursus, tad tikėjau, nesunkiai Lietuvoje rasti darbą pagal emigracijoje įgytą patirtį.

3. Koks buvo darbdavių požiūris Lietuvoje į tai, kad turite darbo patirties emigracijoje? Jūsų nuomone, kodėl jis buvo būtent toks?

Daugiausia susidūriau su aplinkinių žmonių neigiamu požiūriu, dar net ir po ketverių metų kyla klausimai aplinkiniams kaip man sekasi įsitvirtinti, kaip sekasi gyventi. Kalbant apie darbdavius, kadangi mano darbas yra susijęs su konkrečia specialybe, aš sąmoningai kreipiausi į darbdavius, kuriems būtų reikalinga mano veikla. Mano gyvenamame mieste, tokių buvo vos du, nes miestas nėra didelis. Nuėjus į darbo pokalbius supratau, kad geriausia bus pradėti vykdyti veiklą su verslo liudijimu. Darbdaviai įvertino mano turimą kvalifikaciją, tačiau negalėjo pasiūlyti rinkoje esamo atlygio. Man Lietuvoje buvo užvertos durys, pasakant, kad čia tau ne užsienis, kad tokią algą mokėtume, tiesiogiai pasiūlė „nusileisti ant žemės“.

4. Kuo Lietuvos darbdavių požiūris į Jus, skyrėsi nuo darbdavių požiūrio emigracijoje?

Lietuvoje buvo vertinamas žmogaus turimi diplomai ir panašiai, bet tai keičiasi, užsienyje į žmogų žiūri kaip jis atlieka darbą, kaip priima sprendimus, geros idėjos. Danijoje reikėjo taip pat kelti kvalifikaciją, bet tai dariau savo noru, dėl geresnės ateities ir perspektyvų, o Lietuvoje susidūriau su tuo, kad nors ir turiu jiems taip reikiamą, pavadinkim diplomą, bet norimo atlyginimo man nenori mokėti. Taip pat labai neigiamai paveikė bendravimo maniera. Danijoje su manimi bendravo kaip su sau lygiu, net ir aukščiausios grandies vadovai, o Lietuvoje pasijaučiau blogai ir kad esu žemiau už darbdavius, su kuriais bendravau.

5. Kiek laiko užtruko, kol įsidarbinote Lietuvoje po grįžimo? Kaip manote, kokie veiksniai lėmė tokį laikotarpį?

Pradžioje buvo žvalgyba, kaip, kas vyksta, kur kreiptis dėl darbo ir panašiai. Kadangi buvo dvi konkrečios įmonės, kuriose galėjau dirbti, į jas ir kreipiausi. Sulaukiau nemalonaus ir net, galima sakyti, žeminančio bendravimo, nusprendžiau, kad pradėsiu savo veiklą. Metų bėgyje pradėjau dirbti sau ir dabar smagiai judu pirmyn.

6. Su kokiais pagrindiniais sunkumais susidūrėte resocializuojantis Lietuvoje po grįžimo iš emigracijos? Kaip manote, kas tai lėmė

Kadangi dažnai grįždavau į Lietuvą, nepatyriau didelių resocializacijos problemų, nes viskas buvo sava ir pažįstama. Vienintelis dalykas, kas apsunkino, tai žmonių požiūris, negatyvios mintys, kad man nepasiseks, kad neužsidirbsiu. Supratau, kad tie žmonės tiesiog patys kovoja su kažkokiais demonais, kurie manęs neliečia ir aš tiesiog turiu eiti savo keliu, kurį pats sau tiesiu.

7. Kokios buvo pagrindinės baimės, su kuriomis susidūrėte, prieš grįžtant į Lietuvą? Kodėl išskiriate būtent jas?

Tokios kaip baimės nebuvo, šiam žingsniui save ruošiau morališkai. Supratau, kad neuždirbsiu tiek, kiek Danijoje, bet palyginus rinkos atlyginimus, žinojau, kiek galiu prašyti ir kiek mano darbas yra vertas. Žinojau, kad jeigu nesutiks man mokėti tokios algos, planas B bus darbas su verslo liudijimu.

8. Kokia jūsų nuomonė yra apie neapykantos kalbos raišką Lietuvos darbo rinkoje, grįžusių emigrantų atžvilgiu?

Privačiame sektoriuje, manau, tokie dalykai jau valosi, kai kurie darbdaviai supranta, kad darbo rinkoje sudėtinga rasti žmonių kokybiškai ir greitai atliekančių darbą. Neseniai jau sulaukiau skambučio iš vienos įmonės, į kurią kreipiausi grįžęs, su pasiūlymu dirbti, tačiau dabar aš jiems jau pasakiau ne. Kalbėjimo maniera ir požiūris į mane akivaizdžiai pasikeitęs nuo paskutinio mūsų pokalbio, tas džiugina. Tikiuosi, kad vis mažiau grįžusių emigrantų susidurs su negatyvu darbo rinkoje.

9. Kokius neapykantos kalbos procesus pastebite Lietuvos darbo rinkoje grįžusių emigrantų atžvilgiu? Ar pastebėjote tam tikrą tendenciją?

Pastebėjau ir patyriau du pagrindinius dalykus, pirmasis tas, kad nenori ar negali mokėti atlyginimo, kurio žmogus yra tikrai vertas, argumentuojant, kad „čia tau ne užsienis“, o antrasis, kad nėra vertinama patirtis, kurią turi sukaupęs. Tai galbūt dėl to, kad norima pažeminti emigrantą ir jo turimą patirtį, taip įrodant savo viršenybę. Tikiuosi, kad su laiku Lietuvoje mažės hierarchinis pasiskirstymas ir vis tiesiog bus lygūs žmonės.

10. Kokiais būdais, darbdavio skleidžiama neapykantos kalba pasireiškė jūsų atžvilgiu, ieškant darbo Lietuvos darbo rinkoje? Kodėl, manote, buvo pasirinktas toks būdas?

Kaip ir minėjau, atlyginimo lūkesčių nepatenkinimas ir patirties nuvertinimas. Taip yra dėl to, kad Lietuvoje norima dar jaustis viršininku ir geresniu už paprastą darbuotoją. Per tiek daug metų emigracijoje, aš pripratau, kad yra kitaip ir žinau, kad gali būti kitaip. Tad labai norėtusi to palinkėti ir Lietuvai.

11. Kaip Jus, grįžusį emigrantą, verčia jaustis darbdavių negatyvus elgesys, Lietuvos darbo rinkoje?

Mane nustebino darbdavių elgesys, buvau atpratęs nuo tokio neigiamo žmonių vertinimo. Tačiau per daug nesureikšminau, nepriėmiau to asmeniškai sau, tiesiog turėjau savo planą ir jį vykdžiau.

12. Ar bandėte imtis kokių veiksmų, kad užkirstumėte kelią tokioms situacijoms darbo paieškose? Jeigu taip, kokių?

Nebandžiau, tiesiog palikau juos toliau sėkmingai vykdyti savo veiklą ir pats nuėjau savo keliu. Kaip gyvenimas parodė, lazda turi du galus ir jų kvietimas, po kelių metų, dirbti pas juos man tai puikiai parodė. Tačiau aš atsisakiau ne iš principo, o tiesiog dėl to, kad man labai gera dirbti sau ir planuoti savo darbą taip, kaip noriu pats.

13. Jūsų nuomone, kaip galima būtų pakeisti tokį darbdavių elgesį Lietuvos darbo rinkoje su grįžusiais emigrantais?

Mano nuomonė, tiesiog nereikia turėti reikalų su tokiais darbdaviais. Pats gyvenimas ir aplinkybės privers juos keistis, mes patys nieko nepadarysim, bet manau to ir nereikia. Žmogus turi norėti keistis pats ir keisti savo požiūrį.

Interviu, atliktas 6-ojo dalyvio

1. Trumpai papasakokite apie save ir savo patirtį emigracijoje bei grįžus į Lietuvą: koks Jūsų amžius, kiek laiko praleidote emigracijoje, kokioje šalyje gyvenote ir kiek laiko jau esate Lietuvoje?

Man 57 metai. Buvau išvykusi dirbti į Angliją. Ten dirbau penkis metus ir teko padirbėti net penkiuose fabrikuose. Tuoju bus septyni metai, kaip esu Lietuvoje.

2. Kokie buvo Jūsų lūkesčiai į darbdavių požiūrį į Jus, kai darbinotės Lietuvoje, turint darbo patirties emigracijoje? Kodėl būtent tokie?

Grįžus buvo drąsiau eiti į pokalbį dėl darbo, nei tai dariau Anglijoje. Pagrindinė to priežastis buvo sava kalba, būdama Anglijoje nesugebėjau išmokti gerai anglų kalbos, tad kiekvienas pokalbis keldavo stresą. Tikėjausi, kad darbdavys mane pasitiks maloniai, kaip žmogų, kuris gali jam padėti ir kuriam galiu padėti aš.

3. Koks buvo darbdavių požiūris Lietuvoje į tai, kad turite darbo patirties emigracijoje? Jūsų nuomone, kodėl jis buvo būtent toks?

Grįžus po emigracijos reikėjo laiko prisitaikyti, nes grįžimas buvo spontaniškas ir neplanuotas, kadangi mirė mano tėtis. Teko grįžti pas sergančią mamą. Nors grįžti į Lietuvą svajojau jau seniai, tačiau ne tokiomis aplinkybėmis. Po trijų mėnesių pradėjau ieškoti darbo, kvalifikacijos neturėjau, patirties turėjau tik emigracijoje, Lietuvoje dirbau labai mažai. Tad tai atsispindėjo ir mano pokalbyje su darbdaviu. Pirmasis pokalbis buvo nemalonus, buvo pasiūlyta grįžti į Angliją ir ten dirbti, nes tokių nekvalifikuotų žmonių pilnos pakampės, o emigrantai dar ir turi nerealių lūkesčių, per gerai apie save galvoja. Mane toks elgesys pribloškė ir likau visiškai nesupratusi, kodėl taip žmogus su manimi bendrauja. Nors, rodos, nieko nerealaus neprašiau, tiesiog reikėjo darbo. Tačiau antrasis darbo pokalbis buvo visiškai kitoks. Maloniai mane priėmė, išklausė mano lūkesčius, pasakė, ko tikisi iš manęs, žadėjo, kad apmokys dirbti ir visiškai nežiūrėjo į mane kaip į emigrantę, kuri nori kažko "per daug" ar "per gerai". Tad po 4 mėnesių nuo grįžimo pradėjau dirbti šioje darbovietėje ir dirbu iki šiol.

4. Kuo Lietuvos darbdavių požiūris į Jus, skyrėsi nuo darbdavių požiūrio emigracijoje?

Dabartinėje darbovietėje Lietuvoje esu gerbiama ir saugi, jaučiuosi žmogumi. Anglijoje buvau tik darbo jėga. Atostogas leisdavo pasiimti tik tada, kai jiems geriau. Kalėdų nešvenčiau visus tuos metus, nes neišleisdavo atostogų, būdavo tuo laiku pats darbymetis.

5. Kiek laiko užtruko, kol įsidarbinote Lietuvoje po grįžimo? Kaip manote, kokie veiksniai lėmė tokį laikotarpį?

Nedirbau keturis mėnesius ir galvoju, kad gana greitai susiradau darbą. Greit pavyko susirasti dėl to, kad visų pažįstamų klausinėjau ir sužinojusi kur reikia darbuotojos, ten ir kreipiausi. Nekėliau didelių reikalavimų, nes supratau, kad neturiu aukštų kvalifikacijų. Po pirmojo nesėkmingo bandymo nenuleidau rankų ir darbą susiradau po antrojo pokalbio.

6. Su kokiais pagrindiniais sunkumais susidūrėte resocializuojantis Lietuvoje po grįžimo iš emigracijos? Kaip manote, kas tai lėmė?

Neturėjau jokių problemų grįžusi. Grįžau į savo namus, prisiregistravau darbo biržoje ir poliklinikoje, pailsėjau keturis mėnesius ir pradėjau dirbti. Nors grįžimo aplinkybės nebuvo malonios, vis dėlto džiaugiausi, kad grįžau ir pagaliau galiu būti namuose.

7. Kokios buvo pagrindinės baimės, su kuriomis susidūrėte, prieš grįžtant į Lietuvą? Kodėl išskiriate būtent jas?

Vienintelė baimė buvo, kaip susirasti darbą ir nebedirbti fizinio pamaininio darbo. Anglijoje dirbau pamainomis ir fiziškai. Žinojau iš kitų grįžusių emigrantų, kad sudėtinga įsilieti į darbo rinką po grįžimo, bet manau, man gana pasisekė. Po skaudžios netekties, likimas apdovanojo. Radau darbą ir esu labai juo patenkinta. Einu į darbą be jokio streso ir jaučiuosi labai gerai.

8. Kokia jūsų nuomonė yra apie neapykantos kalbos raišką Lietuvos darbo rinkoje, grįžusių emigrantų atžvilgiu?

Manau, kad neapykantos kalba egzistuoja. Mano patirtis nėra didelė, vos viena pokalbis, tačiau jis buvo. Iš kitų grįžusių pažįstamų ar artimųjų girdėjau daug skaudesnes patirtis, ypač didesniuose miestuose. Todėl suprantu, kad neapykantos klaba tikrai egzistuoja grįžusių emigrantų atžvilgiu.

9. Kokius neapykantos kalbos procesus pastebite Lietuvos darbo rinkoje grįžusių emigrantų atžvilgiu? Ar pastebėjote tam tikrų tendencijų?

Pastebiu, kad grįžę emigrantai yra nuvertinami. Dažnai girdžiu iš pažįstamų, kad nevertina jų patirties darbo pokalbiuose, kurią įgijo užsienyje. Taip pat net ir jau įsidarbinus, žemina juos ir vis traukia per dantį dėl grįžimo, atlyginimo skirtumų ar tiesiog dėl to, kad nepavyko užsidirbti tiek, kiek norėjo, tad dabar reikia už mažesnę algą dirbti Lietuvoje.

10. Kokiais būdais, darbdavio skleidžiama neapykantos kalba pasireiškė jūsų atžvilgiu, ieškant darbo Lietuvos darbo rinkoje? Kodėl, manote, buvo pasirinktas toks būdas?

Per pirmą darbo pokalbį buvo pasiūlyta grįžti į Angliją ir ten dirbti, nes tokių žmonių kaip aš pilna, niekuo neišsiskiriu ir neturiu darbo patirties. Buvo sumenkintas mano noras užsidirbti ir

atlyginimas, kurio prašiau buvo tiesiog išjuoktas. Paklausė manęs: „Gal iš mėnulio nukritai? Kas tau tiek mokės?“

11. Kaip Jus, grįžusį emigrantą, verčia jaustis darbdavių neigiamas elgesys, Lietuvos darbo rinkoje?

Jaučiausi labai blogai, buvo net nusvirusios rankos kažką daryti. Atrodo nebesupratau, kas aš esu ir ko esu verta. Tarsi emigracija iš manęs kažką atėmė, o ką aš nesupratau, nes jaučiausi tiesiog paprastas žmogus, kuris nori susirasti darbą. Tačiau susiėmiau ir pagalvojau, kad vis tiek turi būti geų žmonių Lietuvoje ir man pavyks rasti darbą. Taip ir nutiko.

12. Ar bandėte imtis kokių veiksmų, kad užkirstumėte kelią tokioms situacijoms darbo paieškose? Jeigu taip, kokių?

Nieko nebandžiau daryti, nes mane labai paveikė tas nemalonus pokalbis. Aš tiesiog išėjau ir nenorėjau niekada ten grįžti. Tam darbdaviui nieko doro neatsakiau, nes buvau tiesiog nustebinta tokio bendravimo su manimi tarsi aš būčiau šiukšlė.

13. Jūsų nuomone, kaip galima būtų pakeisti tokį darbdavių elgesį Lietuvos darbo rinkoje su grįžusiais emigrantais?

Galvoju, kad emigrantai turi tikrai pliusų, nes būna geriau išmokę užsienio kalbą ir turi įvairios profesinės patirties, nes dirba pačiuose įvairiausiuose darbuose, kad ir buvo baigę visai kitus mokslus. Darbdaviai tiesiog turi išmokti vertinti žmones pagal tai, kokias jie vertybes turi, kokie darbštūs yra, o ne pagal tai, kur gyveno ir dirbo pastaruosius metus. Kad tai pasikeistų, turi keistis Lietuva ir joje gyvenantys lietuviai. Emigranto poveikslas neturi būti piešiamas kaip turtuolio, o tiesiog kaip žmogaus, kuris palieka artimuosius, savo šalį tam, kad galėtų sau leisti gyventi geriau.

Tematinės analizės rezultatų lentelė

Tema	Potemė	Citatos
<p style="text-align: center;">Lūkesčiai ir baimės prieš grįžtant į Lietuvą</p>	<p style="text-align: center;">Lietuvos darbo rinkoje</p>	<p>„<...> buvo baimė dėl darbo.“ (1)</p> <p>„Pagrindė nerimavau ar pavyks susirasti darbą, ar dar būsiu paklausi darbo rinkoje.“ (2)</p> <p>„Pinigai, nepripažinimas, atstūmimas. <...> dažnai apie emigrantus kalbama ne pačiais gražiausiais epitetais. Tad šis šleifas tikrai gąsdino, ir baugino.“ (3)</p> <p>„Didelių lūkesčių neturėjau, tačiau maniau, kad įgyta gyvenimiška ir darbinė patirtis turės teigiamos įtakos įsidarbinimui Lietuvoje.“ (4)</p> <p>„Pagrindinė baimė buvo prisitaikyti visai kitokiuose darbo santykiuose kolektyve <...>.“ (4)</p> <p>„Tikėjau, kad mano sukaupta patirtis užsienyje bus vertinama teigiamai, nes žinojau, kad tokių specialistų Lietuvoje yra nedaug.“ (5)</p> <p>„Tikėjau, kad darbdavys mane pasitiks maloniai, kaip žmogų, kuris gali jam padėti ir kuriam galiu padėti aš.“ (6)</p> <p>„Vienintelė baimė buvo, kaip susirasti darbą ir nebedirbti fizinio pamaininio darbo.“ (6)</p>
	<p style="text-align: center;">Emocinė žmogaus būseną</p>	<p>„<...> jaučiausi laiminga, nes grįžau į savo mylimą kraštą ir pas savo mylimus žmones.“ (1)</p> <p>„<...> džiaugiausi grįžusi į Lietuvą, į savo gimtąją šalį, kur supa mano artimi žmonės.“ (2)</p> <p>„<...> širdyje visada turėjau svajonę grįžti namo, į Lietuvą.“ (3)</p> <p>„<...> grįžti į savo kraštą labai norėjau ir laukiau tos dienos.“ (4)</p>

		<p>„Grįžimo į Lietuvą tikrai labai laukiau ir džiaugiausi, kai susidėliojo palankios aplinkybės grįžti.“ (5)</p> <p>„<...> grįžti į Lietuvą svajojau jau seniai <...>.“ (6)</p>
<p>Reali patirtis jau grįžus į Lietuvą</p>	<p>Lietuvos darbo rinkoje</p>	<p>„<...> darbdaviai, pas kuriuos kreipiausi Lietuvoje dėl darbo, buvo labai skeptiškai nusiteikę mano atžvilgiu.“ (1)</p> <p>„<...> bandant ieškoti darbo su darbo sutartimi, supratau, kad labai skiriasi darbdavių mentalitetas ir požiūris į darbuotoją.“ (1)</p> <p>„Mano darbo patirtis nebuvo niekaip vertinama, argumentuojant tuo, kad kita rinkta, kitas požiūris ir tai, ką tu dirbai mums čia, Lietuvoje, netinka.“ (2)</p> <p>„<...> Lietuvos darbo rinkoje emigranto vaizdinys pakankamai aiškus ir vienodas – nepatikimas.“ (3)</p> <p>„<...> daugybė Lietuvos darbdavių atsidarę darbo aprašymą ir pamatę užsienio patirti, net nesvarsto kandidato kandidatūros.“ (3)</p> <p>„<...> ėjau atvira širdimi į darbo pokalbius, nes tvirtai tikėjau jog tokios patirties kokią atsinešu aš, turi vienetai žmonių.“ (3)</p> <p>„<...> jaučiau, jog darbdaviai gana iš aukšto žiūri į mane, tarsi būčiau iš žemesnio sluoksnio ir galinti dirbti tik juodus darbus.“ (4)</p> <p>„Man Lietuvoje buvo užvertos durys, pasakant, kad čia tau ne užsienis, kad tokią algą mokėtume, tiesiogiai pasiūlė „nusileisti ant žemės“. (5)</p> <p>„Pirmasis pokalbis buvo nemalonus, buvo pasiūlyta grįžti į Angliją ir ten dirbti, nes tokių nekvalifikuotų žmonių pilnos pakampės <...>.“ (6)</p>
	<p>Emocinė žmogaus būseną</p>	<p>„<...> darbdaviai iš tiesų išmušė mane iš vėžių.“ (1)</p> <p>„Stengiuosi nepasiduoti bendram neigiamam lietuvių požiūriui, kaip čia negerai, kokios mažos algos.“ (2)</p>

		<p>„<...> jaučiau kaip į mane žiūrima kaip į eks. emigrantę, nevykėlę, kuri nesugebėjo susikurti gyvenimo Lietuvoje ir išvyko dirbti juodo darbo svetur.“ (3)</p> <p>„<...> grįžus iš emigracijos yra labai sunku emociškai. Jaučiausi niekam tikusi, nereikalinga, buvo iš tiesų labai liūdna <...>.“ (4)</p> <p>„Mane nustebino darbdavių elgesys, buvau atpratęs nuo tokio neigiamo žmonių vertinimo. Tačiau per daug nesureikšminau, nepriėmiau to asmeniškai sau <...>.“ (5)</p> <p>„<...> džiaugiasi, kad grįžau ir pagaliau galiu būti namuose“. (6)</p>
	<p>Resocializuojant is Lietuvoje</p>	<p>„Resocializaciją apsunkino aplinkinių žmonių požiūris ir laisvai sakoma nuomonė, kad bus blogai, nepragyvensi, čia tau ne užsienis <...>.“ (1)</p> <p>„Sunku buvo priprasti, kad Lietuvoje dažnai sutikti žmonės būna pikti, be šypsenų, rūškano veido, su klausimu ko tau čia reikia, važiuok į užsienį, čia tu neišgyvensi <...>.“ (2)</p> <p>„Mano pagrindinės bėdos buvo biurokratinės.“ (3)</p> <p>„Pagrindiniai sunkumai yra prisitaikyti prie visai kitokių (blogąja prasme) darbdavio ir darbuotojo santykių. Tai lemia susiformavę Lietuvoje hierarchijos lygiai tarp darbdavio ir darbuotojo.“ (4)</p> <p>„<...>nepatyriau didelių resocializacijos problemų <...>. Vienintelis dalykas, kas apsunkino, tai žmonių požiūris, negatyvios mintys, kad man nepasiseks, kad neužsidirbsiu.“ (5)</p> <p>„Neturėjau jokių problemų grįžusi. Grįžau į savo namus <...>.“ (6)</p>
	<p>Lietuvos darbo rinkoje</p>	<p>„<...> buvo pirmosios dvi darbovietės, kur tikrai pajaučiau, kad į mane yra žiūrima iš aukšto. Bene vieni iš</p>

Patirta neapykantos kalba		<p>pirmųjų žodžių buvo: „tai ką neužsidirbai ten?“, „galvoji pas mus bus geriau?“, „niekas tau nemokės Danijos atlyginimo.“ (1)</p> <p>„<...> man pasakė, kad čia ne užsienis, kad bet ką priimtų ir mokėtų tūkstančius.“ (1)</p> <p>„<...> tu eilinis darbuotojas turėtum džiaugtis už suteiktą galimybę dirbti, kad ir už grašius, tau čia ne užsienis, mes tiek negalime mokėti.“ (2)</p> <p>„<...> pamenu, kai viename darbo pokalbyje, paklausus atlyginimo režius, gavau atsakymą: „Tik nesitikėk kad gausi kiek užsieny gaudavai.“ (3)</p> <p>„<...> Lietuvoje buvau baigusi tik 6 klases ir tų darbdavių nuomone, jie negali atsakyti už užsienio mokyklų mokymo kokybę. Todėl traktuoja, kad aš iš tiesų baigiau tik 6 klases.“ (3)</p> <p>„<...>pastebiu neapykantos kalbos tendencijas, kurios pasireiškia nepagarba, nuvertinimu, savo galios demonstravimu ir savęs sureikšminimu.“ (4)</p> <p>„<...> nepagarbus elgesys su manimi ir tokie žodžiai kaip „juodadarbė“, „čia tau ne Norvegija, kad tiek mokėtume“, „nusileisk ant žemės su savo norais“, yra neapykantos kalba <...>.“ (4)</p> <p>„<...> patyriau du pagrindinius dalykus, pirmasis tas, kad nenori ar negali mokėti atlyginimo, kurio žmogus yra tikrai vertas, argumentuojant, kad „čia tau ne užsienis“, o antrasis, kad nėra vertinama patirtis, kurią turi sukaukęs.“ (5)</p> <p>„Buvo sumenkintas mano noras užsidirbti ir atlyginimas, kurio prašiau buvo tiesiog išjuoktas. Paklausė manęs: „Gal iš mėnulio nukritai? Kas tau tiek mokės?“ (6)</p>
	Emocinė žmogaus būseną	<p>„Jaučiausi pažeminta ir visiškai nesupratau, kodėl manęs negerbia kaip žmogaus.“ (1)</p>

		<p>„Pradžioje tikrai atrodė nusvirs rankos stengiantis kažkur įsidarbinti, nes tarsi atsimuši į sieną.“ (2)</p> <p>„Tikrai liūdna, kad dažnu atveju grįžęs emigrantas sulaukia daug nepasitenkinimo <...>.“ (3)</p> <p>„<...>Lietuvoje jaučiuosi žeminama<...>.“ (4)</p> <p>„<...> Lietuvoje pasijaučiau blogai ir kad esu žemiau už darbdavius, su kuriais bendravau.“ (5)</p> <p>„Mane toks elgesys pribloškė ir likau visiškai nesupratusi, kodėl taip žmogus su manimi bendrauja.“ (6)</p> <p>„Jaučiausi labai blogai, buvo net nusvirusios rankos kažką daryti. Atrodo nebesupratau, kas aš esu ir ko esu verta. Tarsi emigracija iš manęs kažką atėmė, o ką aš nesupratau.“ (6)</p>
<p>Rekomendacijos, kaip išvengti neapykantos kalbos</p>	<p>Lietuvos darbo rinkoje</p>	<p>„<...> nereikia turėti jokio ryšio su jais ir mes gyvenam visiškai skirtinguose pasauliuose. Nereikia, kad jie susitiktų.“ (1)</p> <p>„Pamažu turėtų keistis ir pareigybių aukštinimas, paprastą darbą dirbančių žmonių žeminimas.“ (2)</p> <p>„<...> pakeisti galime tik mes patys, buvę emigrantai <...>. Labai svarbu nepasiduoti provokacijoms, įžeidinėjimams ir skleisti žinią, kad buvę emigrantai gali ir nori socializuotis ir dirbti Lietuvoje.“ (3)</p> <p>„<...> pakeisti darbdavių elgesį Lietuvos darbo rinkoje yra gana sunku. <...> Svarbiausia, susidūrus su tokiais darbdaviais, kurie tave menkina, suprasti, kad čia jie turi problemų, o ne tu ir nuo tokių žmonių tiesiog atsiriboti“. (4)</p> <p>„Mano nuomonė, tiesiog nereikia turėti reikalų su tokiais darbdaviais. Pats gyvenimas ir aplinkybės privers juos keistis <...>.“ (5)</p> <p>„Darbdaviai tiesiog turi išmokti vertinti žmones pagal tai, kokias jie vertybes turi, kokie darbštūs yra, o ne pagal tai, kur gyveno ir dirbo pastaruosius metus.“ (6)</p>

Laidos stebėjimo protokolas nr. 1

Laidos dalyvis: 2020 m. žiema

Lytis: moteris.

Dalyvio amžius: 42 metai.

Emigracijos šalis: JAV.

Praleistas laikas emigracijoje: 19 metų.

Praleistas laikas Lietuvoje: 2 metai.

Kriterijai	Vertinimas	Komentaras
Įvardija, kokios buvo emigracijos priežastys	5	Išvažiavo ieškoti nuotykių, pamatyti pasaulį ir savo kailiu pajusti, kas yra JAV.
Įvardija, kokios buvo grįžimo į Lietuvą priežastys	5	Norėjo vaikams parodyti, kur yra jų šaknys, iš kur jie kilę.
Įvardija, kokį darbą dirba šiuo metu	5	Moko dainavimo vaikus ir suaugusius, savas verslas.
Įvardija, kodėl pasirinko tokį darbo pobūdį	5	Muzika visada buvo jos pašaukimas, tad Lietuvoje ji įgyvendina savo svajonę.
Emocinė būsena interviu metu, išreikšta verbالية kalba	5	Jaučiasi rami ir saugi būdama Lietuvoje.
Emocinė būsena interviu metu, išreikšta neverbالية kalba	5	Spinduliuoja ramybe, meile gyvenimui. Labai šiltas ir atviras žvilgsnis.
Įvardija, kiek laiko užtruko resocializacija Lietuvoje	5	Įvardijo, kad apie pusmetį užtruko, kol nusistovėjo gyvenimas ir visą šeimą atsistojo į naujas vėžias.
Nurodo, su kokiais pagrindiniais sunkumais susidūrė resocializuojantis	5	Sunkiausia buvo adaptuotis prie žmonių negatyvumo bei tinkamai reaguoti į jų reakcijas ir klausimus, kodėl grįžo iš svajonių šalies į nykią Lietuvą.

Lietuvoje bei įvardija priežastis		
Įvardija, Lietuvos darbdavių požiūrį į juos bei jų patirtį emigracijoje	1	Nesusidūrė su darbdaviais, nes grįžusi pradėjo dirbti individualiai mokydama žmones dainavimo
Įvardija, kokį darbą dirbo emigracijoje	5	Dirbo atrakcionų parke, restorane, prižiūrėjo vyresnio amžiaus žmones. Vėliau baigė verslo vadybos mokslus, mokė vaikus muzikos vietinėje mokykloje.
Įvardija, kaip jautėsi emigracijoje	5	Pradžią buvo labai sunki, jautėsi svetima ir vieniša, tačiau per tokį ilgą emigracijos laiką susirado savo artimų draugų ratą ir jau tada jautėsi puikiai pritapsi.
Įvardija, kaip jautėsi grįžus į Lietuvą	5	Jautėsi šiek tiek sutrikusi, nes grįžo į visiškai nepažįstamą miestą. Tačiau gana greitai padėjo apsiprasti artimi draugai ir dabar Lietuvoje jaučiasi labai laiminga.

Laidos stebėjimo protokolas nr. 2

Laidos dalyvis: 2021 m. ruduo

Lytis: moteris.

Dalyvio amžius: 28 metai.

Emigracijos šalis: Vokietija.

Praleistas laikas emigracijoje: 5 metai.

Praleistas laikas Lietuvoje: 3 metai.

Kriterijai	Vertinimas	Komentaras
Įvardija, kokios buvo emigracijos priežastys	5	Išvažiavo norėdama patirti nuotykių, pažinti kitą šalį.
Įvardija, kokios buvo grįžimo į Lietuvą priežastys	5	Natūraliai atėjo noras kažką keisti ir nebegyventi emigracijoje. Labai pradėjo jausti tėvynės ilgesį.
Įvardija, kokį darbą dirba šiuo metu	5	Šiuo metu dirba renginių organizatore.
Įvardija, kodėl pasirinko tokį darbo pobūdį	5	Tai visada buvo jos svajonė, kadangi gavo pasiūlymą iš Vokietijos įmonės dirbti nuotoliu nusprendė jį priimti.
Emocinė būseną interviu metu, išreikšta verbaline kalba	5	Vis labiau gerėja gyvenimas Lietuvoje, šalis europietiška, šiuolaikiška. Tik žmonės Lietuvoje čia niūresni.
Emocinė būseną interviu metu, išreikšta neverbaline kalba	5	Atsipalaidavusi, rami. Daug gestikuliuoja rankomis. Išlaiko drąsų ir atvirą akių kontaktą. Matosi, kad žmogus jaučiasi komfortiškai.
Įvardija, kiek laiko užtruko resocializacija Lietuvoje	2	Neįvardijo konkrečiai, tačiau galima suprasti iš konteksto, kad gana greitai resocializavosi, nes jau po pusmečio turėjo norimą darbą ir susikūrė gyvenimą.

Nurodo, su kokiais pagrindiniais sunkumais susidūrė resocializuojantis Lietuvoje bei įvardija priežastis	5	Vienintelis dalykas, ką išskyrė tai, kad aplinkiniai nesuprato apsisprendimo grįžti ir gana nemaloniai kalbėjo apie tai, kad nebus gerai gyventi Lietuvoje dėl mažesnių atlyginimų. Tačiau artimieji palaikė ir padėjo greičiau įsilieti į socialinį gyvenimą,
Įvardija, Lietuvos darbdavių požiūrį į juos bei jų patirtį emigracijoje	5	Lietuvoje nepavyko rasti norimo darbo, nes darbdaviai skeptiškai žiūrėjo į patirtį renginių organizavime argumentuodami tuo, kad rinkos poreikiai skiriasi.
Įvardija, kokį darbą dirbo emigracijoje	5	Emigracijoje dirbo kavinėje padavėja, vėliau baigė mokslus ir įsidarbino renginių organizatore.
Įvardija, kaip jautėsi emigracijoje	5	Emigracijoje jautėsi blogai, sunku buvo pritapti, įsidarbinti, visada jautėsi svetima ir nejautė, kad gyvena. Visada tik dirbo.
Įvardija, kaip jautėsi grįžus į Lietuvą	5	Grįžus į Lietuvą jautėsi labai gerai. Pajautė, kad grįžo namo, nes buvo pasiilgusi tikrumo gyvenime. Lietuvoje jaučia, kad vėl mėgaujasi gyvenimu.

Laidos stebėjimo protokolas nr. 3

Laidos dalyvis: 2023 m. pavasaris

Lytis: vyras.

Dalyvio amžius: 34 m.

Emigracijos šalis: Anglija.

Praleistas laikas emigracijoje: 10 metų.

Praleistas laikas Lietuvoje: 3 metai.

Kriterijai	Vertinimas	Komentaras
Įvardija, kokios buvo emigracijos priežastys	5	Emigravo norėdamas užsidirbti pinigų.
Įvardija, kokios buvo grįžimo į Lietuvą priežastys	5	Grįžo dėl to, kad prasidėjo pasaulinė COVID-19 pandemija ir nebeliko darbo. Statybos sustojo neribotam laikui.
Įvardija, kokį darbą dirba šiuo metu	5	Po pavienių darbų statybų sektoriuje Lietuvoje, gavo valstybės subsidiją ir įkūrė savo statybų verslą.
Įvardija, kodėl pasirinko tokį darbo pobūdį	5	Netenkino darbo užmokestis Lietuvoje, o turėti savo verslą buvo sena svajonė. Gavus valstybės subsidiją, svajonė pradėjo pildytis.
Emocinė būseną interviu metu, išreikšta verbaline kalba	5	Kaip pats įvardino: „Negaliu patikėti, kad taip gerai gali sektis Lietuvoje”.
Emocinė būseną interviu metu, išreikšta neverbaline kalba	5	Kūno kalba išduoda, kad jaudinasi žmogus, gražo rankas, tačiau balsas ramus, žvilgsnis atviras.
Įvardija, kiek laiko užtruko resocializacija Lietuvoje	2	Konkrečiai neįvardijo, bet verslą pradėjo kurti po 2 metų nuo grįžimo, kai jau apmažėjo pandemijos suvaržymai.

Nurodo, su kokiais pagrindiniais sunkumais susidūrė resocializuojantis Lietuvoje bei įvardija priežastis	5	Sunkiausia buvo dėl tuo metu buvusios pandemijos, nebuvo darbo, o atsiradę pavieniai darbai nenešė norimo atlygio.
Įvardija, Lietuvos darbdavių požiūrį į juos bei jų patirtį emigracijoje	5	Nepaisant didelės patirties statybų sektoriuje, Lietuvos darbdaviai nelabai noriai samdė naują darbuotoją, tačiau priežastys labiau susijusios su pandemija. Tad teko dirbti pavienius darbus, kaip laisvai samdomam statybininkui/apdailininkui,
Įvardija, kokį darbą dirbo emigracijoje	5	Dirbo grindų blizgintoju, o apytiksliai po metų ar dviejų įsidarbino statybose ir dirbo iki grįžimo į Lietuvą.
Įvardija, kaip jautėsi emigracijoje	5	Pradžioje jautėsi svetimšalis, labai nepatiko atmosfera. Buvo labai sunku psichologiškai, sunkiai sekėsi pritapti. Daug ir sunkiai dirbo, trūko poilsio.
Įvardija, kaip jautėsi grįžus į Lietuvą	5	Seniai svajėjo grįžti į Lietuvą, bet vis nesiryždavo. Tad, kai buvo paskatintas aplinkos veiksmų, nedvejodamas grįžo ir jautėsi labai laimingas.

Laidos stebėjimo protokolas nr. 4

Laidos dalyvis: 2021 m. pavasaris.

Lytis: moteris.

Dalyvio amžius: 38 metai.

Emigracijos šalis: Prancūzija.

Praleistas laikas emigracijoje: 12 metų.

Praleistas laikas Lietuvoje: 4 metai.

Kriterijai	Vertinimas	Komentaras
Įvardija, kokios buvo emigracijos priežastys	5	Važiavo iš Lietuvos, nes tikėjosi įgyvendinti svajones ir atrasti save.
Įvardija, kokios buvo grįžimo į Lietuvą priežastys	5	Suprato, kad niekada nebus sava ir jos niekada nepripažins. Nenorėjo, kad jos vaikai taip jaustųsi, todėl nusprendė grįžti.
Įvardija, kokį darbą dirba šiuo metu	5	Šiuo metu yra tėvystės trenerė.
Įvardija, kodėl pasirinko tokį darbo pobūdį	5	Gimus vaikams pajautė, kad nori dirbti kažką, kas būtų susiję būtent su jais, su jų ugdymu ir tėvų švietimu. Lietuvoje nebuvo lengva pradžia, tačiau sunkiai dirbdama rado būdų, kaip įgyvendinti svajonę.
Emocinė būseną interviu metu, išreikšta verbaline kalba	5	Suprato, kad tiesiog nori gyvenimo kokybės, o ne jos iliuzijos. O tą kokybę rado būtent savo krašte.
Emocinė būseną interviu metu, išreikšta neverbaline kalba	5	Spinduliuoja ramybe, šiltas akių kontaktas. Plastiškai ir lengvai gestikuliuoja rankomis.
Įvardija, kiek laiko užtruko resocializacija Lietuvoje	2	Konkrečiai neįvardino, tačiau įsitvirtinti pradėjus naują veiklą užtruko apie 2-ejus metus.

Nurodo, su kokiais pagrindiniais sunkumais susidūrė resocializuojantis Lietuvoje bei įvardija priežastis	5	Sunkiausia buvo įveikti žmonių skepticizmą dėl naujos veiklos. Mažai kas palaikė ir nesuprato bei nematė naudos.
Įvardija, Lietuvos darbdavių požiūrį į juos bei jų patirtį emigracijoje	1	Neįvardino. Grįžusi į Lietuvą iš karto bandė kurti savo verslą, tad galima suprasti, kad neturėjo susidūrimų su Lietuvos darbdaviais.
Įvardija, kokį darbą dirbo emigracijoje	5	Finansų vadove dirbo.
Įvardija, kaip jautėsi emigracijoje	5	Jautėsi visą laiką nepritapusi, nes prancūzai laiko save geresniais už visas kitas tautas. Labai aukština save ir savo kultūrą, madą, kulinariją.
Įvardija, kaip jautėsi grįžus į Lietuvą	5	Grįžus į Lietuvą pajautė paradoksą, kad bėgo į kitą šalį, kad įgyvendintų savo svajones ir rastų save, o pasirodo viskas buvo Lietuvoje.

Laidos stebėjimo protokolas nr. 5

Laidos dalyvis: 2020 m. žiema

Lytis: moteris.

Dalyvio amžius: 30 metų.

Emigracijos šalis: Naujoji Zelandija.

Praleistas laikas emigracijoje: 4 metai.

Praleistas laikas Lietuvoje: 2 metai.

Kriterijai	Vertinimas	Komentaras
Įvardija, kokios buvo emigracijos priežastys	5	Nusprendė, kad nori pamatyti pasaulį.
Įvardija, kokios buvo grįžimo į Lietuvą priežastys	5	Grįžo, nes pajautė, kad nori savų namų, ramybės ir sėslumo.
Įvardija, kokį darbą dirba šiuo metu	5	Šiuo metu dirba vadybininke JAV kapitalo įmonėje.
Įvardija, kodėl pasirinko tokį darbo pobūdį	5	Lietuvoje negalėjo rasti darbo, kuris būtų susijęs su restoranų verslu, nes ji nebuvo baigusi mokslų, tik turėjo patirties. O Lietuvoje jos nepakako.
Emocinė būseną interviu metu, išreiškia verbaline kalba	5	Jaučiasi laiminga tarp artimųjų ir būdama savo gimtoje šalyje.
Emocinė būseną interviu metu, išreiškia neverbaline kalba	5	Atrodo, kad šiek tiek jaudinasi, daug gestikuliacijos rankomis.
Įvardija, kiek laiko užtruko resocializacija Lietuvoje	5	Apie metus laiko užtruko, kol ramiai ir stabiliai pradėjo jaustis Lietuvoje.
Nurodo, su kokiais pagrindiniais sunkumais susidūrė resocializuojantis	5	Sunkiausia buvo rasti darbą, nes Lietuvoje buvo svarbu baigti mokslai, o ne patirtis. Dėl

Lietuvoje bei įvardija priežastis		šios priežasties įsidarbino vadybininke JAV kapitalo įmonėje. Darbas per nuotolį.
Įvardija, Lietuvos darbdavių požiūrį į juos bei jų patirtį emigracijoje	5	Neigiamas požiūris, nes emigracijoje įgytos patirties nepakako, reikėjo būti baigus mokslus, kurių ji neturėjo.
Įvardija, kokį darbą dirbo emigracijoje	5	Dirbo virtuvėje virėja, o vėliau restoranų šefe.
Įvardija, kaip jautėsi emigracijoje	5	Jautėsi svetima ir nepritampanti. Patiko šiltas klimatas ir besišypsantys žmonės, bet vėliau suprato, kad šypsenos yra tik kaukės.
Įvardija, kaip jautėsi grįžus į Lietuvą	5	Nors žmonės čia ir mažiau šypsosi, bet, rodos, mažiau nešioja kaukes ir ne vaidina dirbtinai laimingų. Jaučiasi komfortiškai ir sava.

Laidos stebėjimo protokolas nr. 6

Laidos dalyvis: 2022 m. pavasaris.

Lytis: moteris.

Dalyvio amžius: 32 metai.

Emigracijos šalis: Anglija.

Praleistas laikas emigracijoje: 5 metai.

Praleistas laikas Lietuvoje: 3 metai.

Kriterijai	Vertinimas	Komentaras
Įvardija, kokios buvo emigracijos priežastys	5	Emigravo, nes norėjo pažinti pasaulį ir patirti kažką naujo, tikėjosi daugiau perspektyvų.
Įvardija, kokios buvo grįžimo į Lietuvą priežastys	5	Pavargo jaustis svetimu žmogumi kitoje šalyje, nematė perspektyvų, neuždirbo tiek, kiek norėjo.
Įvardija, kokį darbą dirba šiuo metu	5	Padeda jauniems žmonėms, grįžusiems iš emigracijos, pasidalinti savo patirtimi su kitais ir integruotis,
Įvardija, kodėl pasirinko tokį darbo pobūdį	5	Visada norėjo dirbti prasmingą darbą vardan kitų žmonių gerovės ir tuo pačiu savo šalies, nes jautėsi skoloje už nemokamą mokslą ir išsilavinimą.
Emocinė būseną interviu metu, išreikšta verbaline kalba	5	Jautėsi labai laiminga, nes pagaliau jaučiasi sava, o ne užsienietė.
Emocinė būseną interviu metu, išreikšta neverbaline kalba	5	Ramus, pakylėtas kalbėjimo tonas. Pasitikinti savimi. Nemažai rankų gestikuliacijos kalbant, išlaikomas akių kontaktas su žurnalistu.
Įvardija, kiek laiko užtruko resocializacija Lietuvoje	5	Įvardija, kad po grįžimo užtruko apie pusmetį, kol pilnai įsiliejo į gyvenimą Lietuvoje.

Nurodo, su kokiais pagrindiniais sunkumais susidūrė resocializuojantis Lietuvoje bei įvardija priežastis	5	Nurodo, kad sunkiausia buvo susirasti darbą, kuris atitiktų atlygio lūkesčius ir specialybę.
Įvardija, Lietuvos darbdavių požiūrį į juos bei jų patirtį emigracijoje	5	Neigiamai vertinama patirtis emigracijoje. Kadangi Lietuvoje darbo patirties neturėjo, o emigracijoje įgyta patirtis nebuvo laikoma privalumu dėl skirtingų švietimo programų.
Įvardija, kokį darbą dirbo emigracijoje	5	Emigracijoje dirbo kavinukėje apie 2-jus metus. Nerado darbo pagal pedagogo specialybę, nes niekas nenorėjo priimti žmogaus iš kitos šalies. Tačiau vėliau pavyko rasti darbą mokykloje ir įsidarbinti mokytojo padėjėja.
Įvardija, kaip jautėsi emigracijoje	5	Emigracijoje buvo sunku, nerado žmonių rato, kuriame jaustųsi gerai, kur žmonės priima tave tokį, koks esi. Buvo sunku stebėti draugus Lietuvoje, kurie kuriasi gyvenimą, dirba mėgstamą darbą.
Įvardija, kaip jautėsi grįžus į Lietuvą	5	Grįžimas į Lietuvą suteikė daug džiaugsmo, nes galėjo jaustis pilnaverčiu žmogumi, Lietuvos piliečiu, kas jai buvo labai svarbu.

Laidos stebėjimo protokolas nr. 7

Laidos dalyvis: 2022 m. ruduo.

Lytis: moteris.

Dalyvio amžius: 38 metai.

Emigracijos šalis: JAV.

Praleistas laikas emigracijoje: 15 metų.

Praleistas laikas Lietuvoje: 4 metai.

Kriterijai	Vertinimas	Komentaras
Įvardija, kokios buvo emigracijos priežastys	5	Išvažiavo norėdama užsidirbti ir pamatyti kaip atrodo gyvenimas JAV - svajonių šalyje. Taip pat labai patiko anglų kalba, norėjo ją geriau išmokti.
Įvardija, kokios buvo grįžimo į Lietuvą priežastys	5	Teko grįžti į Lietuvą, nes JAV pasikeitė imigracijos įstatymai, kurie labai apsunkino imigrantų gyvenimą ir daug kam teko išvykti.
Įvardija, kokį darbą dirba šiuo metu	5	Šiuo metu dirba vietinėje miestelio įmonėje vadybininke.
Įvardija, kodėl pasirinko tokį darbo pobūdį	5	Teko pradėti dirbti samdomą darbą, nes įkurtas verslas (picerija) bankrutavo dėl geopolitinės situacijos pasaulyje ir nebeturėjo kokybiškų maisto tiekėjų, kurių reikėjo jų picerijai.
Emocinė būseną interviu metu, išreikšta verbaline kalba	5	Įvardijo, jog yra jaučiamas nusivylimas Lietuva, kaip čia yra sunku įkurti ir išlaikyti nedidelį verslą, tačiau nusprendė suteikti antrą šansą mažam miesteliui, kuriame gyvena.
Emocinė būseną interviu metu, išreikšta neverbaline kalba	5	Labai šiltas ir atviras žvilgsnis. Kalba laisvai, atsipalaidavusi, tarsi kalbėtusi su senu draugu.

		Viltingas ir geranoriškas žvilgsnis ir manieros.
Įvardija, kiek laiko užtruko resocializacija Lietuvoje	5	Užtruko apie pusantrų metų, kol pilnai įsitvirtino Lietuvoje.
Nurodo, su kokiais pagrindiniais sunkumais susidūrė resocializuojantis Lietuvoje bei įvardija priežastis	5	Sunkiausia buvo susirasti darbą, nes visas išdirbtas stažas liko JAV, nėra galimybės jo perkelti į Lietuvą. Taip pat labai sunku buvo bendrauti valstybinėse įstaigose, kuriant savo verslą. Suprato, kad be pažinčių Lietuvoje sunku.
Įvardija, Lietuvos darbdavių požiūrį į juos bei jų patirtį emigracijoje	5	Lietuvos darbdaviai nebuvo palankiai nusiteikę, nes emigrantė neturėjo darbo patirties Lietuvoje, tik užsienyje.
Įvardija, kokį darbą dirbo emigracijoje	5	Kaip pati įvardino: „JAV dirbau paprastus ir žemiškus darbus“.
Įvardija, kaip jautėsi emigracijoje	5	Emigracijoje jautėsi gana gerai. Patiko laisvas bendravimas, žmonių pakili nuotaika. Tačiau jautėsi artimųjų ilgesys ir ilgėjosi Lietuvos gamtos.
Įvardija, kaip jautėsi grįžus į Lietuvą	5	Prieš grįžtant į Lietuvą neturėjo jokių konkrečių planų ar lūkesčių, kaip toliau gyvens. Tačiau grįžusi jautėsi geriau, negu prieš išvažiuojant, nes buvo stipresnė psichologiškai ir žymiai vyresnė.

Laidos stebėjimo protokolas nr. 8

Laidos dalyvis: 2022 pavasaris.

Lytis: vyras.

Dalyvio amžius: 43 metai.

Emigracijos šalis: Tailandas.

Praleistas laikas emigracijoje: 6 metai.

Praleistas laikas Lietuvoje: 3 metai.

Kriterijai	Vertinimas	Komentaras
Įvardija, kokios buvo emigracijos priežastys	5	Išvažiavo su visa šeima dėl noro pakeliauti ir pagyventi šilto klimato šalyje, nes vaikai daug sirgo ir gydytojai rekomendavo pakeisti gyvenamąją šalį.
Įvardija, kokios buvo grįžimo į Lietuvą priežastys	5	Grįžo dėl vaikų, kad jie baigę pradinę mokyklą, jau tęstų mokslus Lietuvoje bei jautėsi tėvynės ilgesys.
Įvardija, kokį darbą dirba šiuo metu	5	Šiuo metu konsultuoja turistus apie keliones į Tailandą, organizuoja keliones ten.
Įvardija, kodėl pasirinko tokį darbo pobūdį	5	Jau prieš išvykstant iš Tailando gimė tokia idėja, tad pradėjo ją vystyti Tailande ir grįžus į Lietuvą tęsė. Norėjo pats susikurti sau darbo vietą, nes prieš emigruojant taip pat turėjo savo verslą.
Emocinė būseną interviu metu, išreikšta verbaliu kalba	5	Jaučiasi ramus dėl savęs ir savo šeimos. Džiaugiasi kurdamas gyvenimą Lietuvoje.
Emocinė būseną interviu metu, išreikšta neverbaliu kalba	5	Ramiai ir atvirai kalba, racionaliai dėlioja mintis. Santūrus, mažai gestikuliuoja rankomis.
Įvardija, kiek laiko užtruko resocializacija Lietuvoje	2	Konkrečiai neįvardino, tačiau bendrai iš konteksto galima suprasti, kad greitai

		įsitvirtino Lietuvoje, nes grįžo į savo namus, kuriuos buvo palikę ir toliau vystė verslą, kurį jau buvo pradėjęs Tailandė.
Nurodo, su kokiais pagrindiniais sunkumais susidūrė resocializuojantis Lietuvoje bei įvardija priežastis	2	Konkrečiai neįvardino, tačiau galima suprasti, kad sunku nebuvo, nes grįžimui ruošėsi ir jų laukė pažįstama ir sava vieta bei žmonės.
Įvardija, Lietuvos darbdavių požiūrį į juos bei jų patirtį emigracijoje	1	Neįvardino, nes grįžęs ėmėsi savo verslo.
Įvardija, kokį darbą dirbo emigracijoje	5	Iš pradžių gyveno iš santaupų, o vėliau pradėjo mokyti nardymo instruktoriaus amato ir mokė turistus.
Įvardija, kaip jautėsi emigracijoje	5	Jautėsi laimingi, nes vaikai nebesirgo, nebevartojo vaistų, tačiau greitai ta atostogų nuotaika baigėsi, nes prasidėjo tikras gyvenimas. Kaip įvardino pats žmogus: „Rojaus nėra niekur jį turi susikurti pats. Tad mes jį bandėm kurti patys“. Tačiau visada jautėsi svetimšaliai, nes ten kita kultūra, kita kalba ir tradicijos.
Įvardija, kaip jautėsi grįžus į Lietuvą	5	Gera buvo grįžti į Lietuvą, nes čia jautėsi grįžę namo. Pripažįsta, kad pasiilgsta šilto klimato, tačiau viską atperka gyvenimas tarp savų žmonių, šeimos, draugų ir savo šalyje. Atostogų ir darbo reikalais vis dar vyksta į Tailandą.

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

Žmogaus ir visuomenės studijų fakultetas

Dalyvio vardas, pavardė:

Dalyvio kontaktai (el. paštas, tel. nr.):

Tyrėjo vardas, pavardė ir statusas: Dovilė Luomonienė, studentė

Tyrėjo tel. nr.: 8 611 22 22 22

Tyrėjo el. paštas: d.v.luomoniene@mykolas.lt

INFORMUOTO ASMENS SUTIKIMO FORMA

Neapykantos kalba, kurią patiria grįžę emigrantai Lietuvos darbo rinkoje

Projekto ir mokslinio tyrimo aprašymas: baigiamasis darbas yra apie emigrantus, kurie grįžę į Lietuvą ir bandydami įsilieti į jos darbo rinką patiria neapykantos kalbą iš darbdavių. Tyrimo tikslas yra ištirti neapykantos kalbą, kurią patiria grįžę emigrantai, Lietuvos darbo rinkoje.

		Jei sutinkate, pažymėkite varnelę	Jei nesutinkate, pažymėkite varnelę
1.	Aš patvirtinu, kad perskaičiau ir suprantu minėto projekto / mokslinio tyrimo „Neapykantos kalba, kurią patiria grįžę emigrantai Lietuvos darbo rinkoje“ informacinį lapą. Turėjau galimybę susipažinti su informacija, užduoti klausimus ir į juos gauti atsakymus.		
2.	Aš esu informuotas (-a), kad mano dalyvavimas yra savanoriškas ir kad aš galiu iš tyrimo pasitraukti bet kuriuo metu, nenurodydamas (-a) priežasties, nepatirdamas (-a) jokių neigiamų padarinių ar negaudamas baudų.		
3.	Aš esu informuotas (-a), kad tyrimo metu surinktus duomenis gali peržiūrėti įgalioti asmenys, nepriklausantys tyrėjų grupei (pvz., mokslo ir studijų institucijos Komitetui ir / ar duomenų apsaugos pareigūnui, Lietuvos Respublikos Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybai, Valstybinei duomenų apsaugos inspekcijai, Žumalistų etikos inspektorius tarnybai, teismui).		
4.	Aš esu informuotas (-a), kad šio tyrimo projektą peržiūrėjo Mykolo Romerio universiteto Atitikties mokslinių tyrimų etikai komitetas ir šis tyrimas buvo patvirtintas.		
5.	Aš esu informuotas (-a), kas turės prieigą prie mano pateiktų asmens duomenų, kaip duomenys bus saugomi ir kas bus su duomenimis pasibaigus projektui.		
6.	Aš esu informuotas (-a), kad tyrimo rezultatai bus paskelbti viešai.		
7.	Aš esu informuotas (-a), kur kreiptis dėl tyrimo.		

8.	Aš sutinku, kad mano citatos būtų pseudonimizuotos apibendrinant tyrimų rezultatus		
9.	Aš sutinku dalyvauti tyrime.		
Dalyvio vardas, pavardė		Data	Parašas
Atsakingo asmens vardas, pavardė		Data	Parašas

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

Žmogaus ir visuomenės studijų fakultetas

Dalyvio vardas, pavardė:

Dalyvio kontaktai (el. paštas):

**Neapykantos kalba, kurią patiria grįžę emigrantai Lietuvos darbo rinkoje
INFORMACIJOS APIE MOKSLINĮ TYRIMĄ LAPAS DALYVIUI****1. Kodėl atliekamas šis tyrimas?****Tyrimo tikslas:** Ištirti neapykantos kalbą, kurią patiria grįžę emigrantai, Lietuvos darbo rinkoje.**Tyrimo uždavinys:** Taikant kokybinį tyrimo metodą, identifikuoti neapykantos kalbos paplitimą ir žalą grįžusių emigrantų gretose, kurią jie patiria bandydami įsiliesti į Lietuvos darbo rinką.**2. Kodėl esu pakviestas (-a) dalyvauti šiame tyrime?**

Jūs pakvietė, nes Jūs atitinkate tyrime nurodytus demografinius kriterijus:

- Amžius – nuo 25-erių metų.
- Užsienyje praleido bent 2-ejus metus.
- Lietuvoje gyvenate jau daugiau negu 1-erius metus po grįžimo iš emigracijos.

3. Ar aš privalau dalyvauti tyrime?

Ne. Prieš priimdamas (-a) sprendimą dalyvauti ar ne, galite užduoti klausimus apie tyrimą. Jei Jūs sutinkate dalyvauti, bet kuriuo metu galite pasitraukti iš tyrimo, nenurodydamas (-a) priežasties ir apie savo sprendimą pranešdamas (-a) man. Jūs galite pasitraukti iš tyrimo ir atsiimti bet kokią informaciją, kuria pasidalijote, per 30 dienų nuo dalyvavimo tyrime dienos. Nusprendus pasitraukti iš tyrimo, Jūsų pateikti duomenys bus sunaikinami ir nenaudojami tyrime.

4. Kokia bus tyrimo eiga, jei aš sutiksiu dalyvauti tyrime?

Visų pirma bus aptariama tyrimo procedūra ir bus suteikiama galimybė užduoti bet kokius klausimus, susijusius su tyrimu. Vėliau paprašysiu Jūsų užpildyti informuoto dalyvio sutikimo formą. Tada Jūsų bus paprašyta (-s) per savaitę atsakyti į interviu klausimus raštu, kuriuos gausite savo nurodytu el. paštu ir per savaitę gausite kitą el. laišką su prašymu papildyti savo atsakymus, jeigu iškilis toks poreikis. Tam bus skirtos trys dienos.

5. Ar yra kokia nors rizika dalyvauti tyrime?

Dalyvavimas tyrime yra susijęs su šia rizika: konfidencialumo pažeidimas. Tačiau siekiant to išvengti, visi tyrimo dalyviai bus užkoduoti ir jų tapatybė bus žinoma tik tyrimą atliekančiam tyrėjui.

6. Ar yra kokia nors nauda dalyvaujant tyrime?

Dalyvaudamas (-a) šiame tyrime Jūs negausite nei materialinės, nei asmeninės naudos.

7. Kaip bus valdomi surinkti duomenys?

Informacija, kurią pateikiate tyrimo metu, yra tyrimo duomenys. Bet kokie tyrimo duomenys, iš kurių galite būti identifiukuoti (vardas, pavardė, amžius), yra traktuojami kaip asmens duomenys.

Asmeniniai / neskelbtini duomenys bus nesaugomi.

Kiti tyrimų duomenys (įskaitant sutikimo formas) bus saugomi metus po tyrimo atlikimo.

Tiriamasis turi teisę atšaukti sutikimą dėl asmens duomenų tvarkymo iki 2024.04.26

Tyrėja ir jos vadovė turės prieigą prie tyrimo duomenų. Atsakingiems Mykolo Romerio universiteto nariams gali būti suteikta prieiga prie duomenų, skirtų tyrimams stebėti ir / arba auditui atlikti ir Akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnybai nagrinėjant galimą akademinės etikos ir / ar procedūrų pažeidimą.

Norėčiau gauti Jūsų sutikimą naudoti tiesiogines citatas, įsipareigojant, kad Jūsų duomenys bus pseudonimizuoti bet kuriame tyrimo etape.

8. Ar tyrimas bus paskelbtas?

Tyrimas gali būti paskelbtas ir įtrauktas į Lietuvos akademinę elektroninę biblioteką ir / arba Mykolo Romerio universiteto magistrantūros baigiamųjų darbų, daktaro disertacijų ir jų santraukų elektroninių dokumentų bazę / Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos elektroninį katalogą.

9. Su kuo galėčiau susisiekti, jei norėčiau pranešti apie tyrimą?

Jei nerimaujate dėl šio tyrimo aspektų, susisiekite su pagrindine tyrėja Dovile Luomonienė, el. paštas doval@mykolas.lt arba baigiamojo darbo vadove Gintare Žemaitaitienė, el. paštas gintare.zemaitaitiene@mykolas.lt. Sprendimas dėl Jūsų kreipimosi bus priimtas ir apie tai būsite informuotas per 30 darbo dienų. Jei norėsite pateikti oficialų skundą, susisiekite su Mykolo Romerio universiteto Atitikties mokslinių tyrimų etikai komiteto pirmininku ar jo pavaduotoju, kuris stengsis kuo greičiau išspręsti problemą.

10. Kontaktinė informacija:

Jei norite iš anksto aptarti tyrimą (arba jei turėsite klausimų po tyrimo), susisiekite:

Pagrindinė tyrėja: Dovilė Luomonienė

Tyrėjos tel. nr.: +370 6 459 23 23

Tyrėjos el. paštas: doval@mykolas.lt

Gavau

Parašas

Data